

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ TUTANAK DERGİSİ

178 inci Birleşim

25 Ekim 1983 Salı

İÇİNDEKİLER

	Sayfa	Sayfa
I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ	148	1/745; M. G. Konseyi : 1/614) (D. Meclisi S. Sayısı : 556; M. G. Konseyi S. Sayısı : 708)
II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ	148	148:159
1. — Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi :		2. — Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/589; M. G. Konseyi : 1/579) (D. Meclisi S. Sayısı : 484; M. G. Konseyi S. Sayısı : 704)
		159:180

I. — GEÇEN TUTANAK ÖZETİ

24 Ekim 1983 Pazartesi

İki oturum yapılan bu Birleşimde :

Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Millî İstihbarat Teşkilatı Kanunu Tasarısının (1/616) (S. Sayısı : 705) Komisyona geri verilen 16, 30 ve geçici 2 nci maddeleriyle yürürlük maddeleri hariç diğer maddeleri kabul edildi.

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna İki Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Tasarısı. (1/613) (S. Sayısı : 706) üzerinde bir süre görüşüldü; tümü, yeniden incelenmek üzere Komisyona geri verildi.

Madalya ve Nişanlar Kanun Tasarısı. (1/617) (S. Sayısı : 707) ile,

506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, 26 ncı Maddesine Bir Fıkra ve Bu Kanuna Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifi. (2/146) (S. Sayısı : 698);

Kabul olundu.

Gelecek toplantının yapılacağı gün ve saatin sonradan tespit edileceği belirtilerek, Birleşime saat 18.33' te son verildi.

Sedat GÜNERAL
Millî Güvenlik Konseyi
Genel Sekreteri

BİRİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 14.50

BAŞKAN : Kenan EVREN (Cumhurbaşkanı ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)

ÜYELER : Orgeneral Nurettin ERSİN (Genelkurmay Başkanı ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Oramiral Nejat TÜMER (Dz. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

BAŞKAN — Millî Güvenlik Konseyinin 178 inci Birleşimini açıyorum.

Gündemimize göre kanun tasarı ve tekliflerinin görüşmelerine başlıyoruz.

II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

1. — *Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/745; M. G. Konseyi : 1/614) (D. Meclisi S. Sayısı : 556; M. G. Konseyi S. Sayısı : 708) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin birinci sırasında, Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güven-

lik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu yer alıyor.

Bu rapor 708 sıra sayısı ile basılıp dağıtılmıştır. Millî Savunma Komisyonu Sözcüsü ve Bakanlık temsilcileri yerlerini almışlardır.

Tasarının tümü üzerinde görüşme açıyorum.

Söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, Anayasanın «Olağanüstü yönetim usulleri» başlıklı bölümünde olağanüstü haller, sıkıyönetim, se-

(1) 708 S. Sayılı Basmayazı Tutanağa eklidir.

ferberlik ve savaş hali şeklinde düzenlenmiş bulunmaktadır.

Anayasa, olağanüstü hal, ve sıkıyönetim durumuna gayet geniş şekilde yer verip, izah ettiği halde, seferberlik ve savaş hali durumunu çok kısa bir şekilde düzenlemiş bulunmaktadır. Bu kısa düzenlemenin içerisinde; sıkıyönetim, hürriyetlerinin kısıtlanması, bazı yükümlülüklerin getirilmesi gibi başka kanunların konusu olan ve düzenlemeleri yapılmış bulunan hususlar da yer almaktadır.

Huzurunuzda bulunan, Bakanlar Kurulu tarafından sevk edilmiş ve Danışma Meclisinden geçmiş olan Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı; Anayasanın 122 nci ve 92 nci maddeleri esas alınarak; sıkıyönetim, Millî Müdafaa mükellefiyeti, memleket içi düşmana karşı silahlı müdafaa mükellefiyeti, sivil müdafaa, hava taarruzlarına karşı savunma, savunma sekreterlikleri kurulması, Millî Güvenlik Kurulu, askerî yasak ve güvenlik bölgeleri ve meri bulunan Seferberlik Kanunu göz önünde tutularak hazırlanmış bulunmaktadır.

Mevzuatta yer alan hükümlerin tasarıya aktarılmasında fayda görülmemiş, boşlukta kalan konulara yer verilmiştir.

Hazırlanan tasarıda, ilk defa savaş hali düzenlenmektedir. Mevcut teşkilatlanma da dikkate alınarak, seferberlik ve savaş hali uygulamasını koordineli olarak gerçekleştirecek hazırlıklar, bu halin ilanı, uygulamaya konulmasında Bakanlar Kurulunun, bakanlıkların, Genelkurmay Başkanlığının, Millî Güvenlik Kurulunun, kamu ve özel kurum ve kuruluşların, gerçek kişilerin görev ve yetkileri belirlenmiştir.

Ayrıca, tasarıda, seferberlik ve savaş hali hazırlıklarının denemesi ve eğitim amacıyla seferberlik tatbikatlarının yapılması, ihtiyaç duyulan personelin Genelkurmay Başkanlığınca silah altına alınması hususları da sağlanmış bulunmaktadır.

Tasarının tümü üzerindeki görüşmeler bitip maddelere geçildiğinde, emir buyurulduğu takdirde maddeler hakkında da açıklamada bulunulacaktır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Tasarının tümü üzerinde başka söz isteyen var mı? Yok.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Esaslar

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Bu Kanun; Seferberlik ve savaş hali ilanı esaslarını, bu hallere ilişkin; hazırlıkları, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişilerin görev ve yükümlülüklerini düzenler.

BAŞKAN — Danışma Meclisinin kabul ettiği metindeki 1 ve 2 nci maddeleri Komisyon birleştirmiş.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, evet; kısa bir kanun olması sebebiyle amaç ve kapsam maddelerinin ayrı ayrı düzenlenmesinde pratik bir fayda görmedik. Bu sebeple Komisyonumuz amaç ve kapsam kısmını bir madde halinde ve metnin içeriğine de uygun olarak düzenlemiş bulunmaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Danışma Meclisinin kabul ettiği metinde güzel bir tabir var; «Bu Kanunun amacı, Devletin tüm güç ve kaynaklarını barış halinden seferberlik ve savaş haline süratle ve etkin bir şekilde geçirmek suretiyle barıştan itibaren seferberlik ve savaş hükümlerinin uygulanma esaslarına ilişkin yükümlülükleri belirlemektir.»

«Devletin tüm güç ve kaynakları» denince hepsi bunun içine girer. Burada; «Bu Kanun; seferberlik ve savaş hali ilanı esaslarını, bu hallere ilişkin; hazırlıkları, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişilerin görev ve yükümlülüklerini düzenler» deniyor. Bundan, onun dışındakilerin görevlerini düzenlemeyi gibi bir anlam çıkıyor.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, amaç ve kapsam maddesidir bu. 8 inci maddedeki seferberlik tarifinde, bu amaç ve kapsam maddesine benzer bir şekilde düzenleme mevcuttur. O nedenle 1 inci madde bu şekilde düzenlenmiştir.

BAŞKAN — Danışma Meclisi metnindeki bu 1 inci madde fena yazılmamış, neden değiştirme lüzumunu hissettiniz?

«Devletin tüm güç ve kaynaklarını» deniyor, siz bunu kısıtlamışsınız.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Devletin tüm güç ve kaynakları, barış halinden seferberlik ve savaş

haline süratle (haliyle bu gibi bir durum ilan edildiği takdirde) geçecektir. Ayrıca, bunun bir maddede belirtilmesinde herhangi bir fayda yok Ancak, 8 inci maddedeki seferberlik tarifinde bu husus açıkça belirtilmiş bulunmaktadır.

BAŞKAN — Kapsam maddesi olunca, yalnız bunları kapsıyor anlamı çıkabilir.

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — «Seferberlik ve savaş hali esasları» denince, ikinci bölümde de seferberlik hali zikredilmiş olması sebebiyle, bu da kanunun kapsamı içerisine alınmış bulunuyor.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Danışma Meclisinin kabul ettiği metin daha uygun.

BAŞKAN — Kamu kurumu falan yok, Devletin bütün gücü, yedisinden yetmişine kadar hepsini kapsar bu.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Bu kanunun başından itibaren bunları anlatmanın bir zararı yok. 8 inci maddede de ayrıca seferberlik ilan edilmesi hususu yazılabilir. Kapsam maddesinin, Danışma Meclisinin kabul ettiği metin şeklinde yazılmasında bir mahzur yok.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Müsaade buyursanız 1 inci maddede birinci fıkra olarak, Danışma Meclisinin kabul ettiği metindeki 2 nci maddede de ikinci fıkra olarak yazalım.

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, o zaman amaç ve kapsam maddelerini ayrı ayrı da yazabiliriz.

BAŞKAN — Danışma Meclisinin kabul ettiği metinde zaten öyle.

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Esaslar benimsenerek de kabul edilebilir.

BAŞKAN — 1 inci maddede; «Bu Kanunun amacı, Devletin tüm güç ve kaynaklarını barış halinden seferberlik ve savaş haline süratle ve etkin bir şekilde geçirmek suretiyle barıştan itibaren seferberlik ve savaş hükümlerinin uygulanma esaslarına ilişkin yükümlülüklerini belirlemektir.

Bu Kanun, seferberlik ve savaş hali ile ilgili kaynakları gerçek kişileri, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile bunların sahip olduğu her türlü mal ve hizmetleri kapsar. Seferberlik ve savaş hali ile ilgili diğer kanunlardaki bu Kanuna aykırı olmayan hükümler saklıdır» şeklinde düzenleyebiliriz.

Komisyon çok dar tutmuş bu maddede.

Hükümet tasarısı ne şekilde idi?

HÂKİM ALBAY SÜLEYMAN YILDIRAN (Millî Savunma Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Cumhurbaşkanım, Danışma Meclisinin kabul ettiği metin ile Hükümet tasarısı aynı.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Cumhurbaşkanım, sondeki cümleyi 1 inci maddede de zikredildiği için çıkarabiliriz.

BAŞKAN — O cümle çıkabilir.

«Seferberlik ve savaş hali ile ilgili diğer kanunlardaki bu Kanuna aykırı olmayan hükümler saklıdır» cümlesine gerek yok.

HÂKİM TUMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Millî Savunma Komisyonu Başkanı) — 21 inci maddede bu husus düzenlenmiştir.

BAŞKAN — 1 inci maddede değişik şekliyle yeniden okutuyorum :

Amaç ve kapsam

Madde 1. — Bu Kanunun amacı, Devletin tüm güç ve kaynaklarını barış halinden seferberlik ve savaş haline süratle ve etkin bir şekilde geçirmek suretiyle barıştan itibaren seferberlik ve savaş hükümlerinin uygulanma esaslarına ilişkin yükümlülükleri belirlemektir.

Bu Kanun, seferberlik ve savaş hali ile ilgili kaynakları gerçek kişileri, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile bunların sahip olduğu her türlü mal ve hizmetleri kapsar.

BAŞKAN — Yine, amaç ve kapsam olarak ikisi, bir madde içinde kalsın.

İki fıkra halinde okunan 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

1 inci madde olarak bu son şekli oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddede geçmeden önce bir hususu sormak istiyorum. 2 nci maddedeki tanımları çıkarmışsınız. Neden çıkardınız?

HÂKİM ALBAY İHSAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, kanunlara tanım maddesi, bazı tereddütleri gidermek, metin içerisinde tekrardan kaçınmak ve kısa şekilde maksadı ifade etmek için getirilmektedir.

Burada, «tanımlar maddesi» adı altında getirilen seferberlik, topyekûn seferberlik, sınırlı seferberlik, savaş, sınırlı savaş, savaş hali, seferberlik hali gibi kavramlar hem metin içinde yerini bulmamakta ve hem de tereddüt doğuracak hususlar olmadığı için,

tanımlar maddesini metne dahil etmedik. Kaldı ki, kanunlarımızda, sınırlı seferberlik, diye bir tanım yoktur.

Askerî Ceza Kanununun 7 nci maddesinde, Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanununun 1 inci maddesinde, bunlar, umumî seferberlik ve kısmî seferberlik şeklinde ifade edilmektedir. Onun için bu tanımlar maddesini, müstakil bir madde olarak almadık. Sadece, «seferberlik» tanımını bir madde haline getirdik; biraz evvel arz ettiğim 8 inci madde ile.

BAŞKAN — Kanunun içinde, diğer maddelerde topyekûn seferberlik geçiyor mu?

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Geçmiyor.

BAŞKAN — Hiç geçmiyor mu?

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Geçmiyor Sayın Cumhurbaşkanım.

Şimdi sadece hazırladığımız, yani bu seferberlik tarifini...

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Resmî seferberlik kesin olarak geçiyor, seferberlik tarif olarak...

BAŞKAN — Topyekûn seferberlik geçiyorsa...

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, izin verirseniz arz edeyim.

8 inci madde, bu tanımlar maddesinin 1 numaralı bendinde geçen tariftir.

BAŞKAN — Bakın, «Seferberlik topyekûn olabileceği gibi kısmî de olabilir» O halde neymiş kısmî seferberlik? Topyekûn seferberlik bunu tarif ediyor, fena değil ki.

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu seferberlik topyekûn olabileceği gibi, kısmî de olabilir.

BAŞKAN — Güzel, koymuşsanız o zaman tarife de bunu yazmak lazım. Kısmî seferberlik neymiş, topyekûn seferberlik neymiş; tarifleri de olması lazım. Nereden çıkaracak bunu kanun uygulayıcısı? O zaman başka kitaplar karıştırarak, kısmî seferberlik ve topyekûn seferberlik nedir diye.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteryası, topyekûn seferberlik konuları üzerinde çalışırken, şimdiye kadar da kanunî bir ifadesini bulamamış, onun tarifini hiç değilse bu kanun içerisinde bulsun,

BAŞKAN — Danışma Meclisinin «Tanımlar» başlığı altındaki 3 üncü maddesini 2 nci madde olarak okutuyorum :

Tanımlar

MADDE 2. — 1. Seferberlik : Devletin tüm güç ve kaynaklarının savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı; hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı haldir.

2. Topyekûn Seferberlik : Devletin tümüne yönelik bir tehdidin karşılanması için mevcut bütün güç ve kaynaklardan istifade edilerek yapılan seferberliktir.

3. Sınırlı Seferberlik : İç veya dış tehdide karşı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tamamı veya bir kısmına ait kurulu ve seferde kurulacak birlik, karargâh ve kurumlar ile ülke savunmasında görev alacak diğer teşkillerin tamamı veya bir kısmının ihtiyacını karşılayacak personel, mal ve hizmetlerin hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasıdır.

4. Savaş : Devletin bekasını temin etmek, millî menfaatleri sağlamak ve millî hedefleri elde etmek amacıyla, başta askerî güç olmak üzere Devletin maddî ve manevî tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.

5. Sınırlı Savaş : Mahdut bir hedefin elde edilmesi için yapılan ve millî güç unsurlarının kısmen kullanılmasını gerektiren savaştır.

6. Savaş Hali : Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından savaş ilanına karar verilmesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken, ülkenin ani bir saldırıya uğraması ve bu sebeple Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde, Cumhurbaşkanı tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verilmesinden; Bakanlar Kurulu kararı ile bu halin kaldırıldığı ilan edilinceye kadar devam eden süre içinde hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durumdur.

7. Seferberlik Hali : Seferberlik faaliyetinin başlatıldığı ve uygulamanın devam ettiği durumdur.

BAŞKAN — Şimdi, bu okunan tanımlar kanununun muhtelif yerlerinde geçer. Kanunu okuyan da bunları bilir. Bunlar zaten kendi kendine yapılmıştır, diğer kitaplarda yapılan tariflerden alınmıştır.

Bu böyle okutulur. Savaş nedir, topyekûn savaş nedir, kısmî seferberlik nedir, seferberlik hali nedir gibi?

Bunun buraya girmesinde fayda görülmüş ve Hükümet tasarısında da öyle gelmiştir. Bence, bunun girmesi lazım.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Bu tarifler buraya girerken, daha evvel çıkarılmış yönergeler var. Bunlar oralarda da geçiyor. Acaba onlarla bir paralellik sağlanmış mı, sağlanmamış mıdır? Buna da dikkat etmek lazım.

Kaldığı, bizim talimnamemizde de savaş durumu, savaşın ilanı ve tarifleriyle bir paralellik var mı, yok mu? O zaman onlar da değişme durumunda kalabilir.

KURMAY YARBAY NAİM OĞUZ (Genelkurmay Başkanlığı Temsilcisi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu tanımları hazırlarken elde mevcut bütün tanımları karşılaştırdık. Sayın İkinci Başkanımıza bu şekliyle arz ettim, kendileri oldukça geniş tanımlar içerisinden bunların değerlendirmesini yapmak için yaklaşık altı saat kadar vakit harcayarak tanımları bu şekliyle düzenlediler. Elimizdeki kaynaklarda mevcut olan tanımların özü, bu tanımlarda birleştirilmiştir.

Arz ederim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Önemli olan o.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Müsaade eder misiniz?

BAŞKAN — Buyurun.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Tanımlar maddesini, diğer bahsedilen ilgili kanunlarda olduğu gibi buraya almamaya karar vermiştik; fakat eğer bunlar buraya alınacaksa zannedersen yeniden tetkiki gerekir.

Müsaade buyursanız, bir iki noktaya değineceğim:

Birisi, sınırlı seferberlik; eğer bu kısmî seferberliğe giriyorsa, bizim Seferberlik Kanunumuzdaki hükme göre, memleketimizin bir bölgesinde veya bir kısmında yapılabilir. Yalnız burada, yurdun bütününde Silahlı Kuvvetlerin bir kısmına veya etkili kuruluşların bir kısmına görev verilecektir -benim anladığım bölgevi sebeplerdir- burada benim bir şüphem var.

Diğer bir hal; sınırlı savaş halidir. Bizim talimnameler hariç, başka mevzuatımızda sınırlı savaş tabirinin geçtiğini zannetmiyorum. Onu bir incelememiz lazım.

Üçüncüsü, savaş halidir. Savaş halinin tarifi, burada zannetmiyorumki, açıklamasından kaçınılsın, sa-

vaşa karar verilmesi veya -nihayet en sonuna gidiyor- hak ve hürriyetlerin kanunla kısmen veya tamamen sınırlandırılmış olması gibi durumlar ki, bizim aradığımız, zannediyorum hak ve hürriyetlere dokunan bir hal değil de, bizatihi savaş halini ilan etmektir.

BAŞKAN — Ne zaman başlıyor, ne zaman bitiyor; Onu tarif ediyor.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Seferberlik ilanı var. Seferberliği, seferberlik haliyle tarif ediyoruz.

BAŞKAN — Savaş halini ve seferberliği tarif ediyor. Yani, seferberlik nedir, seferberlik hali nedir, savaş nedir, savaş hali nedir; savaş halinde miyiz, değil miyiz; onu tarif etmiş. Seferberlik ilanından, kaldırılıncaya kadar geçen süre seferberlik hali oluyor.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Onu tabii ki yazması lazım onun ilanı için de aynı muamele yapılacaktır.

BAŞKAN — «Seferberlik faaliyetinin başlatıldığı ve uygulamanın devam ettiği durumdur» demiş.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Onun ilanı için yine Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararı var; orada hiçbir şey yok.

Bu maddenin bir defa daha incelenmesi gerekiyor.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Bu maddenin bir defa daha incelenmesi lazım.

BAŞKAN — Bu madde lazım.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Hatta, Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliğinden de bir arkadaş gelsin, onlarla beraber bu mevzuu konuşunuz.

BAŞKAN — O halde, 2 nci madde olarak «tanımlar» maddesinin metne girmesini uygun buluyoruz. Ancak, bu «tanımlar» maddesinin 2 nci madde olarak metne girmesi için, bu maddenin bir defa daha tetkik edilmesi, gözden geçirilmesi gerekiyor.

Bu bakımdan, Danışma Meclisinin 3 üncü maddesini, Komisyonumuzun 2 nci maddesi olarak yeniden düzenlenmek üzere Komisyona iadesini teklif ediyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum:

Kadro ve görev tespiti

MADDE 3. — Seferberlik ve savaş hali ile barış döneminde yapılacak işlemler için mevcut teşkilatlanma da dikkate alınarak, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına görevler verilir. Özel kurum ve kuruluşlardan gerekli görülenlerde teşkilat kurulur.

Mevcut kanunlardaki hükümlere ilave olarak seferberlik ve savaş halinin gerektirdiği görevler, tüzükte belirlenir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde seferberlik işlemleriyle ilgili kadro ve teşkilatlanma Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilir.

BAŞKAN — Danışma Meclisinin kabul ettiği 4 üncü madde ile, bizim şimdi okuduğumuz 3 üncü madde arasında büyük bir fark yok.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Esasta büyük bir fark yok.

BAŞKAN — Siz bunu fıkralar halinde bölmüş ve üç fıkra yapmışsınız.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Redaksiyona tabi tutup, daha belirli bir hale getirdik. Mevcut kanunlardaki hükümlere ilave olarak, «seferberlik ve savaş halinin gerektirdiği görevler» şeklinde daha belirli hale getirdik; tüzükte belirlenecek durumu.

BAŞKAN — 3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Bundan sonraki maddeleri okuduğumuzda, Komisyonumuz bize Danışma Meclisinin kabul ettiği madde ile aradaki farkları izah etsin.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Emredersiniz.

BAŞKAN — 4 üncü maddeyi okutuyorum:

Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri

MADDE 4. — Bakanlar Kurulunun seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin görev ve yetkileri şunlardır:

a) Mevcut teşkilatlanmayı da dikkate alarak bu Kanun uyarınca yapılacak hazırlıkları yürütmek üzere gerekli teşkilatı kurmak ve bunların çalışma esaslarını belirlemek,

b) Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke çapında koordineli olarak yaptırmak,

c) Seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denemesi ve eğitimi amacıyla gerçek kişilere, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel, mal ve hizmetlerine, kanunlarda ve tüzükte belirtilen esaslar dahilinde, yükümlülük uygulamak ve bu hazırlıkların tatbikatlarında denemesini sağlamak,

d) Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası anlaşmaların gerektirdiği hallerde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı

silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Genelkurmay Başkanının görüşlerini de dikkate alarak karar vermek,

e) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışında kullanılmasına karar verildiği hallerde bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek.

BAŞKAN — Komisyonumuzun izahını dinleyelim.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu maddenin kenar başlığı «Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri» olarak düzenlenmiş, «sorumlulukları» kısmı çıkartılmıştır. Sorumlulukların, görev ve yetkileri içerisinde mevcut olduğu kabul edilmiştir.

Birinci fıkradaki «Bakanlar Kurulunun» kelimeleri, cümlelerin başına alınmak suretiyle, cümlelerin daha belirgin hale gelmesi sağlanmıştır.

Maddenin içindeki numaralar kaldırılıp, harf sırasına konulmuştur.

Danışma Meclisi metninde (1) numaralı bendin sonundaki «çalıştırmak» kelimesi (a) bendinin sonunda «bunların çalışma esaslarını belirlemek» şekline dönüştürülmüştür. Teşkilat kurulduğu anda, haliyle çalıştırılacaktır.

Danışma Meclisi metninde 4. numaralı bendin içindeki «veya milletlerarası nezaket kurallarının» kısmı metinden çıkarılmış ve (d) bendi ona göre düzenlenmiştir. Esasen (d) bendindeki husus Anayasamızın 92 nci maddesinde de mevcut olup, o maddeden alınmıştır.

Seferberlik ve Savaş Hali Kanununda, milletlerarası nezaket kuralları gereğince gönderilecek silahlı kuvvetlerin orada yer alması gerekmeyeceğinden, Komisyonumuzca «veya milletlerarası nezaket kurallarının» kısmı metinden çıkarılmıştır.

BAŞKAN — Evet, doğru; savaş ve seferberlik halinde gönderilmez.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Danışma Meclisi metninde yazılı olan «Üçüncü Bölüm - Seferberlik ve Savaş Hali Hazırlıkları» başlığını Komisyonumuz çıkarmış.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Kanun tasarısı «kısmı» ve «bölüm» olarak düzenlenmiştir. Bir madde bir bölüm şeklinde düzenlendiği için, Komisyonumuz «kısmı» kaldırdı ve kanunu dört bölüm halinde düzenledi.

O yüzden kanunu bütünü itibarıyla «kısmı, bölüm» şeklinde değil, dört bölüm halinde düzenledik.

BAŞKAN — Siz bu maddeyi «Genel Esaslar» bölümü içinde mütalaa ediyorsunuz, öyle mi?

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Evet, «Genel Esaslar» bölümü içinde mütalaa ettik. Sonra gelen ikinci bölüm «Seferberlik Hali», üçüncü bölüm «Savaş Hali» ve dördüncü bölüm ise «Çeşitli Hükümler» başlığını almıştır.

Böylece dört başlık halinde düzenlemiş olduk.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Yalnız burada «hazırlıklar» kelimesi yok.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Onu genel hükümler arasında mütalaa ettik Sayın Komutanım.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Hazırlık kısmı, genel hükümler arasında olur mu? Seferberlik hazırlığı, fevkalade önemli olup, barıştan itibaren yapılması gereken hazırlıklar diye mütalaa edilmelidir.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Her maddenin başında ait olduğu hazırlıklar vurgulanmıştır zaten. Gerek 3 üncü maddede...

BAŞKAN — Bu gibi kanunlar geldiği zaman, illa onu değiştireceğiz diye bir gayret içerisinde olmayın; teknik hususlardır bunlar. Çünkü, bu bizim kurmay arkadaşlarımızın branşına girer. Seferberlik halinin hazırlıkları nedir, savaş hali nedir, savaş hali hazırlıkları nedir? Onlar, bunu ona göre düzenlemişler.

Başlık olarak; «Amaç, kapsam» dedikten sonra «Teşkilatlanma» demiş, arkasından da «Seferberlik ve Savaş Hali Hazırlıkları» demiş. Öncelikle hazırlıkları almış, ondan sonra «Seferberlik Hali»ne geçmiş. Daha sonra «Savaş Hali»ne geçmiş ve onların uygulanmasını yazmış. Siz şimdi bunu allak bullak etmiş, ters çevirmişsiniz. Onlar «Genel Esaslar» bölümünün içine sokmuşsunuz. Buna ne gerek var? Neden kendinizi bu kadar yoruyorsunuz; onu anlayamadım.

Fikirde beraber misiniz, değil misiniz?

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Beraberiz.

BAŞKAN — Beraberseniz, bu kadar uğraşmaya değmez.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Birer maddelik bölümler var.

BAŞKAN — Olabilir, biz böyle birer maddelik bölümleri çok gördük ve ona rağmen kabul ettik.

Bu maddedeki hususlar, Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri; ama hangi yetkileri; hazırlık safhasındaki yetkileri. Daha sonra «Seferberlik Hali» bölümünde de Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri bir daha gelecektir.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu araya «Seferberlik ve Savaş Hali Hazırlıkları» bölüm başlığını koyup, bölüm sayısını beşe çıkarırsak olacak.

BAŞKAN — Bölüm yapmayın da, bu maddeyi şöyle yazın: «Bakanlar Kurulunun seferberlik ve savaş hali hazırlıklarındaki görev ve yetkileri şunlardır.»

Çünkü, öteki türlü düzenlerseniz bütün bölümler allak bullak oluyor. O zaman yeniden bölümler ihdas ediliyor.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, buraya «İkinci Bölüm» başlığını koyarsak mesele hallolur.

BAŞKAN — 4 üncü maddeden evvel «İkinci Bölüm» başlığını koyalım.

İkinci Bölümde, Bakanlar Kurulunun, Genelkurmay Başkanlığının, Bakanlıkların, Millî Güvenlik Kurulunun, gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumlulukları var. Ondan sonra da, «Seferberlik Hali» bölümü geliyor.

Madde 4 olarak, «Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri»ni daha evvel okutmuşum.

«İkinci Bölüm» ilave edilmiş olan 4 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

4 üncü maddeyi son okunan değişik şekliyle oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okutuyorum:

Genelkurmay Başkanlığının görev ve yetkileri

MADDE 5. — Genelkurmay Başkanlığının seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin görev ve yetkileri şunlardır :

a) Türk Silahlı Kuvvetlerinin seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıklarını, bakanlıklarla koordineli olarak yapmak ve geliştirmek,

b) Yapılan hazırlıkların tatbikatlarda denenmesini sağlamak,

c) Seferberlik ilanını ve kaldırılmasını gerektiren durumlarda, Millî Güvenlik Kuruluna görüş bildirmek ve öneride bulunmak,

d) İhtiyaç duyulan personeli silah altına almak ve durumu en geç yedi gün içerisinde Bakanlar Kuruluna bildirmek,

e) Seferberlik ve savaş halinde ihtiyaç duyulan önlemlerin alınması için Bakanlar Kuruluna görüş bildirmek ve öneride bulunmak.

BAŞKAN — Maddede geçen görev ve yetki Genelkurmay Başkanlığının mı, yoksa, Genelkurmay Başkanının mı?

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, Danışma Meclisinin kabul ettiği metin ile Komisyonumuzun metni arasındaki farklar şöyle :

Danışma Meclisinden geçen metinde kenar başlığı, «Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları» şeklindeydi. Komisyonumuz ise bu ibareyi «Başkanlığının» olarak mütalaa edip, «sorumlulukları» kelimesini de çıkararak «Genelkurmay Başkanlığının görev ve yetkileri» şeklinde değiştirmiştir.

Komisyonumuz ayrıca, maddenin başındaki, «Barış döneminde» kelimelerini metinden çıkardı.

Danışma Meclisi metninin 3 üncü fıkrası ise açık; «Seferberlik ve savaş gerektirecek durumlarda Bakanlar Kuruluna görüş verme» şeklinde. Yani, savaş gerektirecek durumlarda Bakanlar Kuruluna görüş vermek gerekmediğinden...

BAŞKAN — Maddenin ilk kısmını yanlış yapmışsınız, bunlar «savaş hali» değil, savaş hali hazırlıklarına ilişkin görevlerdir.

Danışma Meclisi metni ise; «Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir» şeklinde. Komisyonun metni ise; «Genelkurmay Başkanlığının seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin görev ve yetkileri şunlardır» şeklindedir.

İki metin de aşağı yukarı aynı. Değişiklik olarak sadece «Genelkurmay» kelimesini baş tarafa almışsınız.

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Evet efendim, ayrıca, «Barış döneminde» kelimelerini de metinden çıkardık.

Bizim metnimizdeki (a) fıkrası, Danışma Meclisi metninin 1 numaralı fıkrası ile, (b) fıkrası da 2 numaralı fıkrası ile aynıdır. 3 numaralı fıkradan «savaş» kelimesini çıkardık. Çünkü metni savaş için «Bakanlar Kuruluna» değil, «Millî Güvenlik Kuruluna görüş bildirmek» şekline dönüştürdük.

Zira, ileride gelecek - Bakanlar Kurulu seferberlik ilanına karar verirken, Millî Güvenlik Kurulundan görüş alıyor. Onun için seferberliğin ilanında, Genelkurmay Başkanlığı, Millî Güvenlik Kuruluna, Millî Güvenlik Kurulu da Bakanlar Kuruluna görüş bildirecek.

Onun için bu değişikliği yaptık.

Danışma Meclisi metninin 3 üncü fıkrasındaki «ihtiyaç duyulacak» durumlar için de (e) fıkrasını düzenledik. 4 üncü fıkradaki «7 günü geçmemek üzere» kısmını, (d) fıkramızda, «en geç yedi gün içerisinde Bakanlar Kuruluna bildirmek» şeklinde değiştirdik.

BAŞKAN — Sizin «en geç yedi gün içerisinde Bakanlar Kuruluna bildirmek» şeklinde belirttiğiniz husus Danışma Meclisi metninde yok.

HÂKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Danışma Meclisi metninde, «yedi günü geçmemek üzere» şeklinde var efendim.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Cumhurbaşkanım, aradaki fark; onların metninde Genelkurmay Başkanımız yedi günü geçmemek üzere bir seferberliği öngörüyorsa, buna acil hallerde kendisi müdahale edecek, şeklinde idi.

Biz diyoruz ki, böyle yedi günlük bir seferberlik tayin edilemez; ama acil hallerde seferberliği bizzat ilan eder, personeli celbeder ve yedi gün içerisinde de Bakanlar Kuruluna durumu bildirir. Fakat cümlelerin başına «acil hallerde» ibaresinin konması gerekir zannediyorum.

BAŞKAN — Tabii, durup dururken seferberlik kararı alamaz.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Acil hallerde, fakat yedi günü geçmemek üzere seferberlik ilan etmesi; yedi günlük bir seferberliği...

BAŞKAN — Yine de yapmaması lazım; çünkü Cumhurbaşkanına yetki verildi. Acil halse, Cumhurbaşkanını, Millet Meclisi toplantı halinde değilse ilan edebilir.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Genelkurmay Başkanımız, acil hallerde seferberlik ilan etmeden personeli süratle celbediyor ve bu ihtiyacı da doğrudan doğruya Bakanlar Kuruluna yedi gün içinde bildiriyor.

BAŞKAN — O, karşı tarafa duyurmadan, hissettirmeden, belli etmeden yapılan gizli bir seferberliktir. Bakanlar Kurulundan ve Millet Meclisinden geçerse duyulur, onun için. Maddenin (d) fıkrasında, «ihtiyaç duyulan personeli silah altına almak» diyor. Niçin silah altına alıyor? Seferberlik için değil mi?

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Evet efendim.

Mesela, bir bölgedeki kıtaların mevcudunu tamamlamak veya bir bölgede seferberliğe çıkacak kıtaları teşkil etmek için.

BAŞKAN — Maddenin 4 üncü fıkrasındaki «acil hallerde» ibaresini niçin çıkardınız?

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — O ibareyi koymamız lazım efendim.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Seferberliği, savaş hali için yapılacak hazırlıklardan ayırmak için çıkardık efendim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Bana hiç güvenli gelmiyor.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Genelkurmay Başkanım, bu kanun öbür tarafla beraber mütalaa edersek bir seferberlik kanunu değildir. Bu, demin sayılan beş altı tane kanun halen yürürlükte duruyor, bunları âdeta birleştiren bir çerçeve kanun.

Tabii gönül isterdi ki, seferberlikle ilgili bütün mevzuat bu kanun içerisinde toplansın, menkulleriyle beraber hepsi birlikte yazılsın. Olağanüstü Hal ve Sıkıyönetim kanunlarıyla da tamamen kafiyeli olsun.

Fakat, gerek Hükümet teklifinde, gerekse Danışma Meclisi metninde bu şekilde hazırlanmış. Bunlar âdeta birbirlerine referans veren, rehberlik yapan çerçeve bir kanun haline getirilmiş, son derece genel olmuş, sadece tarifler verilmiş. Ashında hepsinin muhtevası ile beraber belirtilmesi gerekiyordu.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Diğer kanunlar varken buna ne lüzum vardı, buna neden ihtiyaç hâsıl olmuş?

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Mevcut Seferberlik Kanunu bir sayfadan ibaret efendim.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — 1211 sayılı Seferberlik Kanunu bir sayfadan ibaret efendim.

BAŞKAN — Komisyon, tasarının 20 nci maddesinde demiş ki; «11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile bu Kanunun değişikliklerine diğer kanunlarla yapılan atıflar bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.»

Yani, başka kanunlarda 1211 sayılı Kanuna atıf varsa, buraya yapacak; ayrıca 1211 sayılı Kanunu da yürürlükten kaldırılıyorsunuz, değil mi?

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Evet efendim, yürürlükten kaldırıyoruz.

BAŞKAN — 21 inci maddenizde de, «Diğer kanunlardaki seferberlik ve savaş haliyle ilgili bu kanuna aykırı olmayan hükümler saklıdır» demişsiniz. Demek ki başka kanunlarda da bu gibi hükümler var.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Hepsi duruyor efendim. Bir kere Millî Savunma Bakanlığının Mükellefiyetleri Kanunu, Yurt İçi Koruma Kanunu, Hava Taarruzlarına Karşı Korunma Kanunu, Pasif Korunma Kanunu, ve sair otuza yakın kanun var, hepsi duruyor.

BAŞKAN — O halde, siz, o bir sayfalık kanunu daha şümüllendirmişsiniz.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Bazı yeni esaslar bir düzen getiriyor.

BAŞKAN — Anayasa, Cumhurbaşkanına acil hallerde bazı yetkiler, hatta savaş halinin ilanı yetkisini dahi veriyor. Oraya seferberliğin de konması lazım. Yani, Cumhurbaşkanının haberi yokken, Başbakanın haberi yokken Genelkurmay Başkanı nasıl seferberlik ilan eder ve nasıl silah altına alır, olur mu böyle şey?

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Cumhurbaşkanım, seferberliği ilan Bakanlar Kurulu kararıyla olur.

İşte, Bakanlar Kurulu karar alıp, konuyu aleni yete getirmeden evvel, mesela önceden ihtiyaç duyulan personel celbedilmiş...

BAŞKAN — Yine de ben hiçbir zaman Genelkurmay Başkanının; Cumhurbaşkanıyla, Başbakanla görüşmeden bu işi yapmasını tahayyül edemiyorum, mümkün değil.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — O var.

BAŞKAN — Ama bu kanun ona yetki veriyor. «İhtiyaç duyulan personeli silah altına alır» diyor. Yedi gün içerisinde de - isterse altıncı günü - yedinci günü gider haber verir. «Neden öyle yaptın?» diye biri soracak olursa; «Kanun böyle söylüyor, şu şu doğumları silah altına aldım, aklıma öyle esti» diyebilecektir. Bu böyle olmaz.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Teyakkuz durumu değil.

BAŞKAN — Teyakkuz durumu değil bu, yeniden silah altına alıyor. Bütçeye etkisi var, memleket içerisinde telaşa neden olacak; «ne oluyoruz acaba» gibilerden.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA — Bir ileri hazırlık durumuna geçebilir.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — O seferberlik konusudur, seferberlik faaliyetinin başladığı zaman yapılır.

BAŞKAN — Acil hallerde; memlekette o an için Cumhurbaşkanı olmayacak, Başbakan olmayacak - ki bunlara vekâlet eden birisi olacak - ancak o hallerde yapılabilir.

ORGENERAL HÜSNÜ ÇELENKLER (Millî Savunma Bakanlığı Temsilcisi) — Sayın Cumhurbaşkanım, onun için Hükümet teklifinde «yedi günü geçmemek» diye sınır getirilmiştir.

BAŞKAN — Ama hiçbir zaman Hükümetin haberi olmadan, yürütmenin başının haberi olmadan, Genelkurmay Başkanlığı silah altına alamaz. Böyle bir yetki verseniz dahi, muhakkak haber verecektir. Kaldı ki, silah altına, filan doğumlular alınacak; buna nasıl birdenbire karar verir; tahayyül edebiliyor musunuz? Askerlik şubelerine emir verecek, mümkün; ama o zaman sorarlar ona : «Bize niye haber vermedin, ne oluyor?» diye.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Cumhurbaşkanım, o zaman bu süre zarfında duyulabilir.

BAŞKAN — Ama Hükümetin haberi var, bir şey söylemek lazım.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Tek başına karar vereceğini zannetmiyorum. Çünkü seferberlik ilan edilmiş, seferberlik ilan edilmeden, Kıbrıs harekâtında olduğu gibi, «filan doğumlular» deyip, olağanüstü durumdan çağırabilir.

BAŞKAN — Özel çağrı var.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Genelkurmay Başkanımız, özel çağrı harp planının her türlü kısmının uygulanmasını emredebilir, dediler.

BAŞKAN — İyi ama, Bakanlar Kurulu da bir günde karar alabilir.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Efendim, bir günde değil, bir saatte de alabilir, ama bunun bazı sakıncalı yönleri var; duyulması açısından.

BAŞKAN — Yine duyulur, o mümkün değil. O bölgeden silah altına alınırken, annesi, babası, köy ya da mahalle halkı duymayacak mı? Hele bu devirde. Eskiden belki bu olurdu da, şimdi artık burada konuştuğumuzu bile duyuyorlar.

Bence (d) fıkrasına gerek yok.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, isterseniz tamamen kaldıralım.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — Sayın Cumhurbaşkanım, esasen bu (d) bendi 1111 sayılı Kanunun 52 nci maddesi ve 1076 sayılı Kanunun 14 (c) maddesine de aykırı düşmektedir; fakat büyük bir ihtiyaç olarak belirtildiği için Genelkurmayca...

BAŞKAN — Büyük bir ihtiyaç değil efendim. Bu, Hükümetle konuşularak, Cumhurbaşkanıyla konuşularak halledilir, karar alınır.

HAKİM ALBAY İLHAN KÖSEOĞLU (Millî Savunma Komisyonu Üyesi) — «Celplerin keyfiyeti, Genelkurmayla kararlaştırılarak Bakanlar Kurulu kararına iktiran ettirildikten sonra icra olunur» diye 1111 sayılı Kanunda bir hüküm var.

BAŞKAN — O kanuna da aykırı düşer; onun için (d) fıkrasını buradan çıkarmak lazım.

Hükümet, bu kanunu hazırlarken, tertibini iyi yapmış.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Millî Savunma Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, metin, Genelkurmay Başkanının seferberlik hazırlığı ile ilgili; yedi günü geçmemek üzere, asker toplamasını içeriyor, Silahlı Kuvvetleri kullanmasını değil.

BAŞKAN — Niçin topluyor; kullanmak için topluyor.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Millî Savunma Komisyonu Başkanı) — Öyle zannediliyor, belki kullanmayacaklar.

BAŞKAN — Kullanmayacak ama haber verir.

Şöyle denebilir : «Acil hallerde ihtiyaç duyulan personeli Cumhurbaşkanının veya Başbakanın muvafakatını alarak, bilgi vererek silah altına almak.» Bu şekilde olur.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Millî Savunma Komisyonu Başkanı) — Öyle bir ihtiyacı duyabilir.

BAŞKAN — Geçeyarısı o kadar acil bir şey olmuşsa, hiç olmazsa telefonla haber verir, uyandırır, Cumhurbaşkanını, Başbakanı bulur «Böyle böyle bir durum var, ben seferberlik kararı alacağım» der; onlar da «peki al» derler. Haber vermeden olmaz.

Yani Genelkurmay Başkanına bu yetkiyi verseniz dahi, hiçbir Genelkurmay Başkanı, ben tasavvur edemiyorum ki, böyle bir durumda Devletin Cumhurbaşkanına, Devletin Başbakanına, Millî Savunma Bakanına haber vermeden kendi kendine karar alabilsin. Zaten öyle bir şey yaparsa, onu hemen Genelkurmay Başkanlığından alırlar. Ona derler ki ; «Biz sana bu yetkiyi verdik ama, bize niye haber vermi-

yorsun, böyle şey mi olur?» Cumhurbaşkanı, Başbakan ertesi günü uyandıklarında bir de bakarlar ki herkes silah altına alınıyor, seferberlik ilan edilmiş, kimenin haberi yok. Yani kabili tatbikiyesi yok.

Öyle bir durum olacak ki, diyelim bütün üst yöneticiler hepsi dışarıda görevli, ya da eğlencede. Böyle bir hal tasavvur edilebilir mi?

Komisyon bunu bir daha incelesin.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Efendim, malum bizim genel savunma planlarımızda alarm uygulanırken, seferberlik hazırlıkları ve seferberlik ilanı onun içine girmiyor. Bunu da öyle almak için ihtiyaç duyulmuş olabilir. Tatbikatlarda da kaç defa söylemişlerdir, «Efendim birdenbire baskına uğramayalım, bu konuyu daha evvela alabiliriz» diye. Bunu anlatmak istemişler, ama bu müsaade almadan verilecek bir karar değil ki. Kullanılabilir bu, ama mutlaka bir şeyi yapmadan önce söylemek lazım. Böyle bir ihtiyaç var, şüphesiz olabilir.

BAŞKAN — Ama, madem bu kararı Bakanlar Kurulu alacak, o halde Bakanlar Kurulunun başı da Başbakandır; o halde : «Başbakanın muvafakatini alarak» gibi bir şey ilave etmek lazım.

Orada düzeltilecek bir yer daha var; bence «Genelkurmay Başkanlığının» değil, «Genelkurmay Başkanının» olması lazım.

Yine aynı şekilde alt kısımda «Bakanlığın» ibaresi var. O da «Bakanların» olması gerekir. Bakanlığın mesuliyeti, yetkisi yoktur, bakanın, makamın sorumluluğu vardır; orası neticede bir karargâhtır. Onun için Hükümet bunu yazarken : «Bakanın ve Genelkurmay Başkanının görevidir» demiş.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Bakanlar Kurulunu zaten bir kurul olarak kabul etmişler.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA — Zaten 5 inci maddenin (b) fıkrası diyor ki : «Kendi bakanlığındaki seferberlik ve savaş haline...»

BAŞKAN — Tamam o halde, demek ki bakanın görevidir.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Efendim, burada da geçti, ama şimdi tekrar dikkatimi çekiyor. Seferberlik hazırlıkları, ki ilk konu tamamen onun içerisinde, seferberlik hazırlıkları barıştan itibaren başlatılmalı. Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreteriyasının anagörevi, seferberlik hazırlıklarının barıştan itibaren bütün bakanlıklara yaptırılması konusudur.

Danışma Meclisi metninin 5 inci maddesinde şöyle demiş : «Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke

çapında koordineli olarak yaptırmak .» Sonra da, «seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denemesi ve eğitimi amacıyla...» diye diğer bendi devam ediyor.

Şimdi, evvela denemesi ve eğitiminden başka, fiilî olarak hazırlıklar var. Yani, Millî Güvenlik Kurulu Sekreteriyasının anagörevleri arasında; «Seferberlik hazırlıkları, öncelik Silahlı Kuvvetler olmak üzere, devletin tüm kaynaklarının savaş ihtiyacına hazırlanmasıdır.» Bu var ve barıştan itibaren hazırlayacak. Bu hususu, «denemesi» diye basit bir tabir içrisine almış.

BAŞKAN — Ama bu Millî Güvenlik Kurulunun yapacağı görevler değil, Bakanlar Kurulunun yapacağı görevler.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Tabii ki Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun vereceği tavsiyelere göre seferberlik hazırlıklarını yapacaktır. Ayrıca bu sırada bakanlara da görevler verecektir.

BAŞKAN — Yalnız cümle bitmiyor, devam ediyor. Şöyle diyor : «...denemesi ve eğitim amacıyla gerçek kişilere, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel mal ve hizmetlerine, kanunlarda ve tüzükte belirtilecek esaslar dahilinde, yükümlülük uygulamak ve bu hazırlıkların tatbikatlarda denemesini sağlamak.»

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Ama, «tatbikat» diyor efendim, tatbikattan başka hazırlıklar da var.

BAŞKAN — Tatbikat için de Bakanlar Kurulu kararı alıyoruz.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Millî Güvenlik Kuruluna ait 6 ncı madde var, yalnız Millî Güvenlik Kuruluna ait olarak tertiplenmiş; «Millî Güvenlik Kurulu, Türk Silahlı Kuvvetleri dışındaki tüm kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına ait seferberlik ve savaş haline ilişkin planlamaya temel olacak esasları tespit ve hazırlıkların koordineli şekilde gelişmesini takip eder, değerlendirir ve konuya ilişkin ilke ve esasları öncelikle dikkate alınmak üzere Bakanlar Kuruluna bildirir» deniliyor. 6 ncı madde burada, Millî Güvenlik Kurulunun görev ve yetkilerini belirliyor. Onun için Bakanlar Kurulu diğerlerine nazaran daha genel bir ifade.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Bu çalışmalar Millî Güvenlik Kurulundan katılan olmadı mı?

KURMAY YARBAY NAİM OĞUZ (Genelkurmay Başkanlığı Temsilcisi) — Katılmadı Sayın Komutanım.

BAŞKAN — Halbuki Millî Güvenlik Kurulunun esas görevi bu.

Bu kanunun 2 nci maddesini Komisyona iade ettik, bazı bölümler ekledik. Onun için Komisyon bunları da tekrar dikkate alarak, Millî Savunma Bakanlığı, Genelkurmay Başkanlığı ve Millî Güvenlik Kurulu Genel Sekreterliği ile bir araya gelerek bu kanun tasarısını bir kere daha gözden geçirerek önümüze getirsinler.

Bu bakımdan, bu kanunun Komisyona olduğu gibi iadesini teklif ediyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2. — *Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/589; M. G. Konseyi : 1/579) (D. Meclisi S. Sayısı : 484; M. G. Konseyi S. Sayısı : 704) (1)*

BAŞKAN — Gündemimizin ikinci sırasına geçiyoruz.

Gündemimizin ikinci sırasında, Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu yer almaktadır.

Bu rapor 704 sıra sayısı ile basılıp, dağıtılmıştır.

Adalet Komisyonu Sözcüsü ve Sayın Bakan yerlerini aldılar.

Kanun tasarısının tümü üzerinde görüşme açıyorum : Söz almak isteyen var mı? Buyurun.

KEMALETTİN ALI KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, huzuruza getirilen tasarı, 60 yıldan beri süregelen bir boşluğu giderecek mahiyette bir tasarı olarak kendisini göstermektedir.

1961 Anayasasının 123 üncü maddesi, 1924 Anayasasının 74 üncü maddesinden esinlenerek düzenlenmişti; fakat düzenleme sadece ve sadece tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar ve ağır ekonomik bunalıma yönelikti. Ancak, gerçek olan husus bunun; seferberliğin daha alt düzeyinde cereyan edecek, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini, temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerinin ciddi belirtileri ve şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması nedeniyle olağanüstü halin ilanına yönelik olmasıydı.

Bu husus, 1982 Anayasasının 119, 120 ve 121 inci maddelerinde açık olarak düzenlenmiştir. Bu nedenle, öteden beri sıkıntısı çekilen sıkıyönetim halinin bir altında cereyan edecek olaylarda, artık olağanüstü hal ilan edilmek suretiyle, meydana gelen olayların önlenmesi mümkün olacak ve bu da yetmediği takdirde sıkıyönetim ilan edilecektir.

Sayın Cumhurbaşkanım, tasarı Hükümetçe hazırlanırken ilgili kurum ve kuruluşların görüşü alınarak hazırlanmış ve Komisyonumuza kadar gelmiştir. Komisyonumuzda, başta çok değerli askerî hâkim arkadaşlarımız olmak üzere, ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileriyle yeni baştan ele alınmıştır. Bunun yegâne sebebi; 4 Ekim 1983 tarihinde çıkarılan Bölge Valiliği Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararname olmuştur. Zira, kararnamede bölge valilerine verilen en büyük görevlerden bir tanesi de bu anarşik olaylara ilişkin görevdir.

O sebeple Komisyonumuz, düzenlemeyi yaparken tasarıda yer alan il valilerinin görev ve yetkileriyle yetinmemiş, bunun yanında daha büyük görev ve yetkiyi bölge valilerine vermek suretiyle tasarımı düzenlemiştir.

O bakımdan, maddelere geçildiği zaman arz edeceğim üzere; yeni düzenleme nedeniyle madde numaraları tutmayacağı gibi, belki içeriği de tutmayacaktır.

Huzurunuzdaki tasarı beş kısımdan ibarettir; birinci kısımda genel hükümler, ikinci kısımda yükümlülükler ve alınacak tedbirler, üçüncü kısımda organlar ve olağanüstü halin uygulanması, dördüncü kısımda yargı ve usul, beşinci kısımda da çeşitli hükümler oluşturulmaktadır.

Hemen arz edeyim ki, Anayasamızda yer alan hükümler karşısında bir olağanüstü halin ilanı, Cumhurbaşkanımızın başkanlığında toplanacak Bakanlar Kurulu kararına bağlı olmaktadır. Ancak, bunun şiddet olaylarına ilişkin olması halinde, Bakanlar Kurulu aynı zamanda Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü alacaktır.

Olağanüstü hal, yurdun bir veya birkaç bölgesinde veya tamamında altı ayı geçmemek üzere ilan edilebilir. Bunun devamında yine Bakanlar Kurulu, eğer şiddet olaylarına ilişkin ise, bunun uzatılması, kapsamının genişletilmesi veya daraltılması hususlarında 3 üncü maddede yaptığımız düzenleme ile, yine Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alarak ve dört ay süre ile uzatma, kısaltma yolunda bir işlem yapacaktır. İşte Meclis, o halde bunu değiştirmeye veya kaldırmaya yetkilidir.

(1) 704 S. Sayılı Basmayazı Tutanağına eklidir.

Genelde arzım bundan ibaret olacaktır Sayın Cumhurbaşkanım. Maddelere geçildiği zaman, emredildiği konularda gerekli izahatı vereceğim.

Saygı ile arz ediyorum efendim.

BAŞKAN — Teşekkür ederim.

Tümü üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Tümü üzerindeki görüşmeler tamamlanmıştır.

Maddelere geçilmesini oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

1 inci maddeyi okutuyorum :

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı;

a) Tabii âfet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım,

b) Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması.

Durumlarında olağanüstü hal ilan edilmesi ve usulleriyle olağanüstü hallerde uygulanacak hükümleri belirlemektir.

BAŞKAN — 1 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

2 nci maddeyi okutuyorum :

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun; Olağanüstü hal ilanına tabii âfet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağına, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağına, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceğine, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağına ve olağanüstü yönetim usullerine ilişkin hükümleri kapsar.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

KEMALETTİN ALI KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, iki metin arasındaki fark; birincisinde Anayasaya atf yapılması, burada ise Anayasaya atf yapılmak yerine, bunların içeriğinin maddeye yansımından ibarettir.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN — 2 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

3 üncü maddeyi okutuyorum :

Olağanüstü halin ilanı

MADDE 3. — Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu :

a) Tabii âfet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinden birinin veya birden fazlasının görülmesi durumunda;

b) Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü de aldıktan sonra;

Yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir. Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince ilanından sonra; süreyi uzatmaya, kapsamını değiştirmeye veya olağanüstü hali kaldırmaya ilişkin hususlarda da karar almadan önce Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alır.

Olağanüstü hal kararının hangi sebeplerle alındığı, bölgesi ve süresi, Türkiye radyo ve televizyonuyla ve Bakanlar Kurulunca gerekli görülen hallerde diğer araçlarla ilan edilir.

BAŞKAN — Maddenin alttan ikinci fıkrası; «Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince ilanından sonra; süreyi uzatmaya, kapsamını değiştirmeye veya olağan-

üstü hali kaldırmaya ilişkin hususlarda da karar almadan önce Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alır» diyor.

Bakanlar Kurulu, zaten olağanüstü hal ilan etmeden evvel, Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alır ve hemen ardından kararını Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar; bundan sonra, onu uzatma ve ya kapsamını değiştirme hususu Meclise aittir.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Öziir dilerim Sayın Cumhurbaşkanım, bu teklif Bakanlar Kurulundan gidecek. Bu düzenleme, Sayın Genelkurmay Başkanımızın üzerinde durduğu bir boşluğun giderilmesi nedeniyle yapılmıştır.

Önce Bakanlar Kurulu ilan ediyor.

BAŞKAN — O halde kastınız şu:

Bakanlar Kurulu olağanüstü hali ilanetti, Meclisten de geçirdi. Ondan sonra, altı aylık süre bitti, üç ay daha uzatmak ve olağanüstü halin bazı şartlarını da değiştirmek istiyor; şimdi bunu Meclise gönderecek. İşte, bunu yapmadan evvel yine Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alacak. bunu kastediyorsunuz değil mi?

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet efendim.

BAŞKAN — Başka türlü anlaşılıyor da, onu açıklamak için sormuştum; sanki kararı kendi kendine alıyormuş gibi bir mânâ çıkıyor.

ADALET BAKANİ KÂZİM AKDOĞAN — Anayasanın 121 inci maddesinde bu husus var Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Evet.

3 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

4 üncü maddeyi okutuyorum :

Kanun Hükmünde Kararname

MADDE 4. — Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda Anayasanın 91 inci maddesindeki kısıtlamalara ve usule bağlı olmaksızın, kanun hükmünde kararname çıkarabilir. Bu kararname Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

BAŞKAN — 4 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, Danışma Meclisi bu maddeyi kısıtlamış; sadece olağanüstü halin ilanını gerektiren nedenlerin ortadan kaldırılması amacıyla kanun hükmünde kararname çıkartılması şeklinde düzenlemiştir; biz Hükümet tasarisına uygun olarak maddeyi huzuruza getirmiş bulunuyoruz.

Arz ederim efendim.

BAŞKAN — Tabii, zaten Anayasa, halin gerekli kıldığı konularda o yetkiyi vermiş.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Bu da olağanüstü halin gereği efendim. Çünkü, yeni bir yasa çıkarmak isterse, kanun hükmünde kararname çıkarmak isterse onları Meclisin onayından geçirecek; çok müstacel ve acil olaylarda ve ihtiyaç duyulduğunda Cumhurbaşkanın o yetkisini bizatihi kullanacak.

BAŞKAN — Biliyorsunuz, 12 Eylül'den evvel, zamanın hükümetleri, sıkıyönetimin ilanını bile Meclisten geçiremedi. Sevk etti, etti, kaldı; çünkü karşı taraf çıkartmıyor. Ama bütün sorumluluk da Hükümette; bir şey yapamıyor, eli kolu bağlı.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Hatta, biraz önce kabul buyurduğunuz 3 üncü maddede, aslında sıkıyönetimin uzatılması, kısıtlanması veya kapsamının genişletilmesi konusunda Millî Güvenlik Kurulunun mütalaa verme yetkisi yok Anayasamızda, ama uygulamada görüldü ki; Millî Güvenlik Kurulunda Silahlı Kuvvetler kanadının sıkıyönetimin genişletilmesi veya daraltılmasını veya kaldırılmasını istemesine rağmen, Bakanlar Kurulu hiç oraya gitmeden, onların görüşünü almadan, dilediği tarzda tasarrufta bulundu.

Böyle bir hüküm Anayasada olmamasına rağmen, 3 üncü maddeyle Millî Güvenlik Kurulunun görüşünün alınma ihtiyacı bundan önceki tatbikatlardan kaynaklandı, o maksatla bu hüküm kondu.

BAŞKAN — 4 üncü madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

5 inci maddeyi okutuyorum :

İKİNCİ KISIM

Yükümlülükler ve Alınacak Tedbirler

BİRİNCİ BÖLÜM

**Tabii Afet ve Tehlikeli Salgın Hastalıklarda
Yükümlülükler ve Alınacak Tedbirler**

Yükümlülükler

MADDE 5. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda; felakete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın telafisi için ihtiyaç duyulan ve hemen sağlanamayan para ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallar ve yapılması gereken işler; para, mal ve çalışma yükümü yoluyla sağlanır.

BAŞKAN — Maddenin son kısmında «Para, mal ve çalışma yükümü yoluyla sağlanır» denmiş. Buradaki kelimenin «yükümü» mü, «yükümlülüğü» mü olması gerekir?

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — «yükümü efendim, «çalışma yükümü, para yükümü» her biri ayrı ayrı yükümlülük.

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — Anayasada «yükümlülük» olarak yer almış efendim.

BAŞKAN — Aslı «yükümlülüktür», «çalışma yükümü, para yükümü» demişsiniz. Bu «yüküm» kelimesi tuhaf geldi bana. «Yüküm» kelimesinin tam karşılığı nedir?

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Yaptırım efendim, mükellefiyet.

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — Maddenin başlığı da efendim, «Tehlikeli Salgın Hastalıklarda Yükümlülükler» şeklinde.

BAŞKAN — Bence «yükümlülük» olması lazım. Maddenin kenar başlığı da «yükümlülük» zaten. O kısma, «yükümü yoluyla» değil, «yükümlülüğü yoluyla» diyelim.

Maddenin o kısmını, «çalışma yükümlülüğü yoluyla sağlanır» olarak düzeltiyoruz.

5 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Buyurun.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Bir konuyu arz edeyim.

Sayın Cumhurbaşkanım, burada huzuruza sevk edilen tasarıda yine emirlerinize uygun olarak, tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklarda yükümlülükler

ve alınacak tedbirler ayrı, ağır ekonomik bunalımda alınacak tedbirler ayrı, şiddet olaylarında alınacak tedbirler ise ayrı olarak vurgulanmıştır. O bakımdan Hükümet tasarısının 8 inci maddesi, burada ayrı ayrı bölümler halinde Yüce Huzuruza getirilmiş olmaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — 5 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

6 ncı maddeyi okutuyorum :

Para yükümlülüğü

MADDE 6. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda gerekli harcamalar öncelikle kamu kaynakları ile yardımlardan sağlanır.

Acil ve hayati ihtiyaç maddeleri için harcamaya yeterli para kamu kaynaklarından zamanında sağlanamadığı takdirde, bölgedeki kredi kuruluşlarının olanaklarından yararlanır.

Para yükümünün uygulanmasında, kuruluşların hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması göz önünde tutulur.

BAŞKAN — Bu ve bundan sonraki maddelerde geçen «yükümlük» kelimelerini «yükümlülük» olarak düzeltiyoruz.

Para yükümlülüğünü vereceksin ve aynı zamanda hizmetler de aksatılmayacak; bu çok zor bir şey Muhakkak aksar o. Herhangi bir kuruluşa bir yükümlülük getireceksiniz, aynı zamanda faaliyeti de aksamayacak, bu biraz zor. «Büyük ölçüde» filan denilse, belki.

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — «Önemli ölçüde» veya «büyük ölçüde» denilebilir.

BAŞKAN — «Faaliyetlerinin önemli ölçüde aksatılmaması göz önünde tutulur» denilebilir. Yoksa faaliyetler aksar; para yükümlülüğü vereceksin o kuruluşa. Kredi alamamışsın, bulamamışsın; orada artık buna el atmaya mecbur kalmışsın.

ORGANİZATÖR TAHSİN ŞAHİNKAYA — Yalnız burada miktar tayin edilmez; «aksatılmaması göz önünde tutulur» denilir; ama çok olur, ama az olur. Yani madde doğru yazılmış. Çok da olur, az da olur efendim, «büyük ölçüde» demiyelim.

KEMALETTİN ALİ KÂŞİFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Efendim, isterseniz bir örnek vereyim; yakacak paraları, keşif paraları bizde toptan yollanır, üç aylık yollanır. Şimdi o sırada keşif

parasının bazı kısmı harcanmıştır, bazı kısmı harcanmamıştır. Kaldı ki, bu birkaç aya da sirayet edebilir.

O bakımdan, bu genelde bir değişikliktir, tasarının 9 uncu maddesinden yararlanılarak düzenlenmiş bir maddedir bu.

Arz ederim.

BAŞKAN — Peki.

6 ncı madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

7 nci maddeyi okutuyorum :

Mal yükümlülüğü

MADDE 7. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen bölge içindeki kamu kurum ve kuruluşlarıyla tüzel ve gerçek kişiler, kendilerinden istenecek veya yükümlülük konulacak arazi, arsa, bina, tesis, araç, gereç, yiyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile giyecek ve diğer maddeleri vermek zorundadırlar.

Bu amaçla; öncelikle o bölgedeki genel ve katma bütçeli dairelere, kamu iktisadi Devlet Teşekkülleri ve kuruluşları ile bunlara bağlı müesseselere ve mahallî idarelere başvurulur. İhtiyaçların bu kaynaklardan zamanında ve yeterince karşılanmaması halinde, imkân ve kaynakları da dikkate alınarak, bölgedeki özel kuruluşlara ve gerçek kişilere ait olanlara yükümlülük konulur.

Yiyecek, giyecek, araç, gereç, ilaç ve tıbbi malzemeler gibi zarurî maddeler bölge sınırları içinde sağlanamadığı takdirde, bu kanun hükümleri uygulanmak suretiyle en yakın bölgelerden yükümlülük yolu ile sağlanır.

BAŞKAN — 7 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

8 inci maddeyi okutuyorum:

Çalışma yükümlülüğü

MADDE 8. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebepleriyle olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde bulunan 18-60 yaşları arasındaki bütün vatandaşlar, olağanüstü hal sebebiyle kendilerine verilecek işleri yapmakla yükümlüdürler.

Görevlendirilmelerde; iş mevzuatının çalıştırma yaşı ile ilgili hükümleri, çalıştırılacak kişilerin yaş, cinsiyet, sağlık, meslekleri, meşguliyetleri ve sosyal durumları ile aile ve bakıma muhtaç yakınları göz önünde bulundurulur.

İşçi ihtiyaçlarının karşılanmasında ve kuruluşlar arasındaki işçi naklinde. İş ve İşçi Bulma Kurumu Teşkilatından yararlanılır.

Gerekli görülen hallerde çalışılan işyerlerinde gündüz ve gece çalışmalarında günlük iş saatleri, işlerin niteliğine ve ihtiyaç derecesine göre artırılabilir. Hafta Tatili Kanunu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Öğle Dinlenmesi Kanunu, hükümleri kısmen veya tamamen uygulanmayabilir.

Çalışma yükümlününün uygulanmasında kuruluşların görev ve hizmetlerinin aksatılmaması ve yükümlülerin mesleki faaliyetleri göz önünde bulundurulur.

BAŞKAN — 8 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

KEMALETTİN ALI KÂŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Efendim, bu madde, tasarının 11 inci maddesinden yararlanarak düzenlendi; fakat buraya sadece «meslek ve meşguliyetleri» deyimleri ilave edildi.

Arz ederim.

BAŞKAN — Başka söz almak isteyen var mı? Yoktur.

8 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

9 uncu maddeyi okutuyorum:

Alınacak tedbirler

MADDE 9. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilanında, olağanüstü hal ilanını gerektiren hususlar göz önünde bulundurulur. Aşağıda yazılı tedbirler alınabilir :

a) Bölgenin belirli yerlerinde yerleşimi yasaklamak, belirli yerleşim yerlerine girişi ve buralardan çıkışı sınırlamak, belli yerleşim yerlerini boşaltmak veya başka yerlere nakletmek,

b) Resmî ve özel her derecedeki öğretim ve eğitim kurumlarında öğrenime ara vermek ve öğrenci yurtlarını süreli veya süresiz olarak kapatmak,

c) Gazino, lokanta, birahane, meyhane, lokal, taverna, diskotek, bar, dansing, sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri ile kulüp vesair oyun salonlarını, otel, motel, kamping, tatil köyü ve benzeri konaklama tesislerini denetlemek ve bunların açılma ve kapanma zamanını tayin etmek, sınırlamak, gerektiğinde kapatmak ve bu yerleri olağanüstü halin icaplarına göre kullanmak,

d) Bölgede olağanüstü hal hizmetlerinin yürütülmesi ile görevli personelin yıllık izinlerini sınırlamak veya kaldırmak.

e) Bölge sınırları içerisindeki tüm haberleşme araç ve gereçlerinden yararlanmak ve gerektiğinde bu amaçla geçici olarak bunlara elkoymak,

f) Tehlike arz eden binaları yıkmak; sağlığı tehdit ettiği tespit olunan taşınır ve taşınmaz mallar ile sağlığa zararlı gıda maddelerini ve mahsullerini imha etmek,

g) Belli gıda maddeleri ile hayvan ve hayvan yemi ve hayvan ürünlerinin bölge dışına çıkarılmasını veya bölgeye sokulmalarını kontrol etmek, sınırlandırmak veya gerektiğinde yasaklamak,

h) Gerekli görülen zaruri ihtiyaç maddelerinin dağıtımını düzenlemek,

i) Halkın beslenmesi, ısınması, temizliği ve aydınlanması için gerekli gıda madde ve eşyalarla her türlü yakıtın, sağlığın korunmasında, tedavide ve tıpta kullanılan ilaç, kimyevi madde, alet ve diğer şeylerin, inşaat, sanayi, ulaşım ve tarımda kullanılan eşya ve maddelerin, kamu için gerekli diğer mal, eşya, araç, gereç ve her türlü maddelerin imali, satımı, depolanması ve ticareti konularında gerekli tedbirleri almak bu yerlere gerektiğinde elkoymak, kontrol etmek ve bu malları satıştan kaçınan, saklayan, kaçırarak, fazla fiyatla satan, imalatını durduran veya yavaşlatanlar hakkında, fiilin işleniş şekli veya niteliği de nazara alınarak işyeri bulunduğu mahal için hayatı önem taşımadığı takdirde işyerini kapatmak,

j) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak.

BAŞKAN — 9 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

10 uncu maddeyi okutuyorum:

İKİNCİ BÖLÜM

Ağır Ekonomik Bunalım Hallerinde Yükümlülükler ve Alınacak Tedbirler

Ağır ekonomik bunalım hallerinde yükümlülükler ve alınacak tedbirler

MADDE 10. — Ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı durumunda, ekonominin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amacı ile mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici; vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir ve yükümlülüklerin tespiti, tanzimi ve takibi konularında Bakanlar Kurulunca kanun hükmünde kararname çıkarılabilir.

Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararname-

lerle kendisine verilen yetkiler doğrultusunda alınacak kararların yürütülmesini aşağıdaki fıkra uyarınca oluşturulacak Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kuruluna veya ilgili bakanlıklara bırakabilir.

Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu, Başbakanın başkanlığında, ekonomik işlerden sorumlu Devlet Bakanı ile Maliye, Ticaret, Tarım ve Orman, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar Gümrük ve Tekel ve Çalışma Bakanlarından oluşur.

Kurul, belirli kararların yerine getirilmesi için bölge veya il valilerini görevlendirebileceği gibi, gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarına da görev verebilir.

Bakanlar Kurulunun aldığı kararlar ile Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun kararlarının uygulanmasına ilişkin belirlenmeleri Resmî Gazete ile ilan edilir ve ilgililere tebliğ olunur.

BAŞKAN — 10 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum: Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

11 inci maddeyi okutuyorum :

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şiddet Hareketlerinde Alınacak Tedbirler Tedbirler

MADDE 11. — Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilanında; genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak, şiddet olaylarının yaygınlaşmasını önlemek amacıyla 9 uncu maddede öngörülen tedbirlere ek olarak aşağıdaki tedbirler de alınabilir :

a) Sokağa çıkmayı sınırlamak veya yasaklamak,

b) Belli yerlerde veya belli saatlerde kişilerin dolaşmalarını ve toplanmalarını, araçların seyirlerini yasaklamak,

c) Kişilerin; üstünü, araçlarını, eşyalarını, eşyalarını aratmak ve bulunacak suç eşyası ve delil niteliğinde olanlarına el koymak,

d) Olağanüstü hal ilan edilen bölge sakinleri ile bu bölgeye hariçten girecek kişiler için kimlik belirleyici belge taşıma mecburiyeti koymak,

e) Gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin basılmasını, çoğaltılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını, bunlardan olağanüstü hal bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış olanların bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklamak veya izne bağlamak; basılması ve neşri yasaklanan ki-

tap, dergi, gazete, broşür, afiş ve benzeri matbuayı toplatmak,

f) Söz, yazı, resim, film, plak, ses ve görüntü bantlarını ve sesle yapılan her türlü yayımı denetlemek, gerektiğinde kayıtlamak veya yasaklamak,

g) Hassasiyet taşıyan kamuya veya kişilere ait kuruluşlara ve bankalara, kendi iç güvenliklerini sağlamak için özel koruma tedbirleri aldıkları veya bunların artırılmasını istemek,

h) Her nevi sahne oyunlarını ve gösterilen filmleri denetlemek, gerektiğinde durdurmak veya yasaklamak,

i) Ruhsatlı da olsa her nevi silah ve mermilerin taşınmasını veya naklini yasaklamak,

j) Her türlü cephaneler, bombalar, tahrip maddeleri, patlayıcı maddeler, radyoaktif maddeler veya yakıcı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler ve boğucu gazlar veya benzeri maddelerin bulundurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini izne bağlamak veya yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanmasına veya yapılmasına yarayan eşya, alet veya araçların teslimini istemek veya toplatmak,

k) Kamu düzeni veya kamu güvenini bozabileceği kanısını uyandıran kişi ve toplulukların bölgeye girişini yasaklamak, bölge dışına çıkarmak veya bölge içerisinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak,

l) Bölge dahilinde güvenliklerinin sağlanması gerekli görülen tesis veya teşekküllerin bulunduğu alanlara giriş ve çıkışı düzenlemek, kayıtlamak veya yasaklamak,

m) Kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, ertelemek, izne bağlamak veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanı tayin, tespit ve tahsis etmek, izne bağladığı her türlü toplantıyı izletmek, gözetim altında tutmak veya gerekiyorsa dağıtmak.

BAŞKAN — Geçen seferki görüşmemizde, sıkıyönetim ile ilgili bazı hükümlerin bu madde kapsamından çıkarılmasını konuşmuştuk. Buna göre acaba hangileri çıkarıldı?

KEMALETİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Arz edeyim Sayın Cumhurbaşkanım.

Önce 9 uncu maddede; «tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle alınacak tedbirler» kısmından çıkardığımız bentleri arz edeyim, sonra bu maddeden çıkartıklarımızı arz edeyim.

Efendim, yüksek malumları olduğu üzere o tarihte bölge valileri olmadığından, Hükümetimiz, sadece il valilerini düşünmüş 6 ncı maddede il valilerinin görev ve yetkilerini birinci ve ikinci bölüm halinde düzenlemişti.

Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklarda alınacak tedbirler arasında yer alan ve tasarının 6 ncı maddesinin (d) bendinde düzenlenen, «Tüm kamu kuruluşlarına, özel idareye ve belediyelere ait bina, araç ve personelden yararlanmak» kısmı çıkartılmıştır. Zira bu husus «çalışma yükümlülüğü» maddesine alınmıştır.

Yine 6 ncı maddenin birinci bölümünün (e) bendinde yer alan; «grev ve lokavt uygulamasını izne bağlamak» hükmü, tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar için değil, diğer konular için düşünülmüştür.

Yine 6 ncı maddede yer alan; «olağanüstü halin gerektirdiği para, mal ve çalışma yükümlülüğünün ne surette yerine getirileceğine ilişkin esasları belirlemek» hükmü para yükümlülüğünde, mal yükümlülüğünde ve çalışma yükümlülüğünde ayrı ayrı belirlendiği için, bu tasarıya alınmamıştır.

Nihayet; «kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantılara izin verilmesi» hususu ise, şiddet olayları sebebiyle olağanüstü hal ilanında düzenlenmiş ve tasarımızın 11 inci maddesinin (m) bendine alınmıştır.

Sayın Cumhurbaşkanım, şiddet olayları kısmından çıkardığımız bentler şunlardır :

Birincisi; gerçek ve tüzel kişilerin ev ve meskenlerinin aranmasına ilişkin (d) bendi,

İkincisi; dernek ve vakıfların çalışmalarına izin verilmesine ilişkin (f) bendi,

Üçüncüsü; görevden uzaklaştırmaya ilişkin (h) bendi,

Dördüncüsü; telsizleri kullanmaya ilişkin (j) bendidir.

Arz ederim.

BAŞKAN — Bunlar sıkıyönetime bırakıldı?..

KEMALETİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet efendim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Maddeye, bu hallerde gözaltına alma hususu konmuyor mu?

KEMALETİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — O ayrı bir madde olarak gelecek efendim. Onu, Anayasanın 19 uncu maddesine göre ayrı bir madde halinde düzenledik.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — Yani, olağanüstü halin her üç bölümünde de birtakım suçlar işlenebilir; o suçlara dair gözaltına alma konusunun buraya derci lazım.

BAŞKAN — Gözetim altına alma, ileriki maddede gelecek.

KEMALETTİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — 26 ncı maddede gelecek efendim.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Sıkıyönetim komutanlarının gözetim altına almalarıyla ilgili yetkileri 26 ncı maddede gelecek efendim.

BAŞKAN — Bunları 26 ncı maddeyi görüşürken konuşuruz.

ORGGENERAL NURETTİN ERSİN — Şiddet hareketleri; ağır ekonomik bunalım veya tabii afetler ile birlikte de olabilir; yahut bir anda her üçünü de kapsayan bir durum meydana gelebilir. Şiddet hareketlerini başlatmak için bu gibi durumları da bekleyebilirler, ağır bunalım zamanlarında da böyle bir harekete tevessül edebilirler. O zaman, bunlara verilecek cezaları artırıcı tedbirler de gerekebilir. Çünkü, şiddet hareketleri birtakım kargaşa çıkarmak için daima bu gibi kritik anları bekler. Böyle bir hüküm konabilir mi?

KEMALETTİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Arz edeyim efendim.

11 inci maddenin başında şöyle bir düzenlememiz var; «9 uncu maddede öngörülen tedbirlere ek olarak aşağıdaki tedbirler de alınabilir» demişiz. O bakımdan bir boşluk olmuyor efendim.

BAŞKAN — Yani, «bu tedbirleri alabilir» diye hüküm var?..

KEMALETTİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Mutlaka.

Bir kere, tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar ve keza ağır ekonomik bunalım olduğu zaman zaten Bakanlar Kurulu Kanun Hükmünde Kararnamede belirleyeceği tedbirlerle onu geçiştirmeye çalışacak. Bu tedbirler yanında, o sıralarda şiddet olayları da başlamışsa, biraz evvel 11 inci maddede okunan tedbirleri de alma yetkisine haiz. Yani, o zaman bütün oluyor; 9 uncu madde artı 11 inci madde hatta ve hatta 10 uncu maddeye göre alınacak özel tedbirler ve yükümlülükler söz konusu olacak.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Burada bir fark var efendim; Bakanlar Kurulu, olağanüstü hali Anayasanın 119 uncu maddesine göre mi, 120 nci maddesine göre mi ilan ettiğini mutlaka vurgulayacak; ama ikisini beraber de kapsamına alabilir tabii,

ORGGENERAL NURETTİN ERSİN — Alır, fakat diğer hal sonradan gelir.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — O hal sonradan zuhur ederse, ikinci bir kez karar alma durumu olabilir. Çünkü birincisi şöyle : Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında salgın hastalıklara, tabii afetlere ve ekonomik bunalıma karşı bir karar aldı; ama bundan sonra zuhur eden yaygın şiddet eylemleri ve demokratik düzene karşı yapılan eylemleri görünce, 120 nci madde gereğince olağanüstü hal ilan etme durumunda kaldı; o zaman ikinci bir kararla onu da alacak. Bu kere tabii 9 uncu maddede öngörülen tedbirlerle beraber, 11 inci maddedeki önlemler beraber işlemeye başlayacaktır.

Zaten arkadaşımın da ifade ettiği gibi, bu maddede, «9 uncu maddede öngörülen tedbirlere ek olarak» tabirini de o maksatla koyduk.

BAŞKAN — Başka söz almak isteyen var mı efendim? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

12 nci maddeyi okutuyorum :

ÜÇÜNCÜ KISIM
Organlar ve Uygulama

BİRİNCİ BÖLÜM
Organlar

Koordinasyon

MADDE 12. — Olağanüstü hal ilanında koordinasyon Başbakanlıkça sağlanır.

Başbakanlıkta bunun için, olağanüstü hal ilanına sebep olan konu ile ilgili bakanlıklar temsilcilerinden oluşan Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu kurulur. Bundan ayrı olarak Kurula katılan bakanlıklarda da merkez kuruluş içinde bir ünite görevlendirilebileceği gibi özel bir ünite de kurulabilir.

Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun, kuruluş ve çalışma esasları çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

Ağır ekonomik hal sebebiyle olağanüstü hal ilanında 10 uncu madde hükümleri saklıdır.

BAŞKAN — 12 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

13 üncü maddeyi okutuyorum :

Olağanüstü hal kurulu ve büroları

MADDE 13. — Bölge valiliği teşkilat ve birimlerinin görevleri saklı kalmak üzere, olağanüstü hal

ilan edilen bölgelerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren olayları ve tedbirlerin uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bunlarla ilgili önerilerde bulunmak üzere bölge valisinin başkanlığında, görevlendireceği il valileri ile diğer kamu kuruluşları yöneticilerinin, garnizon komutanı veya görevlendireceği bir temsilcinin üye olarak katılacağı Bölge Olağanüstü Hal Kurulu kurulur.

Bölge valisinin gerek görmesi veya olağanüstü halin bir ilde ilanı halinde, il merkezlerinde ve ilçelerde birer Olağanüstü Hal Bürosu oluşturulur. İl bürolarına il valisi veya görevlendireceği vali muavini, ilçe bürolarına kaymakamlar başkanlık eder.

Adli ve idari yargı ile askeri teşkilatta çalışan personel hariç olmak üzere, başkanlarının uygun göreceği kamu görevlileri, olağanüstü hal süresince, bu kurul ve bürolarda kendi kadroları ile çalıştırılabilir.

Olağanüstü hal kurul ve bürolarının kuruluş, toplanma, karar alma, çalışma usul ve esasları yönetmelikte belirlenir.

BAŞKAN — 13 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

14 üncü maddeyi okutuyorum :

İKİNCİ BÖLÜM

Olağanüstü Halin Uygulanması

MADDE 14. — Olağanüstü halin uygulanmasında görev ve yetki :

- Olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa il valisine,
- Bir bölge valiliğine bağlı birden çok ilde ilan edilmesi halinde bölge valisine,
- Birden fazla bölge valisinin görev alanına giren illerde veya bütün yurtda ilan edilmesi halinde, koordine ve işbirliği Başbakanlıkça sağlanmak suretiyle bölge valilerine,

Aittir. Gerekli işlemler onlar tarafından yürütülür. Bölge valileri; kendilerine ait görev ve yetkilerin bir kısmını veya tamamını, illerinde olağanüstü hal ilan edilen il valilerine devredebilirler.

BAŞKAN — «Gerekli işlemler onlar tarafından yürütülür» ibaresindeki «onlar» dan kastınız, bölge valileri, değil mi?

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet, Sayın Cumhurbaşkanım.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dai-

resi Başkanı) — Aynen Sıkıyönetim Kanununda olduğu gibi efendim.

BAŞKAN — 14 üncü madde üzerinde söz almak isteyen?.. Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

15 inci maddeyi okutuyorum :

Yükümlülüğün duyurulması ve yerine getirilmesi

MADDE 15. — Genel kapsamlı yükümlülükler için her çeşit yayın araçlarıyla ilan, gerektiğinde belirli yükümler için ilgililere yazılı olarak ve acil hallerde daha sonra yazı ile teyid edilmek üzere sözlü olarak duyuru yapılır.

Bu duyuru üzerine yükümlüler, yükümlülük konusu para, taşınır ve taşınmaz mallarını verilen süre içinde ve istenilen şekilde görevlilere teslim etmek, çalışma yükümlülüğüne tabi tutulmuşlarsa belirtilen gün ve saatte işbaşında hazır bulundurmaları zorundadırlar.

BAŞKAN — Çalışma yükümlülüğünü, oradan çıkarak buraya koydunuz, değil mi?

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet efendim. Tasarının 12 nci maddesinden yararlanılarak böyle ayrı bir maddede düzenlendi. Ayrıca, «belirtilen gün ve saatte işbaşında hazır bulunmak zorundadır» ibaresi de ilave edildi efendim.

Arz ederim.

BAŞKAN — 15 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

ADALET BAKANİ KÂZİM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanım, maddenin sonundaki ibare, «hazır bulundurmaktır» mıdır, yoksa «hazır bulunmak» mıdır?

BAŞKAN — Evet, «bulundurmaktır» değil, «bulunmak» olacak. «Çalışma yükümlülüğüne tabi tutulmuşlarsa, belirtilen gün ve saatte işbaşında hazır bulunmak» şeklinde olacak.

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Mala yönelik değil, kendisine yönelik bir mecburiyet efendim.

BAŞKAN — Ötekine «teslim etmek» dedik çünkü.

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet, Sayın Cumhurbaşkanım.

BAŞKAN — Onu «bulunmak» şeklinde düzeltilim.

15 inci madde üzerinde başka söz almak isteyen?.. Yok.

Bu düzeltmeyle birlikte 15 inci maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

16 ncı maddeyi okutuyorum :

Yükümün karşılığının tespiti ve ödenmesi

MADDE 16. — Teslim alınan veya kullanılan mallarla yaptırılan çalışmalara karşılık ilgililere birer belge verilir.

Mal ve çalışma yükümlülerinin bu belgelerle ilgili makamlara başvurmaları üzerine alınan malların veya yaptırılan çalışmaların bedeli, kirası, ücreti veya tazminatı mahallî rayice veya satış fiyatına göre Olağanüstü Hal Kurulu veya bürolarınca tespit ve takdir olunarak, usulü dairesinde ödenir.

Ödemelerin gecikme ve yapılması veya taksidde bağlanması hallerinde, bu alacaklar, kanunî faizleri ile birlikte ödenir.

Takdir olunacak bedel, kira, ücret veya tazminata karşı ilgililer, genel hükümlere göre adli yargıya başvurabilirler.

BAŞKAN — 16 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler.. Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

17 nci maddeyi okutuyorum :

Geçici süre için alınacak mallar

MADDE 17. — Geçici süre için alınan taşıt araçları ve diğer mallar, yüküm sona erdiğinde ilgililere geri verilir.

16 ncı madde ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikte gösterilir.

BAŞKAN — 17 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

18 inci maddeyi okutuyorum :

Kamu kuruluşlarına ait malların iadesi

MADDE 18. — Genel ve katma bütçeli dairelerle Kamu İktisadî Devlet Teşekkülleri ve kuruluşları ile bunlara bağlı müessese ve mahallî idarelere ait kuruluşların geçici olarak kullanılan taşınır ve taşınmaz malları ile tüketilmeyen maddeleri geri verilir. Bunlar için herhangi bir bedel, ücret, kira veya tazminat ödenmez.

BAŞKAN — 18 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

19 uncu maddeyi okutuyorum :

İstisnalar

MADDE 19. — Bu Kanunun 9 uncu maddesinin (b), (d) ve (e) bentleri ile 11 inci maddesinin (c) bendi adli ve askerî kurumlar ile hâkim, savcı ve askerî personel hakkında uygulanmaz.

Yükümlülüklerin konulmasında ve tedbirlerin alınmasında milletlerarası hukukun diplomatik temsilciliklere ve mensuplarına tanıdığı ayrıcalıklar ile yasa- ma dokunulmazlığına ilişkin hükümler saklıdır.

BAŞKAN — 11 inci madde şiddet olayları ile ilgili tedbirleri kapsıyor; şiddet olayları olduğu zaman askerî kurumlardan istifade edemeyecek mi? Asker çağırma gibi hususlar var, «onlar hariç» dedik...

Buyurun.

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, arz edeyim.

Şimdi bu husus, tasarının 6 ncı maddesinin son fıkrasında düzenlenmiştir; fakat burada ayrı bir madde olarak düzenledik; bu bir.

İkincisi; 9 uncu maddenin (b) fıkrası ile okul ve yurtların kapatılmasında, askerî okulların kapatılması keyfiyetini askerî kesime bıraktık. Yani, burada vali veya bölge valisi bir karar vermesin, bu kararı askerî kesimler versin istedik.

BAŞKAN — Salgın hastalık falan varsa?..

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Tabii.

Üçüncüsü; askerî personelin izin konusu, yine askerî kesim versin istedik.

Dördüncüsü; haberleşme araçlarına ilişkindi. Haberleşme araçlarına elkoyma keyfiyetinde de yine askerî kesimi hariç tuttuk.

11 inci maddenin (c) fıkrası ise, kişilerin üstünün aranması, eşyalarının aranmasına ilişkindir. Orada da, adli ve askerî kesimi hariç tuttuk. Yoksa, askeriye görev verilmesi keyfiyeti...

BAŞKAN — Sıkıyönetimde bu ayrıcalık yok, değil mi?

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Tabii yok efendim. Yalnız, dava açma bakımından 21 inci maddenin tanıdığı istisna var.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Malumunuz, sıkıyönetim uygulama-

larında adli yargı organı üyelerinin üstünün ve evlerinin aranması ihtilaf konusu oldu.

BAŞKAN — İhtilaf çıktı, sıkıyönetim komutanı emir vermiş; o da aramış. Sonra çocuğu mahkemeye verdiler, haksız yer mahkûm ettiler, ruhsatsız tabanca da bulunduğu halde haksız yere mahkûm ettiler.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Şimdi, kişisel kanaatim şu; Sıkıyönetim Kanununun 21 inci maddesi «Kamu davası açmak için ilgili merciin iznine bağlıdır» der. Kamu davası açılmadan önce bir hâkimin veya savcının bir suç işlemesi halinde, bence soruşturma yok da, üstünü arama, suç delilleri toplama, suçluluğu önleme yönünden sıkıyönetim komutanının yetki ve görevleri var.

Buna rağmen tatbikat, «onda dahi ilgil mercii iznini aldıktan sonra, ancak hâkim ve savcıların üstünü arayacaksınız» diyor.

BAŞKAN — Bununla ilgisi yok, o Sıkıyönetim Kanunu ile ilgili, buradaki doğru. Olağanüstü Hal Kanununda evlerin ve üstlerinin aranmasına müsaade etmemiştik, değil mi?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Evet efendim.

BAŞKAN — O maddenin (c) fıkrasında mı müsaade ettik evlerinin aranmasına?

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Üstlerinin aranmasını kabul ediyoruz, vasıtaların aranmasını kabul ediyoruz.

BAŞKAN — Burada, askerî personel ve yargıyı hariç tutuyoruz.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Bir yerde Sıkıyönetimin tatbikatına ışık tutacaktır.

BAŞKAN — 19 uncu madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

20 nci maddeyi okutuyorum :

DÖRDÜNCÜ KISIM

Yardım İstemi

Tabii afet ve salgın hastalıklarda yardım istemi

MADDE 20. — Bölgelerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölge valileri, kendi mülki idare bölümlerindeki «Acil Kurtarma ve Yardım Ör-

gütlerinin» ihtiyacı karşılayamayacağını anlaşılması üzerine, çevredeki bölge valiliklerine başvururlar.

Bölge valileri, ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşmaları veya yakın bölge valiliklerinin göndereceği yardım gelinceye kadar, bölgedeki en büyük askerî komutanlıktan yardım isteyebilir.

Bölge valisinin yukarıda açıklanan istekleri, ilgililerce derhal yerine getirilir.

BAŞKAN — 20 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı?

Buyurun.

KEMALETTİN ALİ KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu yeni bir düzenleme. Yüksek malumları, tasarıda ve Danışma Meclisinden geçen metinde, sadece şiddet olayları nedeniyle yardım isteme keyfiyeti vardı. Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair 7269 Sayılı Kanun valilere yetki vermiş, bölge valilerine vermemişti. O bakımdan biz burâda, bölge valilerinin de bu kanundan istifade etmesini düzenlemiş oluyoruz.

Arz ederim.

BAŞKAN — 20 nci madde üzerinde başka söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

21 inci maddeyi okutuyorum :

Kuvvet istemi

MADDE 21. — Bölgelerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölge valileri; bölgelerinde çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kuvvetler ve bu iş için tahsis edilen kolluk kuvvetleriyle önlemeye ve bastırmaya çalışırlar.

Ancak, olayları bu şekilde önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri veya aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, çevredeki bölge valiliklerine müracaatla, o bölgenin kolluk kuvvetleri ve bu iş için tahsis edilen kuvvetlerden yararlanmak için yardım isterler. Bu halde durum; ayrıca İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Bütün bu önlemlerin de yeterli görülmemesi veya ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşılması halinde bölge valisi, bölgedeki en büyük askerî komutanlıktan yardım isteyebilir.

Bölge valisinin yukarıda açıklanan istekleri, ilgililerce geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Bölge valisinin askerî birliklerden yardım istemesi halinde, aşağıdaki hükümlere göre hareket edilir;

a) Acil durumlarda bu istek, sonradan yazılı şekle dönüştürülmek kaydıyla sözlü olarak yapılabilir.

b) Çapı askerî komutanlık tarafından tayin edilen ve muhtemel olaylar için istenen askerî kuvvet, ilgili il valisinin de görüşleri alınarak, olaylara hızla el koymaya uygun yerde hazır bulundurulur.

Ani ve olağanüstü olaylar için istenen askerî kuvvet ise, derhal bölge valisi tarafından verilen görevleri kendi komutanının sorumluluğu altında ve onun emir ve talimatına göre, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkiler ile kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri kullanarak yerine getirir.

c) Güvenlik Kuvvetleri ile yardıma gelen askerî kuvvet arasındaki işbirliği ve koordinasyon, emir ve komutaya ilişkin esaslar, Bölge valisi ile bölgedeki en üst askerî komutan tarafından tespit edilir. Ancak, güvenlik kuvvetleri ile yardıma gelen askerî birliğin belirli görevleri beraber yapmaları halinde komuta, sevk ve idare, görev verilen askerî birliğin komutanı veya askerî birliklerin en kıdemli komutanı tarafından üstlenilir.

d) Askerî kuvvet kullanılan durumların gerektirdiği harcamalar İçişleri Bakanlığı bütçesine konulan ödenekten, ödeme emri beklenmeksizin yapılır.

BAŞKAN — Tasarının 3 üncü maddesinin (b) fıkrası şiddet olaylarıyla ilgili, «Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini» diye başlamış.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Tamamen İl İdaresi Kanununun 20 nci maddesini buraya aktardık.

BAŞKAN — 21 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarımıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

22 nci maddeyi okutuyorum :

İl valilerinin yardım ve kuvvet istemi

MADDE 22. — a) İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri, bu konularda mevcut kanunların kendilerine verdiği yetkileri kullanarak yardım isteminde bulunurlar.

b) İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kolluk kuvvetleri ile önlemeye ve basturmaya çalışırlar. Olayları önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri veya aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, bağlı oldukları Bölge Valisine başvururlar.

İl Valisi, ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşması halinde veya Bölge Valisinin göndereceği güçler gelinceye kadar görev yapmak üzere en yakın askerî komutanlıktan yardım gönderilmesini isteyebilir. İl Valisi ayrıca bu durumu Bölge Valisi ve İçişleri Bakanlığına bildirir.

Yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri İl Valisinin emrine girer.

İl Valisinin yukarıda açıklanan istekleri, ilgililerce geciktirilmeksizin yerine getirilir.

İl Valisinin askerî birliklerden yardım istemesi halinde 21 inci madde hükümleri uygulanır. Bu halde, Bölge Valisine ait görev ve yetkiler, İl valilerince yerine getirilir.

BAŞKAN — 22 nci madde üzerinde söz almak isteyen?..

Buyurun.

KEMALETTİN ALI KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, müsaade ederseniz arz edeyim efendim. Bu da yeni bir düzenlemedir ve bu düzenleme, biraz evvel sözünü ettiğim, umumî hayata müessir afetler dolayısıyla alınacak tedbirler ile yapılacak yardımlara dair 7269 sayılı Kanunun 1 inci maddesinden 14 üncü maddesine kadar, keza 35 inci ve ek 5 inci maddeleri de göz önüne alınmak suretiyle düzenlenmiştir.

Ayrıca mülki idare amirlerinin, bir afetin meydana gelmesi halindeki yetkileri, bu kanuna göre çıkarılan yönetmeliğin 5 inci maddesinde de yer almaktadır.

Arz ederim.

BAŞKAN — Başka söz almak isteyen?..

Buyurun efendim.

ORGENERAL NURETTİN ERSİN — 22 nci maddenin (b) fıkrasında «yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri İl Valisinin emrine girer» hükmü yer almaktadır. Burada, askeri de mi kastediyoruz? Şayet öyle ise, kolluk kuvvetleri bunu kapsamaz.

KEMALETTİN ALI KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Hayır, Sayın Genelkurmay Baş-

kanım, onun cevabı hemen alttaki fıkrada geliyor : «İl Valisinin askerî birliklerden yardım istemesi halinde 21 inci madde hükümleri uygulanır. Bu halde Bölge Valisine ait görev ve yetkiler, il valisince yerine getirilir» denilmektedir. Ayrıca, 21 inci maddede de askerî birliğin gelmesi halinde koordinasyon başlıyor efendim.

«Bölge valisinin askerî birliklerden yardım istemesi halinde, aşağıdaki hükümlere göre hareket edilir» diye bütün yetki ve sorumluluğun, gelen kuvvet komutanına ait olduğu burada belirlenmiş. Sadece ve sadece koordinasyon görevi Sayın Genelkurmay Başkanım.

BAŞKAN — Yalnız, Sayın Genelkurmay Başkanım haklıdır. Bu hüküm ondan sonra gelince, sanki onu kapsıyormuş gibi bir intiba veriyor. Bu kuvvetler gelinceye kadar askerî birliklerden yardım isteme hakkı var ya, hemen onun arkasından geldiği için, yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri, yani, o askerî birliklerin dışında gelen kolluk kuvvetleridir, bu onu kastediyor. Askerî birlikler kolluk kuvveti olmaz.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Zaten yukarıda da şöyle diyor Sayın Cumhurbaşkanım : «İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri, çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kolluk kuvvetleri ile önlemeye...»

BAŞKAN — «Kolluk kuvveti» tabiri içine girmez, ama öyle bir intiba uyandırıyor.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Daha sonra 21 inci maddeye de gönderme yapınca, Silahlı Kuvvetlerin nasıl kullanılacağı orada da yazılmış ayrıca.

KEMALETİN ALI KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Bir konuyu daha arz edeyim. Kaldı ki bu konu Bölge Valilikleri Hakkındaki 71 sayılı Kanun Hükümündeki Kararnamenin 19 uncu maddesinde de açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Arz ediyorum.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Yalnız, o cümle oradan silinebilir. Silinse de hiçbir zararı olmaz. Üstelik yanlış anlamaları da böylece önleyebiliriz.

BAŞKAN — Arkasından gene, «İl Valisinin yukarıda açıklanan istekleri» denilmiş. Ondan maksat, askerî birlikten vaki olacak istekleridir o; «istikleri

ilgililerce gecikmeksizin yerine getirilir» diyoruz. Ondan sonrası, gene askerî birliklere aittir. O araya girmiş kolluk kuvvetleri.

KEMALETİN ALI KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Özür dilerim Sayın Cumhurbaşkanım, koordinasyon meselesi 21 inci maddede çok ayrıntılı bir şekilde vurgulanıyor : «Güvenlik kuvvetleri ile yardıma gelen askerî kuvvet arasında işbirliği ve koordinasyon emir ve komutaya ilişkin esaslar, Bölge Valisi ile bölgedeki en yüksek askerî komutan tarafından tespit edilir. Ancak güvenlik kuvvetleri ile yardıma gelen askerî birliğin belirli görevleri beraber yapmaları halinde komuta, sevk ve idare, görev verilen askerî birliğin komutanı veya askerî birliklerin en kıdemli komutanı tarafından üstlenilir» deniliyor. Burada bunlar yok efendim.

BAŞKAN — Bunları biliyoruz Ali Kâşifoğlu, ona gerek yok.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Bunu çıkartmak lazım, bu maddeye yazmaya gerek yok.

BAŞKAN — Bakın, şurada diyor ki; «İl Valisi, ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşması halinde veya Bölge Valisinin göndereceği güçler gelinceye kadar...» Ne gücü gönderecek Bölge Valisi? Kolluk kuvveti gönderecek; «... gelinceye kadar görev yapmak üzere yakın askerî komutanlıklardan yardım göndermesini isteyebilir.» Binaenaleyh bunun altında o fıkra olmaz. İşte, Bölge Valisinin göndereceği güçler geldiği zaman, kolluk kuvvetleri il valisinin emrine girer demek istiyor. Doğru, kalabilir bu.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — Efendim, eğer açıklanması isteniyorsa müsaade ederseniz şöyle bir ilave yapalım : «Yardım üzerine gönderilen güçlerden kolluk kuvvetleri il valisi emrine girer.»

BAŞKAN — Hayır, hiç gerek yok. Çünkü gönderilmesini isteyebilir, il valisi. Ayrıca bu durumu Bölge Valisi, İçişleri Bakanlığına bildirir. Yani, «sizin gönderdiğiniz yardım daha gelmedi, ben askerî birliklerden de yardım istedim, haberiniz olsun» diye bildirimde bulunacak Bölge Valisine. Yardım geldiği zaman da kolluk kuvveti o valinin emrine girecek. Yani mühim değil.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Sayın Cumhurbaşkanım, müsaade buyurur musunuz : Bu 22 nci madde iki şeyden bahsediyor : (a) fıkrasında kolluk kuvvetlerinin kullanılacağı, (b) fıkrasında askerî kuvvetlerden yardım istemesi hali. Müsaade ederseniz, o cümleyi (a) fıkrasının altına geçirelim.

BAŞKAN — Ama (a) fıkrası tabii afetlere ait. Bunun tabii afetlerle ilgisi yok; (b) fıkrasıdır, yani anarşik olaylardan dolayı istenecek yardım.

ADALET BAKANI KAZIM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanım, (b) fıkrasının altına yazalım diyoruz.

BAŞKAN — Şu «başvurular» kelimesi var ya onun sonuna yazabiliriz : «İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kolluk kuvvetleri ile önlemeye veya bastırmaya çalışırlar. Olayları önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri veya aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, bağlı oldukları Bölge Valisine başvururlar. Yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri İl Valisinin emrine girer.» şeklinde olur.

ADALET BAKANI KAZIM AKDOĞAN — Demin de arz etmişim, (b) fıkrasının altına yazalım diye.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Efendim, (b) fıkrası tamamen askerî birlikleri kapsamıyor.

BAŞKAN — Bu da onun için istiyor; (a) fıkrası için ayrı.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Arz ettiğim gibi, (a) fıkrasında asker istemek diye bir şey yok. O, Tabii Afetler Kanununa göre cereyan edecek.

BAŞKAN — Bölge Valisi o olayda da isteyebilir.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Ama yok burada öyle bir şey.

BAŞKAN — Daha evvel tabii afet konusunda geçti.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Asker isteme konusu sadece (3/b) ye şamil hal.

BAŞKAN — Vaktiyle il valilerine verilen yetkiyi, askerden yardım isteme yetkisini buraya da koyduk.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — O Afetler Kanununda vardı.

BAŞKAN — Buraya da koyduk.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Burada var mı?

KEMALETTİN ALI KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — 20 nci maddede var efendim.

BAŞKAN — 20 nci maddeye koyduk ya; işte «Bölgelerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince olağanüstü hal

ilan edilen bölge valileri, kendi mülki idare bölümlerindeki «Acil Kurtarma ve Yardım Örgütlerinin» ihtiyacı karşılayamayacağını anlaşılması üzerine, çevredeki bölge valiliklerine başvurulur.

Bölge valileri, ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşmaları veya yakın bölge valilerinin göndereceği yardım gelinceye kadar, bölgedeki en büyük askerî komutanlıktan yardım isteyebilir» diye koyduk oraya.

Şu «Yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri il valisi emrine girer» cümlesi (b) fıkrasının hemen devamı olacak. O (b) fıkrasını öyle okur musunuz efendim?

«(b) İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri, çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kolluk kuvvetleri ile önlemeye ve bastırmaya çalışırlar. Olayları önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri veya aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, bağlı oldukları Bölge Valisine başvururlar. Yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri İl Valisinin emrine girer.»

BAŞKAN — Yani Bölge Valisine, yardım için başvururlar, değil mi?

KEMALETTİN ALI KÂŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Tabii efendim.

BAŞKAN — Bu hüküm oraya girdi. Ondan sonrasını okumuştuk.

ORHAN DÜLGERLER (Kanunlar Müdürü) — 22 nci maddenin (b) fıkrası 2 nci bent olarak «İl Valisi» diye devam edecek.

BAŞKAN — Tamam.

Bu şekilde okunan 22 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yoktur.

Meddeyi bu şekliyle oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

23 üncü maddeyi okutuyorum :

Silah kullanma yetkisi

MADDE 23. — Olağanüstü hal ilanından sonra kolluk kuvvetleri ile kendilerine görev verilen özel kolluk kuvvetleri ve silahlı kuvvetler mensupları, görevlerini yerine getirirken kanunlarda silah kullanmayı icap ettiren hal ve şartlardan herhangi birinin tahakkuku halinde, silah kullanma yetkisini haizdirler.

Olağanüstü halin, bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince ilan edilmesi halinde, silah kullanma yetkisine sahip bulunan güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleyle yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meş-

ru müdafaa durumuna düşmeleri halinde görevli güvenlik kuvvetleri mensupları doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler.

Yukarıda belirtilen görevlilerin Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini korumak için silah kullanmalarına ilişkin olarak Bölge Valisi ve İl Valisinin bu maddeye göre verdiği emirler, uygun araçlarla ilan edilir.

BAŞKAN — Bu burada yoktu, «Sıkıyönetim Kanunundan olduğu gibi buraya koyalım» dedik, koyduk.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Efendim, 4 üncü maddeyi buraya aynen aldık.

BAŞKAN — Belki yine bu tatbikata uğrayacaktır. Ama, hemen tutukluyorlardı, «soruşturma tutuksuz olarak yürütülür» diye bir hüküm koyalım dedik. Çünkü, bu diğer polislerin morallerini derhal bozuyor.

ADALET BAKANI KAZIM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanı, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunundan aynen alınarak Hükümet tasarısında kondu, benzeniz ona muhalif kalmışım.

BAŞKAN — Hayır, eğer herhangi bir polis bundan dolayı tutuklanıp cezaevine girdi mi, diğer polisler işi derhal bırakıyordu. Görülsün mahkemesi; ama tutuksuz olarak görülsün.

ADALET BAKANI KAZIM AKDOĞAN — Oraya gerekçe konulması sizin ifade buyurduğunuz noktadan değil de, cezaevine girdiği takdirde diğer mahkûmlar tarafından kötü muamele görüyorlar. Ama biz cezaevlerinde onlar için, «memurin koşuşu» diye, ayrı bir koşuş tahsis ediyoruz.

BAŞKAN — Tabii, bu polisler oraya konulur.

KEMALETTİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Efendim özür dilerim, burada tehlikeli konu; acaba o eylemi kanunda yazılı çerçevede mi yapmış?

BAŞKAN — Tabii.

KEMALETTİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Yoksa, biliyorsunuz daha önce arkadaşını da vurdu.

BAŞKAN — Vurur. Takibat olacak tabii. Takibat olacak da, hemen tutuklanması halinde jandarmalar da polisler de derhal görevlerini aksatıyorlar; bir daha kimse artık silah kullanmıyor.

KEMALETTİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Yani, tutuklanacağına dair bir sarahat yok burada.

BAŞKAN — Buraya tabii o girmez.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanı, eğer «tutuksuz devam etsin soruşturması» diye buyuruyorsanız, o burada yok, Sıkıyönetim Kanununda var.

BAŞKAN — Sıkıyönetim Kanununda var, oraya koyduk da onun için ben diyorum ki, buraya da koyalım mı, koymayalım mı?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — İşte o müzakere konusu.

BAŞKAN — Bir üst derecesi olduğuna göre, burada bunu koymayalım, değil mi?

ORGENERAL SEDAT CELASUN — Faydalı olur.

BAŞKAN — Sıkıyönetime gerek kalmaz, burada da aynı şeyi koymakta fayda var.

Sıkıyönetim Kanunundaki o kısmı okur musunuz?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Efendim orada, «Silah kullanan bütün personel hakkında 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 87 nci maddesinin 5 ve 6 ncı fıkraları hükümleriyle 1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanunun 3 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Ayrıca, haklarında soruşturma işlemi tutuksuz yapılır» diye bir hüküm var. Burada yok o.

Eğer biz bunlara silah kullanma yetkisini sorumsuzca vereceksek, böylesine bir himayeyi kayıtlandırmak lazım.

ORGENERAL TAHSİN ŞAHİNKAYA — Bakın neyi koruyor : «Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini» koruyorlar.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Şahıslarla ilgisi yok.

ADALET BAKANI KAZIM AKDOĞAN — Şimdi orada, «soruşturmada tutuksuz» demiş. Duruşma safhasında ne olacak?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Ona artık karışamayız, o hâkimin takdiri.

BAŞKAN — Tabii; orada bir suçu görülürse, o artık hâkimin takdirine kalıyor, orada olabilir. Şimdi olay daha mahkemeye intikal etmeden, «ölüm olayı olmuştur» diye, savcı hemen tutuklatıyor; bütün mesele burada. Halbuki, bu polis, ne kaçacak, ne bir şey olacak.

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — Efen-
dim, yalnız burada bu mevzuda değil de, diğer mev-
zularda efkârı umumîye biraz heyecana sevk ediliyor :
Hiç lüzum yokken adamı öldürüyor, kaçıyor, tabii bu-
nu yakalayabilir. Fakat soruşturması tutuksuz devam
edince, muhitte fena bir tesir yapıyor. Bu iş sorgu hâ-
kiminin elindedir, konulabilir o hüküm.

BAŞKAN — Gerçi iyi bir savcının, bunun so-
ruşturmasını yaparken, polisin meşru müdafaa haline
düşüp düşmediğini, silahla karşılık vermek zorunda
kalıp kalmadığını görünce, onu tutuklamaması lazım.
Hayır, böyle bir şey varit olmamış daha hiç böyle bir
olay yokken, birdenbire ateş etmiş öldürmüşse, belki
onun soruşturmasını tutuklu olarak yapabilir.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Ge-
nel Sekreteri) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu olağan
hal değilki, olağanüstü hal; olağanüstü halin de en kö-
tü durumu. Bu Kanunun çıkmasının bir nedeni de, ma-
lumuâliniz, sıkıyönetime sık sık başvurulması veya
daha geç başvurulması diyedir. O halde burada da ay-
nı hükmü koymakta yarar var.

BAŞKAN — Peki, «duraksamadan hedefe ateş
edebilirler» dedikten sonra, nasıl ilave edeceğiz biz
bunu?

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞ-
KAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dai-
resi Başkanı) — Ona son fıkra olarak, «edebilirler»

den sonra bir 3 üncü fıkra eklemiş idik. Buraya da
bir 4 üncü fıkra olarak ekleyeceğiz.

«Silah kullanan bütün personel hakkında, (sivil,
polis, asker kim olursa) 211 sayılı Türk Silahlı Kuv-
vetleri İç Hizmet Kanununun 87 nci maddesinin 4-5
ve 6 ncı fıkraları hükümleri ile 1481 sayılı Asayişe
Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Ka-
nununun 3 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Ayırı-
ca, haklarındaki soruşturma işlemi tutuksuz yapılır»
ibaresini koymamız gerekir. Çünkü, aynı yetkiyi ver-
miş.

BAŞKAN — Bir nevi sıkıyönetimdir bu; sıkıyö-
netim komutanına verdiğimiz yetkileri bölge valilerine
verdik.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞ-
KAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dai-
resi Başkanı) — Bir de diyoruz ki; «duraksamadan
ateş edecek, ihtar etmeden ateş edecek.» Himaye et-
mez isek bunu kullanmazlar.

BAŞKAN — Zaten o kanunu çıkardıktan son-
radır ki, derhal şiddet olayları bıçak gibi kesildi.

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — Polis
Vazife ve Selahiyet Kanununa konduktan sonra, bu-
raya evveliyetle konması lazım.

BAŞKAN — O halde onu oraya koyalım.

Birleşime 15 dakika ara veriyorum. 15 dakika son-
ra bu 23 üncü maddeyi tekrar konuşuruz.

Kapanma Saati : 17.00

İKİNCİ OTURUM

Açılma Saati : 17.20

BAŞKAN : Kenan EVREN (Cumburbaşkanı ve Millî Güvenlik Konseyi Başkanı)

ÜYELER : Orgeneral Nurettin ERSİN (Genelkurmay Başkanı ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA (Hv. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Oramiral Nejat TÜMER (Dz. K. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

Orgeneral Sedat CELASUN (J. Gn. K. ve Millî Güvenlik Konseyi Üyesi)

BAŞKAN — İkinci Oturumu açıyorum.

II. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

2. — *Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/589; M. G. Konseyi : 1/579) (D. Meclisi S. Sayısı : 484; M. G. Konseyi S. Sayısı : 704) (Devam)*

BAŞKAN — Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının 23 üncü maddesinde kalmıştık. Bu maddeye üçüncü fıkra olarak bir ilave yapılması gerekiyordu.

Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreterinin bu ilave ile ilgili önermesini okutuyorum :

Millî Güvenlik Konseyi Başkanlığına

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının 23 üncü maddesine 2 nci fıkradan sonra aşağıdaki fıkranın eklenmesini arz ederim.

Sedat GÜNERAL
Millî Güvenlik Konseyi
Genel Sekreteri

Silah kullanan bütün personel hakkında 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 87 nci maddesinin V ve VI nci fıkraları hükümleri ile 1481 sayılı Asayiş Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanunun 3 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Ayrıca haklarındaki soruşturma işlemi tutuksuz yapılır.

BAŞKAN — 23 üncü maddeyi okumuştuk, tekrar okumaya gerek yok sanıyorum.

Bu ilave, üçüncü fıkra olarak, ikinci fıkradan sonra yer alacak.

Önerge üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

23 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Bu önerge, 23 üncü maddeye üçüncü fıkra olarak eklenecek, Komisyonun hazırladığı üçüncü fıkra da dördüncü fıkra olacak.

Önergeyi, 23 üncü madde ile beraber oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

24 üncü maddeyi okutuyorum.

BEŞİNCİ KISIM

Yargı Görevi, Usul ve Ceza Hükümleri

Olağanüstü halde yargı görevi ve usul

MADDE 24. — Olağanüstü hal ilan edilen yerlerde, devlet güvenlik mahkemeleri ile askerî mahkemelerin görevlerine giren suçlar dışındaki davalara adli yargıda bakılır.

Bu Kanunda belirtilen suçları işleyenler hakkında yapılacak soruşturma ve kovuşturma, yer ve zaman kaydına bakılmaksızın, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununa göre yapılır.

BAŞKAN — 24 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

25 inci maddeyi okutuyorum.

Ceza hükümleri

MADDE 25. — a) Tabii âfet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen yerlerde;

1. Bölge valisi veya il valisi tarafından, bu Kanun veya diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe aykırı bilgi verenler veya bilgi vermektan çekinenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca üç aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

2. Özel maksatla kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalağalı havadis ve haber yayan veya nakledenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca üç aydan bir yıla kadar hapis ve beşbin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası otuzbin liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları vasıtasıyla işlenirse fiil ve mesulleri hakkında verilecek cezalar bir misli artırılarak hükmolunur.

b) Olağanüstü hal bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince ilan edilmesi hallerinde bu yerlerde;

1. Bölge valisi veya il valisi tarafından, bu Kanun veya diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten veya gerçeğe aykırı bilgi verenler veya bilgi vermektan çekinenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

2. Bu maddenin (a) fıkrasının (2) nci bendine aykırı hareket edenler hakkında, verilecek cezalar bir misli artırılarak hükmolunur.

BAŞKAN — 25 inci maddenin 2 nci fıkrasındaki «Özel maksatla kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde» olan suçlar tabii afetlerden veya ekonomik krizlerden dolayı değil de anarşik olaylardan dolayı ise, o zaman ceza bir misli artırılacak.

Bu suç basın yoluyla işlenirse, zaten bir misli olan ceza iki misli olacak. Öyle değil mi?

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Tabii efendim.

BAŞKAN — 25 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

26 ncı maddeyi okutuyorum.

Gözetiminde bulundurma süresinin uzatılması

MADDE 26. — Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilanında; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde açıklanan gözetiminde bulundurma süreleri, Cumhuriyet savcısının veya tehirinde zarar umulan hallerde sulh veya sorgu hâkiminin yazılı emriyle bir misline kadar uzatılabilir.

BAŞKAN — Yani ne kadar olur?

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Arz edeyim efendim.

Normal suçlarda 48 saat, toplu suçlarda ise 15 gündür. Dolayısıyla normal suçlarda iki misli, yani 96 saat; toplu suçlarda da 30 gün oluyor efendim.

BAŞKAN — Ama, Cumhuriyet Savcısının veya tehirinde zarar gördüğü hallerde, hâkim veya sorgu hâkiminin yazılı emriyle bir müsvedde hazırlanıyor.

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Onu da arz edeyim efendim.

Bu, doğrudan doğruya Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde var olan bir hükümdür. Müsaade ederseniz, Kanunlar Genel Müdüri Engin Doğu arkadaşım o maddeyi okusun.

BAŞKAN — Biliyorum da, onun da şu mahzuru çıkmaz mı : Diyelim ki, birkaç tane bölge valiliğinin bulunduğu yerde olağanüstü hal - 3 üncü maddenin (a) ve (b) fıkrasına göre - ilan edildi. Şimdi, bir yerdeki Cumhuriyet savcısı bunu ister de diğer bir yerdeki Cumhuriyet savcısı da bunu istemezse ne olacak?

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, bu maddeyi Anayasanın 19 uncu maddesinin ilgili bölümünden aldık, arz ediyorum :

«Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok onbeş gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir.»

Bu hükümü, Anayasanın 19 uncu maddesine istinaden koyduk efendim. Bugün sıkıyönetimde de bu husus var.

BAŞKAN — Zaten sıkıyönetim zamanında, sıkıyönetim komutanı olağanüstü hal ilan ediyor, mesele kalmıyor. Bu yetkiyi ona verdik, öyle değil mi?

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Evet efendim.

ENGİN DOĞU (Adalet Bakanlığı Temsilcisi) — Değişik sıkıyönetim komutanları, değişik tarzda...

BAŞKAN — Onların koordinasyon kurulu var; Genelkurmay Başkanlığı bunu ayarlıyor.

Bu olacaktır; bir yerdeki Cumhuriyet savcısı uzatmak isteyecektir, bir yerdeki uzatmak istemeyecektir. Birtakım anlaşmazlıklar çıkacaktır.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Efendim, ben öyle anlamıyorum. «Bu süreler uzatılır» derken, 48 saat ve 15 gün olağanüstü hal olması halinde uzatılır. Yani, «hâkim kararı olmaksızın uzatılır» hükmü sonradan geliyor. Bunu izah edebilirler mi?

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bakan.

ADALET BAKANI KAZIM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanım, bu toplu olarak işlenen suçlarla ilgilidir. Buyurduğunuz gibi, bir bölgedeki savcı tahkikatı bitirir, uzatmaya ihtiyaç görmez, diğeri tahkikatı bitiremez, bir an önce bitirebilmek için kendi gider. Onun için burada bir mahzur olmasa gerek.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Sayın Bakanım, sizin endişeniz, aynı sayıda bulunan toplu suçlarda savcılardan birisi 15 günü 30 güne çıkarır, diğeri çıkarmayabilirden kaynaklanıyor.

BAŞKAN — Oradaki sorgu hâkimi vermez.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Oradaki başka türlü karar verir, buradaki başka türlü. Bu her zaman olabilecek bir şey.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Benim anlayışım biraz daha değişik, bir Anayasa maddesi..

BAŞKAN — «Hâkim kararı olmaksızın» diyor.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — «Hâkim kararı olmaksızın uzatılır» düşüncesi.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — «Yakalanan veya tutuklanan kişi, tutulma yerine en yakın mahkemeye gönderilmesi için gerekli süre hariç en geç kırksekiz saat ve toplu olarak işlenen suçlarda en çok 15 gün içinde hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir» deniyor.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — Hâkim kararında süre yok, bu süreler uzatılır referansı 48 saat ve 15 güne aittir. Ona gerek yok.

BAŞKAN — Anayasanın 19 uncu maddesinde hâkim kararı yok, sarîh olarak belirtiliyor.

«Hâkim önüne çıkarılır. Kimse, bu süreler geçtikten sonra hâkim kararı olmaksızın hürriyetinden

yoksun bırakılamaz. Bu süreler olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılabilir» deniliyor. Burada olduğu gibi, bu Kanunda da bu süreleri uzatacağız.

Olağanüstü halin ilanında bu kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendinde yazıldığı üzere anarşik olaylar, Devletin güvenliği ile ilgili yaygın şiddet hareketleri söz konusu. Gene, olağanüstü hal ilanında; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde açıklanan gözetiminde bulundurma süreleri, bir misline kadar uzatılabilecek.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, o kısmı kaldıralım, yani savcının ve hâkimin herhangi bir istemi olmasın.

BAŞKAN — Sıkıyönetim Kanunundaki o kısmı okur musunuz?

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım arz edeyim.

12 Eylül 1980 tarihinden sonra 2369 sayılı Kanunla Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda değişiklik yaptık. Bu süre 7 gün idi, yani aslında 48 saat içerisinde hâkim önüne getirilecek idi ve toplu olaylarda da bu süre 7 gün idi.

Bu süreyi biz 15 güne kadar uzatmıştık, 1488 sayılı Kanunla 1961 Anayasasında yapılan değişikliğe ve 1982 Anayasasının 19 uncu maddesine göre. Yani bu süre, hâkim kararıyla veya Cumhuriyet savcısının yazılı istemiyle 15 güne kadar uzatılıyor. Burada da biz bu süreyi uzattık. Diyelim ki, 100 kişilik bir sanık grubu var, deliller toplanamıyor, onun üzerine savcılık; «sanıkları 15 gün daha tut, delilleri tamamla ve ondan sonra bana getir» diyor, jandarma ve polise. Deliller tamamlanıyor ve sanığı 30 gün, hâkim huzuruna çıkarmadan karakolda tutabiliyor.

BAŞKAN — Savcının müracaatıyla sorgu hâkimliğinden karar alınacak. «Cumhuriyet savcısının veya tehirinde zarar umulan hallerde sulh veya sorgu hâkiminin yazılı emriyle» deniliyor; kararı mahkemeden almıyor.

KEMALETİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Cumhuriyet savcısı, jandarma ve polise «15 gün daha bu kişileri tut» diye yazılı emir verecek.

BAŞKAN — Burada sıkıyönetim komutanı yok, toplu bir olay olmuş, 50 - 100 kişi birden yakalanmış; 15 gün içerisinde soruşturma bitirilemedi, tehirinde

de en son güne gelinmiş, artık Cumhuriyet savcısı yazılı emirle 15 gün daha tutacak.

ADALET BAKANI KÂZİM AKDOĞAN — Sayın Cumhurbaşkanım, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde de var :

«Üç veya daha ziyade kişinin bir suçun icrasına iştiraki suretiyle toplu olarak işlenen suçlarda; sanık sayısının çokluğu veya sanıkların yahut delillerin durumu veya suçun niteliği sebebiyle, birinci fıkra hükmünün uygulanamaması halinde sanık, soruşturmanın bitiminde veya her halde 15 gün içinde sulh hâkimi önüne çıkarılır; ancak zabıta, Cumhuriyet Savcısının veya tehirinde zarar umulan hallerde sulh veya sorgu hâkiminin yazılı emri bulunmadıkça sanığı 48 saatten fazla tutamaz.»

BAŞKAN — Burada da 48 saati 96 saat, 15 günlük süreyi de bir aya çıkartma yetkisi veriyoruz savcıya, sulh veya sorgu hâkimine.

KEMALETTİN ALİ KAŞIFOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — Sayın Cumhurbaşkanım, orada niçin «tehirinde zarar umulan hallerde sulh veya sorgu hâkiminin yazılı emriyle» diyor, onu da arz edeyim,

Savcı başka bir dava dolayısıyla o yerde bulunmayabilir, sulh hâkimlerinin veya sorgu hâkimlerinin de bu halde hazırlık tahkikatı yapma yetkileri vardır. O bakımdan «sulh ve sorgu hâkiminin» deniliyor. Yoksa asıl yetki Cumhuriyet sevcısına ait.

HÂKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinin son fıkrasında; «gözetim süresi sıkıyönetim komutanına ait» deniliyor. Burada gözetim süresi savcıya ait. Orada sıkıyönetim komutanı 30 günü geçmemek üzere gözetim altında tutabiliyor. Burada da aynı ilkeden hareketle savcı deniliyor. Sorgu hâkimi de zaten savcı demektir bir yerde, çünkü ağır cezalı suçlarda mutlaka bir tahkikat yapacak.

BAŞKAN — Anlaşıldı. Bana, mahkeme böyle bir karar alacak gibi geldi, bir daha okuyunca anlaşıldı.

26 ncı madde üzerinde başka söz isteyen var mı? yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

27 nci maddeyi okutuyorum :

ALTINCI KISIM Çeşitli Hükümler

Mahallî idarelere ait yetkiler

MADDE 27. — Bölge valisi, olağanüstü halin getirdiği durumlarda mahallî idarelerin organlarının alınacak kararlar ile tesis edilecek tasarrufların tamamının veya belli konulara ilişkin olanlarının; il merkezinde kendisinin, görevlendirilmesi halinde il valisinin ve ilçelerde kaymakamların onayı ile yürürlük kazanmasını kararlaştırabilir.

Olağanüstü halin bir ilde ilanı halinde, bu yolda karar alma yetkisi il valisine aittir.

BAŞKAN — Yani, mahallî idarelerin organlarına alınacak kararları ancak bölge valisi; görevlendirmişse il valisi veya kaymakamın onayı ile yürürlük kazanmasını kararlaştırabilecek.

27 nci madde üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

28 inci maddeyi okutuyorum :

Yaralanma, sakatlanma ve ölüm halleri

MADDE 28. — Bu Kanun gereğince görevlendirilenler ile çalışma yükümlülüğüne tabi tutulanlar bu görevlerinden dolayı veya görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde ödenecek nakdi tazminat ile birlikte bağlanacak aylığın ve bu yüzden yaralanmaları halinde ödenecek nakdi tazminatın esas ve yöntemleri, 3.11.1980 tarih ve 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre hesaplanır ve ödenir.

BAŞKAN — 28 inci madde üzerinde söz isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

29 uncu maddeyi okutuyorum :

Fazla çalışma ücreti

MADDE 29. — Olağanüstü hal ilanından sonra, bu işlerde görevlendirilen kamu hizmetlilerine, görev alanların kadro derecelerine bakılmaksızın ve saat tahdidi gözetilmeden, olayın özelliği ile görevin mahiyeti nazara alınarak, normal çalışma saatini geçen her saat için, Bakanlar Kurulunca belirlenecek esas ve miktarda fazla çalışma ücreti ödenir. Bu ödeme-

ler, damga vergisi harç, herhangi bir vergiye tabi değildir.

6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklıdır.

BAŞKAN — Burada niçin, «vergiye tabi değildir» dedik; Sıkıyönetim tazminatında da öyle mi?

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Evet öyle.

BAŞKAN — Bu bir nevi sıkıyönetim tazminatı gibi, öbürü de saate göre ödenen fazla çalışma ücreti.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Bu yetkiyi, verilip verilmemesi konusunda alınacak kararı Bakanlar Kuruluna bırakmıştı orada.

BAŞKAN — «Bakanlar Kurulunca belirlenecek esas ve miktarda» deniliyor, ama behemahal verilecek.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — 26 ncı maddede, verilip verilmemesi konusu Bakanlar Kuruluna ait.

BAŞKAN — Burada ise; «Bakanlar Kurulunca belirlenecek esas ve miktarda» deniliyor; «esas» denilince pek uygun olmuyor.

KEMALETTİN ALİ KAŞIHOĞLU (Adalet Komisyonu Başkanı) — «Ödenebilir» diyelim efendim.

BAŞKAN — Nitekim, 12 Eylül tarihinden sonra sıkıyönetim tazminatını kestik, hiçbir yerde ödeme yapılmadı.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — Efendim, «Sıkıyönetim hizmet zammının ödenmesinin gerekli olup olmadığına Bakanlar Kurulunca karar verilir» diyorduk; burada da aynı şeyi uygulamamız gerekir.

BAŞKAN — «Görevin mahiyeti nazara alınarak, normal çalışma saatini geçen her saat için, Bakanlar Kurulunca belirlenecek esas ve miktarda fazla çalışma ücreti, Bakanlar Kurulunun alacağı karara göre» denebilir.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — «Ödenebilir» de denebilir.

SEDAT GÜNERAL (Millî Güvenlik Konseyi Genel Sekreteri) — «Gerekli görüldüğü takdirde ödenebilir» de diyebiliriz.

BAŞKAN — «Ücreti, Bakanlar Kurulu kararıyla ödenir» diyelim.

ORAMİRAL NEJAT TÜMER — «Bakanlar Kurulu ödenmesine karar verdiği takdirde ödenir» de denebilir.

HAKİM TÜMGENERAL MUZAFFER BAŞKAYNAK (Hukuk İşleri, Kanunlar ve Kararlar Dairesi Başkanı) — «Bakanlar Kurulu kararıyla ödenebilir» diyelim efendim.

«BAŞKAN — «Ücreti, Bakanlar Kurulu kararıyla ödenebilir» diyelim.

Maddeyi değişik şekliyle tekrar okutuyorum :

MADDE 29. — Olağanüstü hal ilanından sonra, bu işlerde görevlendirilen kamu hizmetlilerine, görev alanların kadro derecelerine bakılmaksızın ve saat tahdidini gözetilmeden, olayın özelliği ile görevin mahiyeti nazara alınarak, normal çalışma saatini geçen her saat için, Bakanlar Kurulunca belirlenecek esas ve miktarda fazla çalışma ücreti Bakanlar Kurulu kararıyla ödenebilir. Bu ödemeler, damga vergisi hariç, herhangi bir vergiye tabi değildir.

6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklıdır.

BAŞKAN — Okunan son şekliyle 29 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi bu değişik şekliyle oylarımıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

30 uncu maddeyi okutuyorum :

Ödenek

MADDE 30. — İlan edilen olağanüstü halin gerektirdiği harcamaları karşılamak üzere genel bütçe ödeneklerini % 5'e kadar artırmaya Bakanlar Kurulu, bu ödenekleri ilgili genel bütçeye dahil idarelerle, katma bütçeli daireler bütçelerinin mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine kaydetmeye ve ödeneklerin ivedi olarak kullanımını sağlayacak önlemleri almayla, Maliye Bakanı yetkilidir.

BAŞKAN — 30 uncu madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarımıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

31 inci maddeyi okutuyorum :

Kararların ilanı

MADDE 31. — Bu Kanuna göre alınan kararlardan yayınlanması zorunlu olanların veya yetkili mercilerce yayınlanması istenenlerin, Türkiye Radyo ve Televizyonu ile Resmî Gazete ve mahallî idarele-

re aitt basın ve yayın araçlarıyla ilanı ve halka duyurulması ücretsiz olarak yapılır. Yetkili mercilerin yayın istekleri öncelikle ve geciktirilmeden yerine getirilir.

BAŞKAN — 31 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

32 nci maddeyi okutuyorum :

Disiplin cezası uygulanması

MADDE 32. — Bölge valisi ve görevlendirilmeleri veya görevli olmaları halinde il valisi, adli ve askerî personel hariç olmak üzere bölgelerinde çalışan ve Devlet Memurları Kanunu kapsamına giren bütün personele bu Kanun uyarınca verilen görevleri yapmamaları veya savsaklamaları veya alınan tedbirlere uymamaları halinde, tabii oldukları disiplin mevzuatında bu fiillerin disiplin cezasını gerektirip gerektirmediğine bakılmaksızın, durumun ağırlığını dikkate alarak uyarma, kınama ve aylıktan kesme disiplin cezalarını doğrudan doğruya vermeye ve uygulamaya yetkilidirler.

Bölge ve il valisi, adli ve askerî personel hariç olmak üzere birinci fıkra kapsamı dışında kalan kamu görevlileri ile diğer görevliler hakkında da, yukarıda belirtilen eylemlerinden dolayı brüt aylık ücretlerinin 1/30-1/8 arasında belirleyeceği miktarda ücret kesme cezası uygulayabilirler.

BAŞKAN — 32 nci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

33 üncü maddeyi okutuyorum :

Yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceği

MADDE 33. — Valilerin bu Kanunun verdiği yetkileri kullanarak yapacakları idarî işlemlere karşı açılacak davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

BAŞKAN — 33 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

34 üncü maddeyi okutuyorum :

Yönetmelik

MADDE 34. — Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelik, İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, ilgili Bakanlıkların iştiraki ile hazırlanarak Kanunun yayımını izleyen üç ay içinde, Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konur,

BAŞKAN — 34 üncü madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Geçici maddeyi okutuyorum :

GEÇİCİ MADDE — Bölge valiliği teşkilatı kurulup göreve başlayıncaya kadar, bu Kanunla bölge valilerine verilen görev ve yetkiler, il valilerince yerine getirilir:

BAŞKAN — Geçici madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

35 inci maddeyi okutuyorum :

Yürürlük

MADDE 35. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

BAŞKAN — 35 inci madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

36 ncı maddeyi okutuyorum :

Yürütme

MADDE 36. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

BAŞKAN — 36 ncı madde üzerinde söz almak isteyen var mı? Yok.

Maddeyi oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Tasarının tümünü oylarınıza sunuyorum : Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Gündemimize göre görüşülecek başka konu bulunmadığından, bîlahara tespit edilecek gün ve saatte toplanmak üzere birleşimi kapatıyorum.

Teşekkür ederim.

Kapanma Saati : 17.45

MİLLİ GÜVENLİK KONSEYİ

GÜNDEMİ

178 İNCİ BİRLEŞİM

25 Ekim 1983 Salı

Saat : 14.30

I. — KANUN TASARI VE TEKLİFLERİ

1. — Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/745; M. G. Konseyi : 1/614) (D. Meclisi S. Sayısı : 556; M. G. Konseyi S. Sayısı : 708)

2. — Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/589; M. G. Konseyi : 1/579) (D. Meclisi S. Sayısı : 484; M. G. Konseyi S. Sayısı : 704)

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 708

Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Millî Savunma Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/745; M. G. Konseyi : 1/614)

(D. Meclisi S. Sayısı : 556)

TC

Danışma Meclisi Başkanlığı

Genel Sekreterliği

Kanunlar Müdürlüğü : 06-4087

(1/745) 4930

Konu : Kanun Tasarısı.

30 Eylül 1983

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 29 Eylül 1983 tarihli 167 nci Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen, Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim,

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

T. C.

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi

Başkanlığı

Sayı : K.K.T.D. 18/101-1545/05276

7 Temmuz 1983

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Millî Savunma Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 5.7.1983 tarihinde kararlaştırılan «Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Tasarının öncelik ve ivedilikle görüşülmesini arz ederim.

Bülend ULUSU

Başbakan

GENEL GEREKÇE

Anayasanın 122 nci maddesi uyarınca Seferberlik ve savaş hallerinde, Devletin tüm güç ve kaynaklarının süratle ve etkin bir şekilde kullanılabilmesi için Seferberlik ve Savaş hali kanun tasarısı hazırlanmıştır.

Tasarıda Anayasa ve halen yürürlükte olan 1211 Sayılı Kanunun özüne uygun olarak, Seferberlik ve Savaş hallerinde uygulanmak üzere yapılacak hazırlıklar ile uygulamaya ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Günümüz harplerinde sürat ve şiddetin artması yanında, harbin etkinliği de tüm ülke sathına yayılmıştır. Her harbin bir öncekine göre daha fazla malzeme sarfına ve insan kaybına yol açtığı ve daha üstün hareket kabiliyetine ulaşma ihtiyacını ortaya çıkardığı bir gerçektir. Bu durum topyekûn harp kavramı çerçevesinde, harbe hazırlık döneminde çözülmesi gereken problemleri artırmaktadır. Bu problemler harbe hazırlıkla ilgili işlemlerin çok detaylı bir programa bağlı olarak uzun sürede, Devletin tüm unsurlarının, bütün faaliyetlerde birbirleriyle devamlı koordineli çalışmasını gerektirmektedir.

Belirtilen ihtiyacı karşılamak amacıyla hazırlanan tasarıda, ilk defa savaş haline ilişkin hükümlere yer verilmiş; mevcut teşkilatlanma da dikkate alınarak Seferberlik ve Savaş hali uygulamasını koordineli olarak gerçekleştirecek bir teşkilat oluşturulması öngörülerek barıştan itibaren Seferberlik ve Savaş hali için yapılacak hazırlıklar ile bu hallerin ilanı ve uygulamaya konulmasında Bakanlar Kurulu, Bakanlıklar, Genelkurmay Başkanı, Millî Güvenlik Kurulu, gerçek kişiler, kamu ve özel kurum ve kuruluşların görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir.

Tasarıda ayrıca barış döneminde Bakanlar Kurulu Kararıyla Seferberlik ve Savaş hazırlıklarının denemesi ve eğitimi amacıyla seferberlik tatbikatları yapılması, acil hallerde ihtiyaç duyulan personelin yedi gün süre ile silah altına alınması sağlanmış; Seferberlik ilanı halinde, gerektiğinde Sıkıyönetim ilanına karar verilmesi, daha önce olağanüstü hal ilan edilmişse uygulanmasına son verilmesi Seferberlik ilanı halinde yükümlülüklerin bütün ülkede uygulanmasına başlanacağı esas tutularak, seferberlikle ilgili hükümlerden hangilerinin ne zaman ve kimlere uygulanacağını, Anayasanın 92 nci maddesi gereğince Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi halinde, bu Kuvvetlerin tabi olacağı mevzuatın ve diğer ayrıntıların ve savaş halinde daha önce seferberlik ilan edilmemiş ise seferberlik ilan edilmesi, seferberlik ilan edilmiş ise uygulanmasına devam edilmesi ve savaş hali ile ilgili hükümlerin ne zaman, kimlere uygulanacağını tespitinin Bakanlar Kurulunca yapılacağı açıklanmıştır.

Barıştan itibaren Seferberlik ve Savaş hali için yapılacak hazırlıklar ve bu hallerin ilanı ve uygulamaya konulmasında Bakanlar Kurulu, Genelkurmay Başkanı, Millî Güvenlik Kurulu, Bakanlıklar, gerçek kişiler ile kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının görev, yetki ve sorumlulukları tespit edilmiş; yapılacak planların gerçeğe dayalı olarak hazırlanabilmesi için, gerçek kişilerle kamu ve özel kurum ve kuruluşlardan istenilen bilgilerin verilmesi zorunluluğu hükme bağlanmış, kanun hükümlerine uymayanlar hakkında cezai müeyyideler getirilmiştir.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Bu madde ile kanunun amacı, Anayasanın 122 nci maddesi esaslarına uygun olarak temel hak ve hürriyetlerin, Seferberlik ve Savaş hallerinde sınırlandırılarak, Devletin tüm güç ve kaynaklarının barış halinden Seferberlik ve Savaş haline geçirilmesine ilişkin uygulama esasları ve yükümlülükler olarak belirlenmiştir.

Madde 2. — Tasarının bu maddesi ile, Seferberlik ve Savaş hallerinde yükümlülük uygulanacak gerçek kişilerin sahip oldukları mal ve hizmetlerle, tüzel kişiliğe sahip olan kamu ve özel kurum ve kuruluşlara ait mal ve hizmetlere yükümlülük uygulanmak suretiyle, ülkenin maddi ve manevi tüm güç ve kaynaklarının Anayasanın 15 inci maddesinde yer alan ilkeler doğrultusunda kanun kapsamına alınması sağlanmıştır.

Madde 3. — Sözkonusu maddede Seferberlik ve Savaş hali ile ilgili terimlerin farklı yorumlara yol açmayacak şekilde açıklanmasını ve anlayış birliği içinde uygulanmasını sağlamak, diğer kanunlardaki konu ile ilgili terimlerle karıştırılmasını önlemek amacıyla, Seferberlik, Topyekûn Seferberlik, Sınırlı Seferberlik, Savaş, Sınırlı Savaş, Savaş hali ve Seferberlik hali kavramlarının tanımları yapılmıştır.

Madde 4. — Bu madde ile, bu güne kadar değişik kanunlarda yer alan hükümlere göre kurulmuş (11 Aralık 1962 tarih ve 129 sayılı, 24 Ekim 1960 tarih ve 108 sayılı, 9 Haziran 1958 tarih ve 7126 sayılı, 7 Ağustos 1944 tarih ve 4654 sayılı, 7 Haziran 1939 tarih ve 3634 sayılı kanunlarla) bulunan teşkilatların, çalışmalarının daha verimli hale getirilmesi için mevcut teşkilatın görevlerinin uyum içinde yapılmasını sağlayacak esasların, Millî Güvenlik Kuruluna verilmiş olan tüm devlet teşkilatına her türlü özel kurum ve kuruluşlara ve vatandaşlara düşecek topyekûn savunma ve seferberlik hizmetlerinin ve sorumluluklarının tespiti ve bu konuda gerekli yasal ve idarî tedbirlerin alınması görevleri dikkate alınarak bu kanun ile getirilen yükümlülüklerin hangi teşkilat tarafından yürütüleceğinin, mevcut kuruluşların koordineli çalışma ihtiyacı da dikkate alınarak, yapılacak teşkilatlanma ile görev ve sorumlulukları belirgin hale getirilerek, sistemin verimliliğinin ihtiyacı karşılayacak seviyeye çıkarılması için gerekli düzenlemelerin tüzükle saptacağı belirtilmiş, Türk Silahlı Kuvvetlerinde seferberlik işlemleri ile ilgili kadro ve teşkilatlanmanın Genelkurmay Başkanlığında tespit edileceği açıklanmıştır.

Madde 5. — Bu madde ile barış döneminden itibaren seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların yapılmasında Bakanlar Kurulunun görev yetki ve sorumlulukları düzenlenmektedir.

Maddenin 1 inci bendinde barış döneminde Bakanlar Kuruluna; dördüncü madde esaslarına göre, mevcut kuruluşlar ve bunların yapmakta olduğu görevler de dikkate alınarak meydana getirilecek teşkilatın verimli şekilde çalıştırılması için yetki verilmekte; ikinci bendinde de Anayasanın 117 nci madde ilkeleri doğrultusunda yapılacak hazırlıklarla ilgili görevi belirtilmektedir.

3 üncü bend ile gelişen teknolojinin, şiddet ve süratini arttırması yanında etkinliğini ülke sahnına yaygınlaştırdığı ve millî gücün tüm unsurlarını etkileyecek veçhe kazandığı günümüz harplerinin, hazırlıklarının da buna paralel olarak tekamül ettirilmesi için Bakanlar Kuruluna yetki verilmektedir.

Barış döneminde hazırlanan planların, 61 yıldan beri sefer şartlarını yaşamamış ülkemizde ne derecede gerçekleşebileceği önceden somut olarak değerlendirilememektedir. Seferberlik ve savaş hazırlıklarını bu bilinmeyen gerçekleşme oranının, istenilen şekilde olacağı varsayımına dayandırmak, çağdaş düşünce ile bağdaşmamaktadır. Bu durumun düzeltilmesi ise ancak barışta yapılan hazırlıkların, yine barış zamanında yapılacak deneme tatbikatlarında işbirliğinin açıklığa kavuşturulmasıyla mümkün olacaktır. Bu tatbikatların icrasında görülen aksaklıkların giderilmesi için gereken tedbirler, barış döneminde alınabilecek ve ülkenin seferberlik ve savaş hali şartlarına hazırlanması daha gerçekçi esaslara dayandırılmış olacaktır. Yürürlükteki kanunî mevzuattan 1111 sayılı Askerlik Kanununun 57 ve 58 inci maddeleri ve 1076 sayılı Yedek Subaylar ve Yedek Askerî Memurlar Kanununun 14/c maddeleri gereğince, seferber olma hazırlıklarına dahil personel; eğitim, manevra, tatbikat, konferans, atış gibi maksatlarla 45 gün süre ile silah altına alınarak tazeleme eğitimine tabi tutulabildikleri halde, gerçek kişilerle kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının ellerinde bulundurdıkları mal ve hizmetlerin durumu tatbikatlarla denememektedir. Bu maddeler ile, personel seferber olma hazırlıkları ile birlikte, ordu malı ve taşıt seferberliği hazırlıklarını deneme imkânı yaratmak maksadıyla Bakanlar Kuruluna barış döneminde yükümlülük uygulama yetkisi verilmektedir.

Anayasanın 13 üncü maddesinde «Temel hak ve hürriyetler, devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel asayişin, kamu yararının.. korunması amacı ile ve ayrıca Anayasanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınırlanabilir.» denilmektedir.

Anayasanın 15 inci maddesinde de savaş, seferberlik, sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulabileceği veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabileceği açıklanmaktadır.

Anayasanın 18 inci maddesinde yer alan, angaryanın yasak olduğu ve 35 inci maddesinde yer alan, mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği ilkelerine uygun olarak ve Anayasanın 40 inci maddesinde yazılı olan «kişinin, resmî görevliler tarafından vaki haksız işlemler sonucu uğradığı zararda, kanuna göre, Devletçe tazmin edilir. Devletin sorumlu olan ilgili görevliye rücu hakkı saklıdır.» ilkesi de göz önünde tutularak bu tatbikatların yapılmasının gerekli olduğu değerlendirilmektedir.

Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun, Anayasada belirlenen ilkeler doğrultusunda Devletin bütünlüğünün sağlanmasını amaçlayan, millî güvenliği tehditten uzak tutmaya yönelik, kamu düzeni ve kamu yararını koruyucu nitelikte bir yasal mevzuatın meydana getirilmesi ihtiyacından kaynaklanan bir zorunluluğun ifadesi olarak; seferberlik ve savaş hazırlıkları deneme tatbikatının yapılmasına imkân sağlayacak yetkinin Bakanlar Kuruluna verilmesinin uygun olacağı değerlendirilmektedir.

4 ve 5 inci bentlerde Anayasanın 92 nci maddesinde yer alan, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği hallerde Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesi veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunması ile ilgili esaslar hükme bağlanmaktadır.

Madde 6. — Bu madde ile barış döneminden itibaren seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların yapılmasında Genelkurmay Başkanının görev yetki ve sorumlulukları düzenlenmektedir.

1 inci bentte, Anayasanın 117 nci maddesinde yer alan ilkeler ve 1324 sayılı Kanunda belirtilen esaslara göre, seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların yapılmasında Bakanlıklarla koordineli çalışma esası getirilmektedir. Bu suretle Türk Silahlı Kuvvetleri seferberliği dışındaki hazırlıklarla Türk Silahlı Kuvvetleri seferberlik hazırlıklarının uygulanabilir planlara dayalı olarak geliştirilmesini sağlayacak bir düzenleme öngörülmektedir.

2 nci bentte, 5 inci madde gerekçelerinde ayrıntılı olarak açıklanan seferberlik deneme tatbikatlarının yapılması için, 3 üncü bentte yer alan görüş ve tekliflerin yapılmasını sağlayacak esaslar belirtilmektedir.

3 üncü bentte kanunun 5, 11 ve 14 üncü maddelerinde yer alan durumlar ile bu durumların en uygun şartlarda karşılanabilmesi için Bakanlar Kuruluna görüş vermek ve teklifte bulunmakla ilgili görev ve sorumluluk belirtilmektedir.

4 üncü bentte barış döneminde Genelkurmay Başkanına; acil hallerde ihtiyaç duyulan personele, Seferberlik eğitimi için Bakanlar Kurulu kararı alınmaksızın 7 güne kadar süre ile askerlik yükümlülüğü uygulama yetkisi verilmektedir. Bu yetkinin verilmesi ile aşağıdaki hususların gerçekleştirilebilmesi mümkün olacaktır.

(1) Buhran dönemlerinde meydana gelebilecek acil durumlarda kurulu, birliklerin personel noksanlıklarının süratle tamamlanması ve birlik mevcutlarının savaş görevini etkin olarak yerine getirebilecek seviyeye yükseltilmesi,

(2) Seferde kurulacak birliklerin personeline bu birliklerin kuruluşu için gerekli olacak bir kısım çekirdek personelin, birliğin tümünü oluşturacak personelden daha önce birliklerine katılarak teşkilatlanma için gerekli tedbirleri almaya başlamalarının sağlanması,

(3) T.B.M.M. tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvetlerin kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olduğu durumlarda Cumhurbaşkanı tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verilmesi halinde ortaya çıkacak personel ihtiyacının acilen karşılanması, diğer taraftan, Genelkurmay Başkanlığına verilen bu yetki, savaşa hazırlık zamanını azaltmak, gerektiğinde seferberlik hazırlıklarını gizli tutmak ve gizli celp ve çağrıya imkan sağlanmasını amaçlamaktadır. Madde ile getirilen bu uygulama aynı zamanda NATO üyesi ülkelerin uygulamaları ile de uyum sağladığı gibi, 1977 yılından bu yana üzerinde çalışılan NATO Uzun Vadeli Savunma programlarının isteklerine de uygun düşmektedir. NATO Bakanlar Konseyinde kabul edilen bu çalışmalar muvacehesinde Genelkurmay Başkanlığına bu yetkinin verilmesi, yedeklerin eğitimi konusunda NATO standartlarına yaklaşmayı da sağlayacaktır.

Madde 7. — Bu madde ile, barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklarda Bakanlara, bakanlıkta gerekli teşkilatı kurup çalıştırmak, kuruluşlarındaki kaynakları sağlayıp görevlendirmek, bakanlığındaki faaliyetlerin ilgili diğer bakanlıklar ve Türk Silahlı Kuvvetleri seferberlik hazırlıkları ile koordineli olarak uygulanabilecek şekilde planlamasını yapmak görev, yetki ve sorumlulukları verilmiştir.

Madde 8. — Tasarının bu maddesi ile, Anayasanın 117 nci maddesinde yer alan «Millî Güvenliğin Sağlanmasından ve Silahlı Kuvvetlerin yurt savunmasına hazırlanmasından T.B.M.M.'ne karşı Bakanlar Kurulu sorumludur.» ve 118 nci maddesinde yer alan «Devletin Millî Güvenlik siyasetinin tayini, tespiti ve uygulaması ile ilgili kararların alınması ve gerekli koordinasyonun sağlanması konusundaki görüşlerini Ba-

kanlar Kuruluna bildirir. Kurulun devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması hususunda alınmasını zorunlu gördüğü tedbirlere ait kararlar Bakanlar Kurulunca öncelikle dikkate alınır» şeklindeki hükümlerine işlerlik kazandırmak ve Millî Güvenlik Kurulu Kanununda yer alan esasların, seferberlik ve savaş hali hazırlık ve uygulamaları ile ilgili bölümlerinin bu kanunda yer alan esaslara uygun olarak işletilmesini sağlamak amacıyla Millî Güvenlik Kurulunun görev yetki ve sorumlulukları düzenlenmiştir.

Madde 9. — Söz konusu maddede, seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklar ve gerektiğinde bu hazırlıkların uygulamaya konulması sırasında millî gücü oluşturan asıl kaynak olarak gerçek kişilerle, bunların sahip olduğu mal ve hizmet kapasitesi ve maddî gücü ulaştırın kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına ait mal ve hizmetlere uygulanacak yükümlülükler yanında, Seferberlik ve savaş hallerinde ihtiyaçların yurt içi kaynaklardan karşılanabilmesini sağlayacak ve uygulamada en az sorun ortaya çıkaracak planlamanın yapılabilmesi için, yurt içi kaynak bilgilerinin tam ve doğru olarak tespit edilmesi amacıyla kamu ve özel sektör tarafından yurt içinde imal edilen ve üretilen mal ve hizmetlerin cins, miktar ve vasıflarının bilinmesine ihtiyaç duyulduğundan, istenen bilgilerin tam ve doğru olarak verilmesi, böylece yapılacak planların doğru bilgilere dayandırılması sağlanmak istenmiştir.

Madde 10. — Bu madde ile, Anayasanın 122 nci maddesinde belirtilen, seferberliğin ilanını gerektiren olayların vukuu halinde, Bakanlar Kurulu Kararıyla seferberlik ilan edilebileceği; uygulamaya esneklik getirmek ve zaman kaybını önlemek amacıyla seferberliğin başlama gün ve saatinin Bakanlar Kurulu Kararnameinde belirleneceği seferberlik ilan kararının aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulacağı esası getirilmiştir.

Madde 11. — Tasarının bu maddesi ile, seferberlik kararının alınmasını gerektiren duruma karşı uygun tedbirlerin alınması, uygulamada karşılaşılabilecek güçlüklerin önlenmesi amacıyla, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca görevlendirilecek komutanların kendi sorumluluk bölgelerinde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununda yazılı tedbirleri almak ayrıca, kara, deniz ve hava sahalarında askerî ve idarî yasak bölgeler ihdas etmek, bu amaçla bazı yasaklar uygulamak, asayiş ve emniyeti sağlamak ve devam ettirmek, hava ve deniz limanları ile hudutları kontrol etmek yıkıcı faaliyetleri önlemek, düşman ajanlarını ve kaçakları arayıp bulmak için gerekli tedbirleri tespit etmek, bu faaliyetlerin icrasında mülki makamlar ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmak, gerektiğinde bu kuvvetleri hareket komutasına almak gibi görev yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir.

Madde 12. — Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları başlıklı söz konusu madde ile, seferberlik ilan edilmesi halinde Bakanlar Kurulunun, gerekli hazırlıkları uygulamaya koyabileceği, seferberlik ile ilgili kanunlarda yer alan yükümlülüklerin hangilerinin, ne zaman, kimlere uygulanacağını kararname ile tespit edebileceği, sıkıyönetim ilan edebileceği olağanüstü hal uygulamasına son verebileceği açıklanmıştır.

Madde 13. — Bu madde ile seferberlik uygulamasına, Bakanlar Kurulu kararı ile son verileceği, seferberliğin, bu kararın Cumhurbaşkanlığı tarafından onaylandığı gün saat 24.00'te sona ereceği, duyuru işlemlerinin tüzükte açıklanacağı esası getirilmiştir.

Madde 14. — Savaş halinin ilanına ilişkin söz konusu madde ile, Anayasanın 87 ve 92 nci maddelerinin ışığında, savaş ilanına Türkiye Büyük Millet Meclisinin karar vereceği, acil durumlarda Cumhurbaşkanının da Silâhlı Kuvvetlerin kullanılmasını kararlaştırabileceği, bu kararın Bakanlar Kurulunca başlangıç gün ve saati belirtilerek açıklanacağı ilkesi getirilmiştir.

Madde 15. — Tasarının bu maddesinde savaş halinin seferberlik ilan edilmeden başlaması durumunda, derhal seferberlik ilan edilerek seferberlik için yapılan hazırlıkların uygulamaya konulması, seferberlik daha önce ilan edilmiş ise alınan tedbirlerin uygulanmasına devam edilmesi ve savaş haline ilişkin kanunî mevzuatın uygulanma şekil ve şartlarının belirlenmesi konularındaki Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları açıklanmıştır.

Madde 16. — Bu madde ile, savaş halinin sona ermesi ve bununla ilgili hükümlerin kaldırılma zamanının tespitinde Bakanlar Kuruluna yetki verilmekte, bu kararın Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına

sunulacağı belirtilmek suretiyle, görev, yetki ve sorumlulukların mevzuata uygun olarak yerine getirilmesi esasını benimsenmiştir.

Madde 17. — Söz konusu madde ile, Anayasanın 13 üncü maddesi ilkelerine uygun olarak, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğüne ve millî egemenliğine yönelen, toplumda korku, yıldınlık ve dehşet yaratmak isteyenlerin bu tür emellerini eyleme dönüştürmeleri ile başlatılan hareketi, en kısa sürede bertaraf edebilmek veya bu tür hazırlıkların başladığını kesin olarak tespit edilmesinden sonra gerekli tedbirlerin alınabilmesi için, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine, Cumhurbaşkanının gereken yerlerde, Silâhlî Kuvvetlerin kullanılmasına karar verebileceği ve bu hallerde savaş hükümlerinin uygulanacağı belirlenmiştir.

Madde 18. — Tasarının bu maddesi ile, Bakanlar Kurulunun seferberlik ilan edilmese dahi, fiilî çatışmanın başlaması halinde, tasarının 15 inci maddesinin 1 inci ve 3 üncü bendlerinde belirtilen yetkilerini kullanmaya ilişkin kararname çıkarabileceği, savaş hali ilan edilmeden çatışmanın başlaması halinde bu çatışmayı başlatanlar hakkında da savaşa ve seferberliğe ait hükümlerin uygulanacağı diğer kanunlardaki savaş halinde tatbik edilecek hükümlerin yürürlüğe gireceği açıklanmak istenmiştir.

Madde 19. — Bu maddede, seferberlik uygulaması ile Sıkıyönetim Komutanının yetkilerini de haiz olarak göreve başlayacak olan komutanların istemi halinde 11 inci madde uyarınca tespit ve ilan edilen bölgelerde, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyen veya bu suçlara iştirak edenlerin askerî mahkemelerde yargılanacakları belirtilmiş, 1402 sayılı Kanunun 21 inci maddesi hükmü saklı tutulmuştur.

Madde 20. — Söz konusu madde ile, tasarıda belirtilen hükümlere uymayanlara, eylemleri daha ağır bir suç oluşturmadığı takdirde barış dönemi ile seferberlik ve savaş hallerinde verilecek cezalar belirtilmiş, eylemleri diğer kanunlarda yer alan hükümlere göre daha ağır bir suç oluşturduğu takdirde ilgili kanun hükümlerinin uygulanacağı açıklanmıştır.

Madde 21. — Tasarının bu maddesi ile, seferberlik hazırlıkları ve uygulaması ile ilgili genel esasların, kanunun yayımlanmasından itibaren bir yıl içerisinde Genelkurmay Başkanlığının görüşleri alınarak hazırlanacak tüzükle tespit edileceği hükmü getirilmiştir.

Madde 22. — Söz konusu madde ile, 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile ek ve değişikliklerinin bu kanunla yürürlükten kaldırılacağı belirtilmiştir.

Madde 23. — Tasarının bu maddesi ile, yürürlükteki diğer kanunlarda yapılan atıflara işlerlik kazandırmak ve doğacak tereddütleri ortadan kaldırmak için 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile ek ve değişikliklerine yapılan atıflar, bu kanunun ilgili hükümlerine yapılmış olarak kabul edilmiştir.

Madde 24. — Bu madde ile, gerekli hazırlıkların yapılabilmesi için, kanunun yayımlanmasından itibaren altı ay sonra yürürlüğe gireceği açıklanmıştır.

Madde 25. — Tasarının bu maddesinde, kanun hükümlerinin Bakanlar Kurulu tarafından yürütüleceği hükmüne bağlanmıştır.

Millî Savunma Komisyonu Raporu

T.C.

Millî Güvenlik Konseyi

Millî Savunma Komisyonu

Esas No. : 1/614

Karar No. : 68

24 Ekim 1983

MILLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 29 Eylül 1983 tarihli 167 nci Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen «Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı» ilgili Bakanlık Temsilcilerinin de iştirakiyle Komisyonumuzda görüşüldü.

Tasarının tümü Danışma Meclisinden geçen şekliyle benimsendikten sonra maddelerin görüşülmesine geçildi.

Danışma Meclisince kabul edilen, (Amaç) ve (Kapsam) başlıklı 1 ve 2 nci maddeler, kısa bir kanunda iki husus lüzumsuz görüldüğünden, içeriğe uygun şekilde ve tek madde halinde yeniden düzenlemeye tabi tutulmuştur.

Kanunlarda (Tanım) maddesi, tereddütleri gidermek, metinler içerisinde tekrardan kaçınmak ve kısa şekilde maksadı ifade etmek maksadıyla getirilmektedir. Bu metinde ise, tanımlara yer vermek diğer maddelerde doğması muhtemel uygulama zorluğu yaratmayacağı, esasen tanımlarda yer alan deyimlerin metinlerde geçmediği göz önünde tutularak, Komisyon metnine 3 üncü madde alınmamıştır.

Kıamu kurum ve kuruluşlarında teşkilat kurulması, daha önce muhtelif kanunlarla öngörüldüğünden, teşkilat kurulması özel kurum ve kuruluşlara hasredilmiş, mevcut kanunlardaki görevlere ilave edilecek görevlerin tüzükte gösterileceği belirtilerek 4 üncü madde 2 nci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 5 inci maddesi 3 üncü madde olarak kabul edilip, redaksiyona tabi tutulmuş, «milletlerarası nezaket kurulları»nın bu Kanunda yer alması uygun düşmeyeceğinden metne alınmamıştır.

Danışma Meclisince kabul edilen 6 ncı madde 4 üncü madde olarak benimsenmiş, hazırlıklar (barış döneminde) yapılacağı için metinden bu kelimeler çıkarılmış, seferberlik Bakanlar Kurulunca Millî Güvenlik Kurulundan görüş alınarak ilan edileceği için (c) bendi bu kurula görüş bildirmek veya öneride bulunmak şeklinde değiştirilmiş, «Savaş» T.B.M.M. ilan edileceğinden benitten çıkarılmış ve silah altına alınacak personel için yedi gün içinde bilgi verme zorunluğu getirilmiştir.

7 nci madde 5 inci madde olarak kabul edilip, redaksiyona tabi tutulmuş, (1) no. lu bent Bakanlıklarda meri kanunlara göre teşkilat kurulması gerektiğinden Komisyon metnine alınmamıştır.

Danışma Meclisi metninin 8 inci maddesi 6 ncı madde, 9 uncu maddesi de 7 nci madde olarak aynen benimsenmiştir.

Komisyon metnine seferberliğin tarifi mahiyetinde olan 8 inci madde eklenmiş, yürürlükte bulunan kanunların uygunluk arz etmesi için, seferberliğin topyekûn veya kısmî olabileceği belirtilmiştir.

Danışma Meclisince kabul edilen 10 uncu madde 9 uncu madde olarak alınmış, Anayasanın 122 nci maddesine uygun hale getirilmiş, seferberlik ilanı için karar alacak Bakanlar Kurulunun Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanması, Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alması, kararda gün ve saatin belirtilmesi ve Resmî Gazetede yayımlanması getirilerek, olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilanı ile paralellik yaratılmış, daha ciddi durum olan seferberlik hali ilanı önemine uygun hale sokulmuştur.

Danışma Meclisi metninin 12 nci maddesi sıralamanın uygun düşmesi bakımından öne alınıp, 10 uncu madde olarak, küçük düzeltmelerle kabul edilmiştir.

Sorumluluk bölgelerinde görev verilecek komutanların ataması, sıkıyönetim komutanlıklarına atanmalarına paralel hale getirilmiş; yasak bölgelerin ne şekilde ihdas edileceği Kanunda gösterilmiş olduğundan, buna yetki veren hüküm metinden çıkarılmış ve buna uygun şekilde madde yeniden düzenlenip, 11 inci madde olarak kabul edilmiştir.

Danışma Meclisinin 13 üncü madde olarak kabul ettiği seferberliğin kaldırılmasına ait husus, açık ve kısa bir düzenlemeye tabi tutulup 12 nci madde olarak benimsenmiştir.

14 üncü madde 13 üncü madde olarak kabul edilmiş, savaş halinin gün ve saati kararda bulunacağından ve T.B.M.M. kararının Bakanlar Kurulunca açıklanması gerekmeyeceğinden maddenin ikinci fıkrası metne alınmamıştır.

Danışma Meclisince kabul edilen 15 ve 18 inci maddeler bir arada görülmüş ve metne 14 üncü madde olarak yeni bir düzenleme ile dahil edilmiştir. Mevcut uygulama da nazara alınarak (b) bendi geniş şekilde yazılmış, tasarının 15/2 maddesi, 9 uncu maddenin (a) bendinde bulunduğu için metne alınmamıştır.

Savaş halinin kaldırılması ilanındaki usule göre olması gerektiğinden, 16 ncı madde 15 inci madde olarak yeniden düzenlenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 17 nci maddesi 16 ncı madde olarak aynen benimsenmiştir.

Danışma Meclisi metninin 18 inci maddesi, Komisyon metninin 14 üncü maddesinin (b) bendi olduğundan, tasarıdan çıkarılmıştır.

Danışma Meclisi metninin 19 uncu maddesi 17 nci madde olarak aynen benimsenmiştir.

Ceza hükümlerini taşıyan 20 nci madde, 18 inci madde olarak yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuş, alınacak kararlara ve tedbirlere uymayanların fiillerinin ayrı bir suç teşkil etmemesi halinde cezalandırılmaları öngörülmüş, memurlardan ihmal veya suistimali görülenlere verilecek cezanın artırılarak verileceği getirilerek eşitlik sağlanması cihetine gidilmiştir.

Danışma Meclisi metninin 21 inci maddesi, diğer maddelerde yapılan değişikliklere uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Danışma Meclisinin kabul ettiği 23 üncü madde 20 nci, 22 ncı madde 22 nci, 24 üncü madde 23 üncü ve 25 inci madde de 24 üncü madde olarak aynen benimsenmiş, (saklı hükümler) kenar başlıklı 21 inci madde Komisyon metnine eklenmiştir.

Yapılan değişiklikler ve Kanunun kısa olması sebebiyle metinden (kısımlar) kaldırılmış ve dört bölüm halinde yeni bir düzenlemeye tabi tutulmuştur.

Raporumuz ve tasarı Millî Güvenlik Konseyinin onayına arz olunur.

Başkan
Muzaffer BAŞKAYNAK
Hâkim Tümgeneral

Üye
Sadık İNAN
Hâk. Yzb.

Üye
İsmet ONUR
Hâk. Albay

Üye
Mehmet US
İçişleri Bakanlığı Hukuk Müşaviri

Üye
İlhan KÖSEOĞLU
Hâk. Albay

Üye
Kayhan ERTEN
Maliye Bakanlığı Hukuk Müşaviri

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı, Devletin tüm güç ve kaynaklarını barış halinden seferberlik ve savaş haline süratle ve etkin bir şekilde geçirmek suretiyle barıştan itibaren seferberlik ve savaş hükümlerinin uygulanma esaslarına ilişkin yükümlülükleri belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun, seferberlik ve savaş hali ile ilgili kaynakları, gerçek kişileri, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile bunların sahip olduğu her türlü mal ve hizmetleri kapsar. Seferberlik ve savaş hali ile ilgili diğer kanunlardaki bu Kanuna aykırı olmayan hükümler saklıdır.

Tanımlar

MADDE 3. — 1. Seferberlik : Devletin tüm güç ve kaynaklarının savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı; hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı haldir.

2. Topyekün seferberlik : Devletin tümüne yönelik bir tehdidin karşılanması için mevcut bütün güç ve kaynaklardan istifade edilerek yapılan seferberliktir.

3. Sınırlı seferberlik : İç veya dış tehdide karşı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tamamı veya bir kısmına ait kurulu ve seferde kurulacak birlik, karargâh ve kurumlar ile ülke savunmasında görev alacak diğer teşkillerin tamamı veya bir kısmının ihtiyacını karşılayacak personel, mal ve hizmetlerin hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasıdır.

4. Savaş : Devletin bekasını temin etmek, millî menfaatleri sağlamak ve millî hedefleri elde etmek amacıyla, başta askerî güç olmak üzere devletin tüm güç kaynaklarının hiçbir tahdide tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.

5. Sınırlı savaş : Mahdut bir hedefin elde edilmesi için yapılan millî güç unsurlarının kısmen kullanılmasını gerektiren savaştır.

6. Savaş hali : Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından savaş ilanına karar verilmesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken, ülkenin ani bir saldırıya uğraması ve bu sebeple Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde, Cumhurbaşkanı tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verilmesinden; Bakanlar Kurulu kararı ile bu halin kaldırılması ilan edilinceye kadar devam eden süre içinde hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durumdur.

7. Seferberlik hali : Seferberlik faaliyetlerinin uygulamasının başlatıldığı durumdur.

(Hükümetin Teklifi)

İKİNCİ BÖLÜM Teşkilatlanma

Kadro ve görev tespiti

MADDE 4. — Bu Kanun uyarınca seferberlik ve savaş hali ile barış döneminde yapılacak işlemler için mevcut teşkilatlanma da dikkate alınarak, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarına görevler verilir ve bunlardan gerekli görülenlerde bir teşkilat kurulur ve çalıştırılır. Bu maksatla yapılacak teşkilatlanma ve bunlara verilecek görevler bu Kanun gereğince çıkarılacak tüzükte belirtilir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde seferberlik işlemleri ile ilgili kadro ve teşkilatlanma Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seferberlik ve Savaş Hali Hazırlıkları

Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 5. — Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

1. Mevcut teşkilatlanmayı da dikkate alarak bu Kanun uyarınca yapılacak hazırlıkları yürütmek üzere gerekli teşkilatı kurmak ve çalıştırmak,

2. Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke çapında koordineli olarak yaptırmak,

3. Seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denemesi ve eğitimi amacıyla gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel mal ve hizmetlerine, kanunlarda gösterilen sınırlar içinde ve tüzükte belirtilecek esaslar dahilinde, yükümlülük uygulamak ve bu hazırlıkların tatbikatlarında denemesini sağlamak,

4. Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği hallerde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Genelkurmay Başkanının görüşlerini de dikkate alarak karar vermek,

5. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışında kullanılmasına karar verildiği hallerde, bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek,

Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 6. — Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

1. Türk Silahlı Kuvvetlerinin seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıklarını, bakanlıklarla koordineli olarak yapmak ve geliştirmek,

2. Yapılan hazırlıkların tatbikatlarında denemesini sağlamak,

3. Seferberlik ve savaş gerektirecek durumlarda, bu hallerin ilanı ile ihtiyaç duyulacak diğer önlemlerin alınması için Bakanlar Kuruluna görüş vermek ve önerilerde bulunmak,

4. Acil hallerde ihtiyaç duyulan personeli, yükümlülük süresi 7 günü geçmemek üzere silah altına almak. Yükümlülük süresinin bu süreyi geçmesi gereken hallerde Bakanlar Kurulundan karar almak,

Bakanların görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 7. — Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin bakanların görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

1. Bakanlıkta seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklarla ilgili teşkilatı kurmak ve çalıştırmak.

2. Bakanlığın kuruluşunda veya kontrolünde bulunan kaynakları saptamak ve bunlara görevler vermek.

3. Kendi bakanlığındaki seferberlik ve savaş haline ilişkin faaliyetlerin, ilgili diğer bakanlıklar ve Türk Silahlı Kuvvetleri seferberlik hazırlıkları ile koordineli olarak uygulanabilecek şekilde planlamasını yapmak.

(Hükümetin Teklifi)

Millî Güvenlik Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 8. — Millî Güvenlik Kurulu; Başbakanlık adına, Türk Silahlı Kuvvetleri dışındaki tüm kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına ait seferberlik ve savaş haline ilişkin planlamaya temel olacak esasları tespit ve hazırlıkların koordineli şekilde gelişmesini takip eder, değerlendirir ve konuya ilişkin ilke ve esasları öncelikle dikkate alınmak üzere Bakanlar Kuruluna bildirir.

Gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumlulukları

MADDE 9. — Tüm gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşları; bu Kanun ile diğer kanunlarda ve tüzükte seferberlik ve savaş hazırlıklarına ilişkin olarak kendilerine verilen görevleri yerine getirmek ve tüzükte belirtilecek mülkî ve askerî makamlar tarafından istenilen her türlü bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu yoldan temin edilen bilgiler seferberlik ve savaş planlaması dışında, başka maksatlarla kullanılamaz.

İKİNCİ KISIM

Seferberlik Hali

BİRİNCİ BÖLÜM

Seferberlik İlanı ve Uygulamanın Başlaması

Seferberlik ilanı

MADDE 10. — Savaşı gerektiren bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma veya ülkenin bir veya birden fazla bölgesinde milletin bölünmezliğini tehlikeye düşürecek davranışlar ortaya çıkması halinde, Bakanlar Kurulu seferberlik ilanına karar verir.

Seferberlik uygulamasının başlama gün ve saatini de belirten Bakanlar Kurulu kararı Cumhurbaşkanının onayı ile yürürlüğe girer.

Seferberlik ilanı kararı aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Meclis tatilde ise derhal toplantıya çağrılır.

İKİNCİ BÖLÜM

Seferberlik Uygulaması

Seferberlik haline ilişkin görev, yetki ve sorumluluklar

MADDE 11. — Seferberlik hali ile birlikte sıkıyönetim henüz ilan edilmemişse, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca görevlendirilecek komutanlar kendi sorumluluk bölgelerinde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununda yazılı tedbirleri almaya ve uygulamaya yetkilidir.

Bu komutanlar ayrıca aşağıdaki tedbirleri de almaya yetkilidir.

1. Kara, deniz ve hava sahalarında askerî ve idarî yasak bölgeler ihdas etmek suretiyle;

A) Yabancı uyrukluların, şüpheli şahısların veya bölge dışından olan Türk vatandaşlarının bu bölgelere girip çıkmalarını ve bölgedeki yollar üzerinde seyahatlerini veya bölgeyi terketmelerini tahdit ve kontrol etmek,

B) Yabancı ve Türk bandıralı deniz araçlarının yasaklanan bölge veya bölgelere girmelerini önlemek veya yasak bölgede bulunanların süratle uzaklaştırılmasını sağlamak,

C) Hava sahasında yabancı uçakların uçmasına, varsa bölgedeki havaalanlarından kalkış yapmasına mani olmak ve gerektiğinde bu sahaya giren uçakları zorla indirtmek,

D) Bu bölgeler dahilinde her türlü düşman istihbaratına ve sabotajlara karşı koyma tedbirlerini almak.

2. Asayiş ve emniyetin sağlanması ve devam ettirilmesi, hava ve deniz limanları ile hudutların kontrolü, yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi, düşman ajanlarının ve kaçakların aranıp bulunması için lüzumlu tedbirlerin

(Hükümetin Teklifi)

saptanması ile bu faaliyetlerin icrasında mülki makamlar ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmak; gerektiğinde bu kuvvetleri harekât komutasına almak.

Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 12. — Seferberlik ilanından itibaren Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir.

1. Seferberlik için yapılan hazırlıkların uygulanmasına başlamak.
2. Seferberlik ile ilgili kanunlarda yer alan yükümlülüklerden hangilerinin, ne zaman, kimlere uygulanacağını belirten kararı almak.
3. Gerektiğinde sıkıyönetim ilanına karar vermek ve sıkıyönetim ilan edilen bölgelerin tamamı veya bir kısmında, daha önce olağanüstü hal ilan edilmiş ise sıkıyönetim ilanı ile birlikte olağanüstü hal uygulamasına son vermek.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Uygulamanın Kalkması

Seferberliğin kaldırılması

MADDE 13. — Seferberliğin kaldırılmasına Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Seferberlik uygulamasına, kaldırılma kararının Cumhurbaşkanı tarafından onaylandığı gün; saat 24.00'te son verilir.

Seferberlik ilanı ve kaldırılmasının duyuru işlemleri, bu Kanun uyarınca yapılacak tüzükte açıklanır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Savaş Hali

BİRİNCİ BÖLÜM

Savaş Hali İlanı ve Uygulamanın Başlatılması

Savaş hali ilanı

MADDE 14. — Savaş ilanına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karar verilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin savaş haline ilişkin kararı Bakanlar Kurulu tarafından başlangıç gün ve saati belirtilmek suretiyle açıklanır.

İKİNCİ BÖLÜM

Savaş Hali Uygulaması

Savaş hali ile ilgili görev, yetki ve sorumluluklar

MADDE 15. — Savaş hali ilanından itibaren Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir.

1. Seferberlik ilan edilmemiş ise, seferberlik ve sıkıyönetim hallerinde uygulanacak tedbirlerden hangilerinin yürürlüğe konulacağına karar vermek,
2. Seferberlik ilan edilmiş ise alınan tedbirlerin uygulanmasına devam etmek,
3. Savaş hali süresince, kanunlarda yer alan savaş hali, savaş zamanı, savaş esnası gibi hallerde uygulanacağı yazılı hükümlerden hangilerinin nerelerde, ne zaman ve kimlere uygulanacağına ilişkin karar almak.

(Hükümetin Teklifi)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Uygulamanın Kalkması

Savaş halinin kaldırılması

MADDE 16. — Savaş halinin kaldırılmasına Bakanlar Kurulunca karar verilir. Bu karar Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Savaş hali uygulaması, savaş halini sona erdiren kararda belirtilen gün ve saatte son bulur.

Savaş hali ilanı ve kaldırılmasının duyuru işlemleri, bu Kanun gereğince çıkarılacak tüzükte belirlenir.

DÖRDÜNCÜ KISIM
Müteferrik Hükümler

Silahlı kuvvetlerin özel şartlarda kullanılması

MADDE 17. — Genel asayiş ve millî güvenlik amacıyla seferberlik ve savaş hali ilanını gerektirmeyecek hallerde ve acil durumlarda Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından gereken yerlerde silahlı kuvvet kullanılmasına karar verilebilir. Bu hallerde de savaş hükümleri uygulanır.

Muhasamatın başlaması halinde uygulanacak hükümler

MADDE 18. — Seferberlik ilan edilmeksizin muhasamat fiilen başladığı takdirde Bakanlar Kurulu 15 inci maddenin (1) ve (3) numaralı bentlerinde gösterilen yetkileri kullanmaya ilişkin karar alabilir. Bu karar Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Savaş hali ilan edilmeden fiilî muhasamatı başlatanlar hakkında savaş ve seferberliğe ait hükümler uygulanır. Kanunlarda savaş hali, savaş zamanı, savaş esnası gibi hallerde uygulanacağı yazılı hükümlerin tamamı yürürlüğe girer.

Seferberlik ve savaş hallerinde ilgili komutanlıklara tanınan yetki

MADDE 19. — Seferberlik ve savaş hallerinde bu Kanunun 11 inci maddesine göre tespit ve ilan edilen bölgeler içinde, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler veya bu suçlara iştirak edenler, bölgedeki yetkili kılınan komutan tarafından istenildiği takdirde, askerî mahkemelerde yargılanırlar.

Bu hallerde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 21 inci madde hükmü saklıdır.

Ceza hükümleri

MADDE 20. — Bu Kanun hükümleri gereğince alınacak kararlara uymayanlar ile bu kararların uygulanmasında ihmal ve suiistimali görülenler hakkında eylemleri ayrıca suç teşkil etmediği takdirde üç aydan bir yıla kadar hapis ve kırkbeşbin liradan ikiyüzellibin liraya kadar ağır para cezası verilir.

Verilecek ceza suçun seferberlik halinde işlenmesi durumunda iki katı, savaş halinde işlenmesi durumunda üç katı artırılır.

Tüzük

MADDE 21. — Seferberlik hazırlıkları ve uygulaması ile ilgili genel esaslar, bu Kanunun yayımlanmasından itibaren bir yıl içerisinde, Genelkurmay Başkanlığının görüşleri de alınarak hazırlanacak bir tüzükle tespit edilir.

(Hükümetin Teklifi)

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 22. — 11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ek ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştır.

Seferberlik Kanununa yapılan atıflar

MADDE 23. — 11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile bu Kanunun ek ve değişikliklerine diğer kanunlarla yapılan atıflar, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

Yürürlük

MADDE 24. — Bu Kanun yayımı tarihinden 6 ay sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 25. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Başbakan
B. Ulusu

5.7.1983

Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı Z. Baykara	Devlet Bakanı Prof. Dr. İ. Öztürk	Devlet Bakanı M. Özgüneş	Devlet Bakanı Prof. Dr. M. N. Özdağ
Devlet Bakanı S. R. Pasin	Adalet Bakanı K. Akdoğan	Millî Savunma Bakanı Ü. H. Bayülken	İçişleri Bakanı S. Çetiner
Dışişleri Bakanı İ. Türkmen	Maliye Bakanı A. B. Kafaoğlu	Millî Eğitim Bakanı H. Sağlam	Bayındırlık Bakanı Dr. T. Önalp
Ticaret Bakanı K. Cantürk	Sağlık ve Sos. Yrd. Bakanı Prof. Dr. K. Kılıçturgay	Gümrük ve Tekel Bakanı Prof. Dr. C. T. Sadıklar	Ulaştırma Bakanı Prof. Dr. M. Aysan
Tarım ve Orman Bakanı Prof. Dr. S. Özbek	Çalışma Bakanı Prof. Dr. T. Esener	Sanayi ve Tek. Bakanı M. Turgut	Enerji ve Tabii Kay. Bakanı F. İlkel
Kültür ve Turizm Bakanı İ. Evliyaoğlu	İmar ve İskân Bakanı Prof. Dr. A. Samsunlu	Köy İş. ve Koop. Bakanı M. R. Güney	Gençlik ve Spor Bakanı V. Özgül
Sosyal Güvenlik Bakanı S. Şide			

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM

Genel Esaslar

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı, Devletin tüm güç ve kaynaklarını barış halinden seferberlik ve savaş haline süratle ve etkin bir şekilde geçirmek suretiyle barıştan itibaren seferberlik ve savaş hükümlerinin uygulanma esaslarına ilişkin yükümlülükleri belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun, seferberlik ve havaş hali ile ilgili kaynakları gerçek kişileri, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile bunların sahip olduğu her türlü mal ve hizmetleri kapsar. Seferberlik ve savaş hali ile ilgili diğer kanunlardaki bu Kanuna aykırı olmayan hükümler saklıdır.

Tanımlar

MADDE 3. — 1. Seferberlik : Devletin tüm güç ve kaynaklarının savaşın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı; hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı haldir.

2. Topyekûn Seferberlik : Devletin tümüne yönelik bir tehdidin karşılanması için mevcut bütün güç ve kaynaklardan istifade edilerek yapılan seferberliktir.

3. Sınırlı Seferberlik : İç veya dış tehdiye karşı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin tamamı veya bir kısmına ait kurulu ve seferde kurulacak birlik, karargâh ve kurumlar ile ülke savunmasında görev alacak diğer teşkilatların tamamı veya bir kısmının ihtiyacını karşılayacak personel, mal ve hizmetlerin hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasıdır.

4. Savaş : Devletin bekasını temin etmek millî menfaatleri sağlamak ve millî hedefleri elde etmek amacıyla, başta askerî güç olmak üzere Devletin maddî ve manevî tüm güç ve kaynaklarının hiçbir sınırlamaya tabi tutulmadan kullanılmasını gerektiren silahlı mücadeledir.

5. Sınırlı Savaş : Mahdut bir hedefin elde edilmesi için yapılan ve millî güç unsurlarının kısmen kullanılmasını gerektiren savaştır.

6. Savaş Hali : Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından savaş ilanına karar verilmesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken, ülkenin ani bir saldırıya uğraması ve bu sebeple Silahlı Kuvvetlerin kullanılmasına karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde, Cumhurbaşkanı tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verilmesinden; Bakanlar Kurulu kararı ile bu halin kaldırıldığı ilan edilinceye kadar devam eden süre içinde hak ve hürriyetlerin kanunlarla kısmen veya tamamen sınırlandırıldığı durumdur.

7. Seferberlik Hali : Seferberlik faaliyetinin başlatıldığı ve uygulamanın devam ettiği durumdur.

İKİNCİ BÖLÜM

Teşkilatlanma

Kadro ve görev tespiti

MADDE 4. — Bu Kanun uyarınca seferberlik ve savaş hali ile barış döneminde yapılacak işlemler için mevcut teşkilatlanma da dikkate alınarak, kamu ve özel sektör kurum ve kuruluşlarına görevler verilir ve bunlardan gerekli görülenlerde bir teşkilat kurulu ve çalıştırılır. Bu maksatla yapılacak teşkilatlanma ve bunlara verilecek görevler bu Kanun gereğince çıkarılacak tüzükte belirtilir.

(M. G. K.)

MİLLÎ SAVUNMA KOMİSYONUNUN TEKLİF ETTİĞİ METİN

Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM

Genel Esaslar

Amaç ve kapsam

MADDE 1. — Bu Kanun; Seferberlik ve savaş hali ilanı esaslarını, bu hallere ilişkin; hazırlıkları, kamu ve özel kurum ve kuruluşlar ile gerçek kişilerin görev ve yükümlülüklerini düzenler.

Kadro ve görev tespiti

MADDE 2. — Seferberlik ve savaş hali ile barış döneminde yapılacak işlemler için mevcut teşkilatlanma da dikkate alınarak, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına görevler verilir. Özel kurum ve kuruluşlardan gerekli görülenlerde teşkilat kurulur.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Türk Silahlı Kuvvetlerinde seferberlik işlemleri ile ilgili kadro ve teşkilatlanma Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Seferberlik ve Savaş Hali Hazırlıkları

Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 5. — Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

1. Mevcut teşkilatlanmayı da dikkate alarak bu Kanun uyarınca yapılacak hazırlıkları yürütmek üzere gerekli teşkilatı kurmak ve çalıştırmak,
2. Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke çapında koordineli olarak yaptırmak,
3. Seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denenmesi ve eğitimi amacıyla gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel mal ve hizmetlerine, kanunlarda gösterilen sınırlar içinde ve tüzükte belirtilecek esaslar dahilinde, yükümlülük uygulamak ve bu hazırlıkların tatbikatlarda denenmesini sağlamak,
4. Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların veya milletlerarası nezaket kurallarının gerektirdiği hallerde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Genelkurmay Başkanının görüşlerini de dikkate alarak karar vermek,
5. Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışında kullanılmasına karar verildiği hallerde, bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek,

Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 6. — Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin Genelkurmay Başkanının görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

1. Türk Silahlı Kuvvetlerinin seferberlik ve havaş hali ile ilgili hazırlıklarını, bakanlıklarda koordineli olarak yapmak ve geliştirmek,
2. Yapılan hazırlıkların tatbikatlarda denenmesini sağlamak
3. Seferberlik ve savaş gerektirecek durumlarda, bu hallerin ilanı ile ihtiyaç duyulacak diğer önlemlerin alınması için Bakanlar Kuruluna görüş vermek ve önerilerde bulunmak,
4. Acil hallerde ihtiyaç duyulan personeli, yükümlülük süresi 7 günü geçmemek üzere silah altına almak. Yükümlülük süresinin bu süreyi geçmesi gereken hallerde Bakanlar Kurulundan karar almak.

Bakanların görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 7. — Barış döneminde seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin bakanların görev, yetki ve sorumlulukları aşağıda belirtilmiştir.

1. Bakanlıkta seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklarla ilgili teşkilatı kurmak ve çalıştırmak.
2. Bakanlığın kuruluşunda veya kontrolünde bulunan kaynakları saptamak ve bunlara görevler vermek.
3. Kendi bakanlığındaki seferberlik ve savaş haline ilişkin faaliyetlerin, ilgili diğer bakanlıklar ve Türk Silahlı Kuvvetleri seferberlik hazırlıkları ile koordineli olarak uygulanabilecek şekilde planlamasını yapmak,

(M. G. K.)

(Millî Savunma Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Mevcut kanunlardaki hükümlere ilave olarak seferberlik ve savaş halinin gerektirdiği görevler, tüzükte belirlenir.

Türk Silahlı Kuvvetlerinde seferberlik işlemleriyle ilgili kadro ve teşkilatlanma Genelkurmay Başkanlığı tarafından tespit edilir.

Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri

MADDE 3. — Bakanlar Kurulunun seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin görev ve yetkileri şunlardır :

- a) Mevcut teşkilatlanmayı da dikkate alarak bu Kanun uyarınca yapılacak hazırlıkları yürütmek üzere gerekli teşkilatı kurmak ve bunların çalışma esaslarını belirlemek,
- b) Seferberlik ve savaş hazırlıklarını ülke çapında koordineli olarak yaptırmak,
- c) Seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıkların denenmesi ve eğitimi amacıyla gerçek kişilere, kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının personel, mal ve hizmetlerine, kanunlarda ve tüzükte belirtilen esaslar dahilinde, yükümlülük uygulamak ve bu hazırlıkların tatbikatlarında denenmesini sağlamak,
- d) Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası andlaşmaların gerektirdiği hallerde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silahlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına, Genelkurmay Başkanının görüşlerini de dikkate alarak karar vermek,
- e) Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Türk Silahlı Kuvvetlerinin yurt dışında kullanılmasına karar verildiği hallerde, bu kuvvetlerle ilgili esasları tespit etmek.

Genelkurmay Başkanlığının görev ve yetkileri

MADDE 4. — Genelkurmay Başkanlığının seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin görev ve yetkileri şunlardır:

- a) Türk Silahlı Kuvvetlerinin seferberlik ve savaş hali ile ilgili hazırlıklarını, bakanlıklarla koordineli olarak yapmak ve geliştirmek,
- b) Yapılan hazırlıkların tatbikatlarında denenmesini sağlamak,
- c) Seferberlik ilanını ve kaldırılmasını gerektiren durumlarda, Millî Güvenlik Kuruluna görüş bildirmek ve öneride bulunmak,
- d) İhtiyaç duyulan personeli silah altına almak ve durumu en geç yedi gün içerisinde Bakanlar Kuruluna bildirmek,
- e) Seferberlik ve savaş halinde ihtiyaç duyulan önlemlerin alınması için Bakanlar Kuruluna görüş bildirmek ve öneride bulunmak.

Bakanlıkların görev ve yetkileri

MADDE 5. — Bakanlıkların seferberlik ve savaş hali için yapılacak hazırlıklara ilişkin görev ve yetkileri şunlardır :

- a) Bakanlığın kuruluşunda, kontrolünde ve ilgi sahasında bulunan kurum ve kuruluşlarda teşkilat kurmak, kaynaklarını saptamak ve görevler vermek,
- b) Kendi bakanlığındaki seferberlik ve savaş haline ilişkin faaliyetlerin, ilgili diğer bakanlıklar ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin seferberlik ve savaş hali hakkındaki hazırlıklarıyla koordineli olarak uygulanabilecek şekilde planlamasını yapmak.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Millî Güvenlik Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 8. — Millî Güvenlik Kurulu; Başbakanlık adına, Türk Silahlı Kuvvetleri dışındaki tüm kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına ait seferberlik ve savaş haline ilişkin planlamaya temel olacak esasları tespit ve hazırlıkların koordineli şekilde gelişmesini takip eder, değerlendirir ve konuya ilişkin ilke ve esasları öncelikle dikkate alınmak üzere Bakanlar Kuruluna bildirir.

Gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumlulukları

MADDE 9. — Tüm gerçek kişilerle, kamu ve özel kurum ve kuruluşları; bu Kanun ile diğer kanunlarda ve tüzükte seferberlik ve savaş hazırlıklarına ilişkin olarak kendilerine verilen görevleri yerine getirmek ve tüzükte belirtilecek mülki ve askerî makamlar tarafından istenilen her türlü bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu yoldan temin edilen bilgiler seferberlik ve savaş planlaması dışında, başka maksatlarla kullanılamaz.

İKİNCİ KISIM

Seferberlik Hali

BİRİNCİ BÖLÜM

Seferberlik İlanı ve Uygulamanın Başlaması

Seferberlik ilanı

MADDE 10. — Savaşı gerektiren bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan ve Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışma veya ülkenin bir veya birden fazla bölgesinde milletin bölünmezliğini tehlikeye düşürecek davranışlar ortaya çıkması halinde, Bakanlar Kurulu seferberlik ilanına karar verir.

Seferberlik uygulamasının başlama gün ve saatini de belirten Bakanlar Kurulu kararı Cumhurbaşkanının onayı ile yürürlüğe girer.

Seferberlik ilanı kararı aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Meclis tatilde ise derhal toplantıya çağrılır.

İKİNCİ BÖLÜM

Seferberlik Uygulaması

Seferberlik haline ilişkin görev, yetki ve sorumluluklar

MADDE 11. — Seferberlik hali ile birlikte sıkıyönetim henüz ilan edilmemişse, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Bakanlar Kurulunca görevlendirilecek komutanlar kendi sorumluluk bölgelerinde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununda yazılı tedbirleri almaya ve uygulamaya yetkilidir.

Bu komutanlar ayrıca aşağıdaki tedbirleri de almaya yetkilidir.

1. Kara, deniz ve hava sahalarında askerî ve idarî yasak bölgeler ihdas etmek suretiyle;

(M. G. K.)

(Millî Savunma Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Millî Güvenlik Kurulunun görev ve yetkileri

MADDE 6. — Millî Güvenlik Kurulu, Türk Silahlı Kuvvetleri dışındaki tüm kamu ve özel kurum ve kuruluşlarına ait seferberlik ve savaş haline ilişkin planlamaya temel olacak esasları tespit ve hazırlıkların koordineli şekilde gelişmesini takip eder, değerlendirir ve konuya ilişkin ilke ve esasları öncelikle dikkate alınmak üzere Bakanlar Kuruluna bildirir.

Gerçek ve tüzelkişilerin görev ve sorumlulukları

MADDE 7. — Gerçek kişiler ile kamu ve özel kurum ve kuruluşları; bu Kanun ile diğer kanunlarda ve tüzükte seferberlik ve savaş hazırlıklarına ilişkin olarak kendilerine verilen görevleri yerine getirmek ve tüzükte belirtilecek askerî ve mülkî makamlar tarafından istenilen her türlü bilgileri vermekle yükümlüdür. Bu yoldan temin edilen bilgiler, seferberlik ve savaş planlaması dışında, başka maksatlarla kullanılamaz.

İKİNCİ BÖLÜM

Seferberlik Hali

Seferberlik

MADDE 8. — Seferberlik; Devletin güç ve kaynaklarının savaş ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde hazırlanması, toplanması, tertiplenmesi ve kullanılmasına ilişkin bütün faaliyetlerin uygulandığı haldir. Seferberlik, topyekûn olabileceği gibi kısmî de olabilir.

Seferberlik ilanı

MADDE 9. — Savaşı gerektirecek bir durumun başgöstermesi, ayaklanma olması veya vatan veya Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmanın veya ülkenin ve milletin bölünmezliğini içten ve dıştan tehlikeye düşüren davranışların ortaya çıkması hallerinde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra seferberlik ilanına karar verir. Kararda seferberlik uygulamasının başlayacağı gün ve saat belirtilir. Bu karar, derhal Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi toplantı halinde değilse hemen toplantıya çağırılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

A) Yabancı uyrukluların, şüpheli şahısların veya bölge dışından olan Türk vatandaşlarının bu bölgelere girip çıkmalarını ve bölgedeki yollar üzerinde seyahatlerini veya bölgeyi terketmelerini tahdit ve kontrol etmek,

B) Yabancı ve Türk bandıralı deniz araçlarının yasaklanan bölge veya bölgelere girmelerini önlemek veya yasak bölgede bulunanların süratle uzaklaştırılmasını sağlamak,

C) Hava sahasında yabancı uçakların uçmasına, varsa bölgedeki havaalanlarından kalkış yapmasına mani olmak ve gerektiğinde bu sahaya giren uçakları zorla indirmek,

D) Bu bölgeler dahilinde her türlü düşman istihbaratına ve sabotajlara karşı koyma tedbirlerini almak.

2. Asayiş ve emniyetin sağlanması ve devam ettirilmesi, hava ve deniz limanları ile hudutların kontrolü, yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi, düşman ajanlarının ve kaçakların aranıp bulunması için lüzumlu tedbirlerin saptanması ile bu faaliyetlerin icrasında mülki makamlar ve kolluk kuvvetleri ile işbirliği yapmak; gerektiğinde bu kuvvetleri harekât komutasına almak.

Bakanlar Kurulunun görev, yetki ve sorumlulukları

MADDE 12. — Seferberlik ilanından itibaren Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir.

1. Seferberlik için yapılan hazırlıkların uygulanmasına başlamak.

2. Seferberlik ile ilgili kanunlarda yer alan yükümlülüklerden hangilerinin, ne zaman, kimlere uygulanacağını belirten kararı almak.

3. Gerektiğinde sıkıyönetim ilanına karar vermek ve sıkıyönetim ilan edilen bölgelerin tamamını veya bir kısmında, daha önce olağanüstü hal ilan edilmiş ise sıkıyönetim ilanı ile birlikte olağanüstü hal uygulamasına son vermek.

(M. G. K.)

(Millî Savunma Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri

MADDE 10. — Bakanlar Kurulu seferberlik ilanından itibaren aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir :

- a) Seferberlik için yapılan hazırlıkların uygulanmasına başlamak,
- b) Seferberlik ile ilgili kanunlarda yer alan yükümlülüklerden hangilerinin, ne zaman, kimlere uygulanacağını belirten kararları almak,
- c) Gerektiğinde sıkıyönetim ilanına karar vermek ve sıkıyönetim ilan edilen bölgelerin tamamı veya bir kısmında, daha önce olağanüstü hal ilan edilmiş ise sıkıyönetim ilanı ile birlikte olağanüstü hal uygulamasına son vermek.

Seferberlik haline ilişkin görev ve yetkiler

MADDE 11. — Seferberlik halinde sıkıyönetim ilan edilmemişse, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Millî Savunma Bakanının inhası, Başbakanın imzalayacağı ve Cumhurbaşkanının onaylayacağı kararname ile atanan komutanlar, kendi sorumluluk bölgelerinde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununda bulunan ve ayrıca aşağıda gösterilen tedbirleri almaya ve uygulamaya yetkilidir.

- a) Yabancı uyrukluların, şüpheli şahısların veya bölge dışından olan Türk vatandaşlarının bu bölgelere girip çıkmalarını ve bölgedeki yollar üzerinde seyahatlerini tahdit ve kontrol etmek veya bölgeyi terketmelerini sağlamak,
- b) Yabancı ve Türk bandıralı deniz araçlarının bu bölgelere giriş çıkışlarını kontrol altına almak, yasaklamak veya bölgede bulunanların süratle uzaklaştırılmasını sağlamak,
- c) Yasaklanan hava sahasında uçakların uçuşuna, varsa bölgedeki havaalanlarından kalkış yapmasına mani olmak ve gerektiğinde bu sahaya giren uçakları zorla indirtmek,
- d) Bu bölgeler dahilinde her türlü düşman istihbaratına ve sabotajlara karşı koyma tedbirlerini almak,
- e) Asayiş ve emniyetin sağlanması ve devam ettirilmesi, hava ve deniz limanları ile hudutların kontrolü, yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi, ajanların ve kaçakların aranıp bulunması için lüzumlu tedbirlerin tespitiyle bu faaliyetlerin icrasında mülkî makamlar ile işbirliği yapmak, gerektiğinde kolluk kuvvetlerini harekât komutasına almak.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Uygulamanın Kalkması

Seferberliğin kaldırılması

MADDE 13. — Seferberliğin kaldırılmasına Bakanlar Kurulunca karar verilir.

Seferberlik uygulamasına, kaldırılma kararının Cumhurbaşkanı tarafından onaylandığı gün; saat 24.00'te son verilir.

Seferberlik ilanı ve kaldırılmasının duyuru işlemleri, bu Kanun uyarınca yapılacak tüzükte açıklanır.

ÜÇÜNCÜ KISIM Savaş Hali

BİRİNCİ BÖLÜM Savaş Hali İlanı ve Uygulamanın Başlatılması

Savaş hali ilanı

MADDE 14. — Savaş ilanına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karar verilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin savaş haline ilişkin kararı Bakanlar Kurulu tarafından başlangıç gün ve saati belirtilmek suretiyle açıklanır.

İKİNCİ BÖLÜM Savaş Hali Uygulaması

Savaş hali ile ilgili görev, yetki ve sorumluluklar

MADDE 15. — Savaş hali ilanından itibaren Bakanlar Kurulu aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir.

1. Seferberlik ilan edilmemiş ise, seferberlik ve sıkıyönetim hallerinde uygulanacak tedbirlerden hangilerinin yürürlüğe konulacağına karar vermek,
2. Seferberlik ilan edilmiş ise alınan tedbirlerin uygulanmasına devam etmek,
3. Savaş hali süresince, kanunlarda yer alan savaş hali, savaş zamanı, savaş esnası gibi hallerde uygulanacağı yazılı hükümlerden hangilerinin nerelerde, ne zaman ve kimlere uygulanacağına ilişkin karar almak,

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM Uygulamanın Kalkması

Savaş halinin kaldırılması

MADDE 16. — Savaş halinin kaldırılmasına Bakanlar Kurulunca karar verilir. Bu karar Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Savaş hali uygulaması, savaş halini sona erdiren kararda belirtilen gün ve saatte son bulur.

Savaş hali ilanı ve kaldırılmasının duyuru işlemleri, bu Kanun gereğince çıkarılacak tüzükte belirlenir.

(M. G. K.)

(Millî Savunma Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Seferberliğin kaldırılması

MADDE 12. — Seferberliğin kaldırılması hakkında da ilanına ilişkin usuller uygulanır. Seferberlik uygulamasına, kaldırılması kararının verildiği gün saat 24.00'te son verilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Savaş Hali

Savaş hali ilanı

MADDE 13. — Savaş ilanına Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından karar verilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde veya ara vermede iken ülkenin ani bir silahlı saldırıya uğraması ve bu sebeple silahlı kuvvet kullanılmasına derhal karar verilmesinin kaçınılmaz olması halinde Cumhurbaşkanı da, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar verebilir.

Görev ve yetkiler

MADDE 14. — Bakanlar Kurulu, savaş hali ilanından itibaren aşağıda belirtilen tedbirleri almaya yetkilidir:

a) Seferberlik ilan edilmemiş ise, seferberlik halinde uygulanacak tedbirlerden hangilerinin yürürlüğe konulacağına karar vermek,

b) Seferberlik ilan edilmeksizin savaş ilan edildiği veya muhasamat fiilen başladığı takdirde, kanunlarda yazılı sefere ve seferberliğe ait hükümler ile yine kanunlarda savaş hali, savaş zamanı ve savaş esnası gibi hallerde uygulanacağı yazılı hükümlerden hangilerinin, nerelerde veya ne zaman uygulanacağı ve bunlardan ne suretle vazgeçileceği, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kararı ile belirtilir ve Resmî Gazetede yayımlanır. Bu karar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bilgisine sunulur.

Şu kadar ki, savaş halinin suçun asıl unsurunu teşkil ettiği hallerde fiilî muhasamatın başlamasıyla bu hükümler kendiliğinden yürürlüğe girer.

Savaş halinin kaldırılması

MADDE 15. — Savaş halinin kaldırılmasına Türkiye Büyük Millet Meclisince karar verilir. Savaş hali uygulaması, savaş halini sona erdiren kararda belirtilen gün ve saatte son bulur.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

DÖRDÜNCÜ KISIM

Çeşitli Hükümler

Silahlı kuvvetlerin özel şartlarda kullanılması

MADDE 17. — Genel asayiş ve millî güvenlik amacıyla seferberlik ve savaş hali ilanını gerektirmeyecek hallerde ve acil durumlarda Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından gereken yerlerde silahlı kuvvet kullanılmasına karar verilebilir. Bu hallerde de savaş hükümleri uygulanır.

Muhasamatın başlaması halinde uygulanacak hükümler

MADDE 18. — Seferberlik ilan edilmeksizin muhasamat fiilen başladığı takdirde Bakanlar Kurulu 15 inci maddenin (1) ve (3) numaralı bentlerinde gösterilen yetkileri kullanmaya ilişkin karar alabilir. Bu karar Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Savaş hali ilan edilmeden fiili muhasamatı başlatanlar hakkında savaş ve seferberliğe ait hükümler uygulanır. Kanunlarda savaş hali, savaş zamanı, savaş esnası gibi hallerde uygulanacağı yazılı hükümlerin tamamı yürürlüğe girer.

Seferberlik ve savaş hallerinde ilgili komutanlıklara tanınan yetki

MADDE 19. — Seferberlik ve savaş hallerinde bu Kanunun 11 inci maddesine göre tespit ve ilan edilen bölgeler içinde, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler veya bu suçlara iştirak edenler, bölgedeki yetkili kılınan komutan tarafından gerekli görüldüğü takdirde, askerî mahkemelerde yargıtanırlar.

Bu hallerde 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 21 inci madde hükmü saklıdır.

Ceza hükümleri

MADDE 20. — Bu Kanun hükümleri gereğince alınacak kararlara uymayanlar ile bu kararların uygulanmasında ihmal ve suistimali görülenler hakkında eylemleri ayrıca suç teşkil etmediği takdirde altı aydan iki yıla kadar hapis ve elli bin liradan ikiyüzellibin lî raya kadar ağır para cezası verilir.

Verilecek ceza suçun seferberlik halinde işlenmesi durumunda iki katı, savaş halinde işlenmesi durumunda üç katı artırılır.

Tüzük

MADDE 21. — Bu Kanunun öngördüğü hususlar ile seferberlik hazırlıkları ve uygulaması ile ilgili esaslar bu Kanunun yayımlanmasından itibaren bir yıl içerisinde, Genelkurmay Başkanlığının görüşleri de alınarak hazırlanacak bir tüzükle tespit edilir.

Yürürlükten kaldırılan kanunlar

MADDE 22. — 11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ek ve değişiklikleri ile yürürlükten kaldırılmıştır.

(M. G. K.)

(Millî Savunma Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
Çeşitli Hükümler

Silahlı Kuvvetlerin özel şartlarda kullanılması

MADDE 16. — Genel asayiş ve millî güvenlik amacıyla seferberlik ve savaş hali ilanını gerektirmeyecek hallerde ve acil durumlarda, Genelkurmay Başkanının teklifi üzerine Cumhurbaşkanı tarafından gereken yerlerde silahlı kuvvet kullanılmasına karar verilebilir. Bu hallerde de savaş hükümleri uygulanır.

Seferberlik ve savaş hallerinde ilgili komutanlıklara tanınan yetki

MADDE 17. — Seferberlik ve savaş hallerinde bu Kanunun 11 inci maddesine göre tespit ve ilan edilen bölgeler içinde, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 15 inci maddesinde yazılı suçları işleyenler veya bu suçlara iştirak edenler, bölgedeki yetkili kılınan komutan tarafından gerekli görüldüğü takdirde, askerî mahkemelerde yarganırlar. Bu hallerde, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 21 inci maddesi hükmü saklıdır.

Ceza hükümleri

MADDE 18. — Bu Kanun hükümleri gereğince alınacak kararlara ve tedbirlere aykırı hareket edenler, fiilleri daha ağır cezayı gerektiren ayrı bir suç teşkil etmediği takdirde, altı aydan iki yıla kadar hapis ve ellibin liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

Alınacak karar ve tedbirlerin uygulanmasında ihmal veya suiistimali görülenler hakkında, bu suçlar için ceza kanunlarında öngörülen ceza, yarısına kadar artırılarak hükmolunur.

Verilecek ceza; fiil, seferberlik halinde işlenmiş ise bir misli, savaş halinde işlenmiş ise iki misli artırılarak hükmolunur.

Tüzük

MADDE 19. — Bu Kanunun ilgili maddelerinde tüzükte düzenleneceği belirtilen hususlar ile seferberlik ve savaş hallerinin ilan ve kaldırılmasına ilişkin duyuru işlemleri kanunun uygulanma esasları, bu Kanunun yayımı tarihinden itibaren bir yıl içinde, Genelkurmay Başkanlığının görüşü de alınarak çıkarılacak tüzükte gösterilir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Seferberlik Kanununa yapılan atıflar

MADDE 23. — 11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile bu Kanunun ek ve değişikliklerine diğer kanunlarla yapılan atıflar, bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

Yürürlük

MADDE 24. — Bu Kanun yayımı tarihinden 1 yıl sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 25. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

(M. G. K.)

(Millî Savunma Komisyonunun Teklif Ettiği Metin)

Seferberlik Kanununa yapılan atıflar

MADDE 20. — 11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu ile bu Kanunun değişikliklerine diğer kanunlarla yapılan atıflar bu Kanunun ilgili hükümlerine yapılmış sayılır.

Saklı hükümler

MADDE 21. — Diğer kanunlardaki seferberlik ve savaş haliyle ilgili bu Kanuna aykırı olmayan hükümler saklıdır.

Kaldırılan hükümler

MADDE 22. — 11.3.1928 tarihli ve 1211 sayılı Seferberlik Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır.

Yürürlük

MADDE 23. — Bu Kanun yayımı tarihinden bir yıl sonra yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 24. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

MILLÎ GÜVENLİK KONSEYİ S. Sayısı : 704

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısının Danışma Meclisince Kabul Olunan Metni ve Millî Güvenlik Konseyi Adalet Komisyonu Raporu. (D. Meclisi : 1/589; M. G. Konseyi : 1/579)

(D. Meclisi S. Sayısı : 484)

T. C.

Danışma Meclisi Başkanlığı

Kanunlar Müdürlüğü

06-3107 (1/589)/3447

Konu : Kanun Tasarısı.

MILLÎ GÜVENLİK KONSEYİ GENEL SEKRETERLİĞİNE

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 29 Ağustos 1983 tarihli 153 üncü Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen, Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı ekte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Sadi IRMAK

Danışma Meclisi Başkanı

NOT : Bu Kanun Tasarısı, Genel Kurulun 24, 25, 29 Ağustos 1983 tarihli 151, 152 ve 153 üncü Birleşimlerinde görüşülmüştür.

TC

Başbakanlık

Kanunlar ve Kararlar

Tetkik Dairesi Başkanlığı

Sayı : K.K.T.D. 18/101-799/07988

30 Aralık 1982

DANIŞMA MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Başkanlığınıza arzı Bakanlar Kurulunca 24.12.1982 tarihinde kararlaştırılan «Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı» ile gerekçesi ekli olarak gönderilmiştir.

Gereğini arz ederim.

Bülend ULUSU

Başbakan

OLAĞANÜSTÜ HAL KANUN TASARISI GENE GEREKÇE

9 Kasım 1982 tarih ve 17863 mükerrer sayılı Resmî Gazetede neşir ve ilan edilmiş bulunan 2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 119 uncu maddesinde; Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde;

120 inci maddede ise; Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun, Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde; süresi altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilân edilebileceğini hükme bağlamıştır.

Buna karşılık 1961 Anayasasının 123 üncü maddesinde; «Olağanüstü hallerde vatandaşlar için konulabilecek para, mal ve çalışma yükümleri ile bu hallerin ilânı, yürütülmesi ve kaldırılması ile ilgili usuller kanunla düzenlenir.» hükmü mevcuttu. Maddenin gerekçesinde de ise şu görüşlere yer verilmişti : «Bu madde, esas itibariyle, 1924 Anayasasının 74 üncü maddesinin son fıkrası göz önünde tutularak sevk edilmiş bulunmakla beraber, çeşitli bakımlardan kişi hürriyetini, özel mülkiyet ve teşebbüsü, eskisinden tamamen farklı olarak himaye altına almaktadır. Gerçekten bugüne kadar cari rejimde (fevkalade hallerde) para, mal ve çalışma mükellefiyeti esası, kayıtsız şartsız kabul edilmiş ve bu (fevkalade hal) in herhangi bir sınırı çizilmemişken, sevk edilen bu maddede fevkalade hal, ancak (iktisadî buhran) veya (genel afetin doğurduğu olağanüstü hale) hasredilmiş olduğu gibi; yükümlülükler de geçici olarak ve ancak kanunun açıkça belirttiği esas ve usullere tâbi kılınmış bulunmaktadır.»

2709 sayılı Kanun olarak kabul edilmiş bulunan Anayasamızın yukarıya alınan 119 ve 120 inci maddelerine ait gerekçede ise;

Olağanüstü haller Anayasamızda yeni bir şekilde düzenlenmiştir. Tabii afet ve ekonomik kriz hallerinde ve diğer hallerde hükümete yasama meclisinin denetimi altında kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi verilmiştir. Bugün sıkıyönetim diye nitelendirilen durum ikiye bölünmüştür :

Daha az şiddetli olayların vuku bulduğu birinci kısımda Devlet olağanüstü hal ilân edip, kolluk kuvvetleriyle düzeni sağlamaya çalışacaktır.

Savaş hali veyahut iç savaş hali gibi durumlarda ise, sıkıyönetim ilân edilip, idare silahlı kuvvetlerin yönetimine geçecektir ve bu iki halde de Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkartma yetkisi olacaktır. Bütün tasarruflar yasama meclisinin denetimi altında düzenlenecektir.» şeklinde açıklama yapılmıştır.

Bugün mevzuatımızda 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Füllerin Önlenmesi Hakkında Kanun, 2328 sayılı Fevkalade Vaziyet Dolayısıyla Bazı Vergi ve Resimlere Zam İcrasına ve Bazı Maddelerin Mükellefiyet Mevzuuna Alınmasına Dair Kanun, 3780 sayılı Millî Korunma Kanunu, 3634 sayılı Millî Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu, 1211 sayılı Seferberlik Kanunu, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanunu, 2090 sayılı Tabii Afetlerden Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardım Hakkında Kanun, 1593 sayılı Hıfzıssıhha Kanunu, 2668 sayılı Ziraî Mücadele ve Ziraî Karantina Kanunu, 1234 sayılı Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun, 5442 sayılı İl İdare Kanunu, 7269 sayılı Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunlarda konu edilen hususlar fevkalade ya da olağanüstü haller olarak nitelendirilmiş ve öngörülen tedbir ve yükümlülükler bu hallerin özelliklerine göre tespit edilmiştir.

Anayasamızın 119 ve 120 inci maddesine göre hazırlanan bu tasarıda, yukarıda sıralanan kanunların dışında, Anayasamızın 121 inci maddesinde öngörülen düzenleme esaslarına uyulmuştur.

Mevcut yasaların dışında milletlerarası sözleşmelerde de konu ele alınmış, bu yolda düzenlemelere gidilmiştir.

Örneğin, 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı «İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun» ile yürürlüğe giren sözleşmenin 4 üncü maddesi aynen şöyledir :

- «Madde 4. — 1. Hiç kimse köle ve kul halinde tutulamaz,
2. Hiç kimse zorla çalıştırılmaz veya mecburî çalışmaya tâbi tutulamaz,

3. Aşağıdaki haller bu maddede kastolunan «Zorla çalıştırma veya mecburî çalışmadan» sayılmaz :

- a) İşbu sözleşmenin 5 inci maddesinde derpiş edilen şartlar altında mevkuf tutulan bir kimseden mevkufiyeti veya şartla salıverilmesi süresince yapılması mutad olarak istenilecek çalışma;
- b) Askerî mahiyette her hizmet yahut inançları gereğince askerlik vazifesini yapmaktan kaçınan kimsele-
rin durumunu meşru telakki eden memleketlerde, bu inanca sahip kimselere mecburî askerlik yerine gördü-
rülecek başka bir hizmet;
- c) Topluluğun hayat veya refahını tehdit eden buhran ve afet hallerinde talep olunan her hizmet;
- d) Normal medenî mükellefiyetler şumulüne giren her türlü çalışma ve hizmet.»

Görülüyor ki sözleşmede açıkça, toplumun hayat ve refahını tehdit eden buhran ve afet hallerinde talep olunan her hizmet, zorla çalıştırma veya mecburî çalıştırma olarak kabul edilmemiş, normal yükümlülük ola-
rak öngörülmüştür.

Tasarıda mevcut hükümlere göre olağanüstü halin ilanına karar verilmesi halinde, bu karar Resmî Gaze-
tede yayınlanacak ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. Meclis tatilde ise derhal toplantı-
ya çağrılacaktır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilecek, Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her de-
fasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilecek veya olağanüstü hali kaldıracaktır.

Anayasanın 13 üncü maddesinde; tümü için geçerli olmak üzere temel hak ve hürriyetlerin, Devletin ül-
kesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünün, millî egemenliğin, Cumhuriyetin, millî güvenliğin, kamu düze-
ninin, genel asayişin, kamu yararının, genel ahlâkın ve genel sağlığın korunması amacı ile ve ayrıca Anaya-
sanın ilgili maddelerinde öngörülen özel sebeplerle, Anayasanın sözüne ve ruhuna uygun olarak kanunla sınır-
lanabileceği açıklanmıştır. Bu anlayış içinde hazırlanan Tasarıda da temel hak ve hürriyetlerle ilgili düzenle-
melere gidilirken, Anayasanın özüne ve ruhuna uygun hareket edilmiştir.

Yukarda sayılan kanunlar yanında temel kanunlarımızla da ayrıca olağanüstü halle ilgili hükümler bu-
lunmaktadır. Örneğin 6.1.1982 tarihinde kabul edilen 2577 sayılı İdarî Yargılama Usulü Kanununun yürüt-
menin durdurulması ile ilgili 27 nci maddesinin onuncu bendinde;

«10. Sıkıyönetim veya olağanüstü halin ilan edildiği bölgelerde görevli olan veya sonradan bu bölgelerde
görevlendirilen kamu personeli hakkında yapılan idarî işlemlere ilişkin davalarda yürütmenin durdurulmasına
karar verilemez.»

11 inci bendinde;

«11. Olağanüstü halin ilan edildiği bölgelerde grev ve lokavt ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ertelen-
mesi ve dernek ve kuruluşların kapatılması veya faaliyetten menedilmesi kararlarına ilişkin davalarda yürüt-
menin durdurulmasına karar verilemez.»

Hükümleri mevcuttur.

Tasarı düzenlenirken, bu hükümlere yer verilmemiştir. Zira bu hükümler olağanüstü halin ilanı ile birlikte
yürürlüğe girecek ve uygulanacaktır.

Anayasanın 119 uncu maddesi uyarınca ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para,
mal ve çalışma yükümlülükleri tespit edilirken tabii afet ve tehlikeli salgın hastalık hallerinde ayrı, ağır ekono-
mik bunalımda ayrı olmak üzere düzenlemeye gidilmiştir. Bunun gibi olağanüstü hallerin her türlü işin ayrı
ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin
nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu gö-
revlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı, koordinasyon
yönetim usulleri ve teşkilata ilişkin hükümlere yer verilmiştir.

Tasarı beş bölümden ibarettir.

Birinci bölümde; amaç, kapsam, olağanüstü halin ilanı, kanun hükmünde kararname çıkarılması, olağan-
üstü hal kararlarının yürütülmesi, görev ve yetki ağır ekonomik bunalım halini içeren (Genel Hükümler),

İkinci bölümde; olağanüstü hal yükümlülüğü, para yükümlülüğü, mal yükümlülüğü, çalışma yükümlülüğü,
yükümlülüğün duyurulması ve yerine getirilmesi, yükümlünün karşılığının tespiti ve ödenmesi, geçici süre için alı-
nacak mallar, kamu kuruluşlarına ait malların iadesi, yaralama, sakatlanma ve ölüm hallerini içeren (Yüküm-
lülükler),

Üçüncü bölümde; kuvvet istemi, silah kullanma yetkisi, görevliler hakkında önlem, koordinasyon, mahallî idarelere ait yetkiler, olağanüstü hal kurulu ve bürolarını içeren «Olağanüstü halin uygulanması»

Dördüncü bölümde; olağanüstü halde yargı görevi ve usul, suçlar ve cezaları içeren (Yargı Görevi Usul ve Ceza Hükümleri),

Beşinci bölümde; Olağanüstü hal hizmet zammı, ödenek, kararların ilanı, disiplin cezası uygulaması, olağanüstü hal bölgesi dışında ikamete mecbur etme, yönetmelik, yürürlük ve yürütmeyi içeren (çeşitli hükümler), Yer almaktadır.

MADDE GEREKÇELERİ

Madde 1. — Genel gerekçede de açıklandığı gibi Anayasada olağanüstü yönetim usulleri; olağanüstü haller, sıkıyönetim-seferberlik ve savaş hali olarak düzenlenmiştir.

Olağanüstü haller ise; tabii afet ve ağır ekonomik bunalım sebepleriyle olağanüstü hal ilanı, şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle olağanüstü hal ilanı şeklinde ikiye ayrılmıştır.

Anayasanın 119 ve 120 inci maddelerinde yer alan düzenlemeye uygun olarak 1 inci madde hazırlanmıştır.

Madde 2. — Anayasanın 121 inci maddesinde; Anayasanın 119 uncu maddesi uyarınca olağanüstü hal ilânına karar verilmesi durumunda, vatandaşlar için verilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, Anayasanın 15 inci maddesindeki ilkeler doğrultusunda temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya nasıl durdurulacağı, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağı, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceği, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağı ve olağanüstü yönetim usullerinin çıkarılacak kanunda düzenleneceği belirtilmiştir.

Anayasanın bu amir hükmüne uygun olarak ilerdeki maddelerde, vatandaşlar için getirilecek yükümlülükler, olağanüstü hallerde ayrı ayrı geçerli olmak üzere belirtilmiştir.

Madde 3. — Bakanlar Kurulu Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanarak tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde olağanüstü hal ilân etme yetkisine sahiptir.

Aynı şekilde Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde de yine Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu bu defa Millî Güvenlik Kurulunun da görüşünü aldıktan sonra yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde olağanüstü hal ilan edebilir.

Her iki halde de olağanüstü hal altı ayı geçmemek üzere ilan edilir. Bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Konuyu inceleyen Yasama Meclisi olağanüstü hal süresini değiştirebilir, daha sonraki aşamalarda da Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali büsbütün kaldırabilir.

Bakanlar Kurulu olağanüstü hal ilanına karar verdiği zaman ayrıca bu kararını hangi sebeple aldığını, bölgesini ve süresini Türkiye radyo ve televizyonu ile ilân eder. Ayrıca Bakanlar Kurulu gerekli görürse olağanüstü halin ilanını başka araçlarla da vatandaşlara duyurabilir.

Madde 4. — Anayasanın 91 inci maddesinde, «Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verebilir. Ancak sıkıyönetim ve olağanüstü haller saklı kalmak üzere, Anayasanın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel haklar, kişi hakları ve ödevleri ile dördüncü bölümünde yer alan siyasi haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnemelerle düzenlenemez.

Yetki Kanunu, çıkarılacak kanun hükmünde kararnemenin, amacını kapsamını, ilkelerini, kullanma süresini ve süresi içinde birden fazla kararname çıkarılıp çıkarılmayacağını gösterir.

Bakanlar Kurulunun istifası, düşürülmesi veya yasama döneminin bitmesi, belli süre için verilmiş olan yetkinin sona ermesine sebep olmaz.

Kanun hükmünde kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından süre bitiminden önce onaylanması sırasında, yetkinin son bulduğu veya süre bitimine kadar devam ettiği de belirtilir.

Sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklıdır.

Kanun hükmünde kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih te gösterilebilir.

Kararnameler, Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve bunlara dayanan kanun hükmünde kararnameler, Türkiye Büyük Millet Meclisi Komisyonları ve Genel Kurulunda öncelikle ve ivedilikle görüşülür.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazetede yayımlandığı gün yürürlüğe girer.»

Hükmü yer almaktadır.

Görülüyor ki Anayasada genel nitelikte Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verilirken sıkıyönetim ve olağanüstü hallerde, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanacak olan Bakanlar Kurulunun kanun hükmünde kararname çıkarmasına ilişkin hükümler saklı tutulmuştur.

Esasen Anayasanın olağanüstü yönetim usullerini düzenleyen 119-122 nci maddelerinde de bu konu ayrı olarak düzenlenmiş ve bu hallerde başlangıçta yetki kanunu çıkarılmadan, Bakanlar Kurulunun olağanüstü ve sıkıyönetim hallerinde kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisinin verildiği belirtilmiştir.

Madde 5. — Anayasada yer alan hükümlere göre olağanüstü hal tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde veya şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle ilân edilmektedir. İşte Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin dayandığı sebepleri göz önünde bulundurarak, gerekli gördüğü önlemler alınmasına ve bunların uygulanmasına ilişkin belirlemeleri yapacaktır. Bakanlar Kurulunca belirlenen hususların il sınırları içinde uygulanması görev ve sorumluluğu valiye ait olacaktır. Vali bu görevini bu Kanunla ve bir kısmı genel gerekçede sayılan diğer kanunlarla verilen yetkileri kullanarak yerine getirecektir. Valinin meydana gelen olayları mahalli kolluk kuvvetleriyle önleyememesi veya önlenmesini mümkün görmemesi ya da aldıkları tedbirleri uygulayamaması hallerinde civar il kolluk kuvvetlerinden yardım istemi tasarının 17 nci maddesinde ayrıntılarıyla tespit edilmiştir.

Diğer taraftan Bakanlar Kurulu olağanüstü halin tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım sebeplerine dayanılarak ilân edilmesi halinde, tespit edeceği önlemlerin bir bölümünü veya bütününe uygulanmasını, kamu kurum ve kuruluşlarıyla kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların iştiraklerine veya özel hukuk hükümlerine tabi tüzelkişilere verebilecektir. Örneğin tabii afet halinde Kızılayın olanaklarından yararlanabileceği gibi, uygulamayı da bu kuruluşa bırakmak mümkün olabilecektir.

Madde 6. — Anayasanın 121 inci maddesinde olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere görev ve yetkilerin belirlenmesi hükmüne bağlanmıştır. Anayasada yer alan bu ilkeler doğrultusunda olağanüstü hal ilan edilen illerde valilere, olağanüstü halin dayandığı sebepler göz önünde bulundurularak, tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar halleriyle şiddet olaylarının yaygınlaşması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde verilen görev ve yetkiler maddede ayrı ayrı belirtilmiştir.

Anayasanın 120 inci maddesine göre ilan edilen olağanüstü hallerde valiler, tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar hallerinde öngörülen tedbirlere ek olarak 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesinde Sıkıyönetim Komutanının görev ve yetkilerine paralel olarak gerekli görülen tedbirleri de alabileceklerdir.

Madde 7. — Anayasanın 119 uncu maddesinde yer alan ağır ekonomik bunalım hallerinde ilan edilecek olağanüstü hal, bu maddede ayrı olarak düzenlenmiştir. Ağır ekonomik bunalım hali genelde ve çoğu zaman yurdun bütünü için geçerli bir mahiyet arz etmektedir. Bu halde ekonominin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amacıyla hareket edilecek ve bu hal için geçerli mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici; vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici tedbir ve yükümlülükler tespit edilecektir. Bunlar ise geniş kapsamlı düzenlemelere ihtiyaç gösterecek ve ağır ekonomik bunalıma neden olan sebepler göz önünde bulundurularak Bakanlar Kurulunca çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerle belirlenecektir.

Bakanlar Kurulu ağır ekonomik bunalım nedeniyle olağanüstü hal ilanında ayrıca aldığı tedbirlerin yürütülmesini «Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu» na ve ilgili Bakanlıklara da bırakabilecektir.

Koordinasyon Kurulu, Başbakanın başkanlığında ekonomik işlerle sorumlu Bakanların iştirakiyle kurulacaktır. Genel düzenlemeye uygun olarak kurulun kararlarının il çevresinde yerine getirilmesi valilere verilmektedir. Bunun gibi Kurul gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarını da görevlendirebilecektir. Yurdun bütününü için geçerli kararlar Resmî Gazetede ilân edilecek, diğerleri ilgisine yazılı olarak tebliğ olunacaktır.

Madde 8. — Anayasada sadece 119 uncu maddede öngörülen hallerde olağanüstü halin ilan edilmesi durumunda vatandaşlar için para, mal ve çalışma yükümlülükleri getirilebileceği açıklanmıştır. Bu esasa uygun olarak olağanüstü halin ilan edilmesi durumunda; felakete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın, telafisi, bunalımlardan çıkılması için ihtiyaç duyulan para ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallar ve yapılması gereken işler; ayrı ayrı maddelerde düzenlenmiş para, mal ve çalışma yükümü yoluyla sağlanacaktır.

Madde 9. — Madde para yükümlülüğünü düzenlemektedir. Maddede olağanüstü haller ayrı ayrı ele alınmış ve para yükümlülüğü getirilmiştir.

Örneğin olağanüstü halin tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar nedeniyle ilan edilmesi durumunda gerekli harcamalar öncelikle kamu kaynaklarından sağlanacaktır. Ancak, satın alınması zorunlu görülen acil ve hayatî ihtiyaç maddeleri için harcamaya yeterli para kamu kaynaklarından zamanında sağlanamadığı takdirde, bölgedeki resmî ve özel kredi kuruluşları olarak nitelendirilen banka, sandık ve kooperatiflerden geçici süre için yararlanılacaktır. Bu halde de kuruluşların hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmamasına özen gösterilecektir.

Bunun dışında olağanüstü halin ağır ekonomik bunalım sebebiyle ilan edilmesi halinde tasarının 7 nci maddesine uygun olarak vatandaşlara verilecek para yükümlülüğü çıkarılacak kanun hükmünde kararnamelerle belirlenecektir.

Madde 10. — Bu halde de tabii afet ve salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü halin ilanında mal yükümlülüğü getirilmektedir. Bu halde aynen para yükümlülüğünde olduğu gibi mal yükümlülüğünde de öncelikle o bölgedeki Devlete, mahallî idarelere, katma bütçeli dairelerle sermayesinin yarısından çoğu Devlete ait kuruluşlara başvurulacaktır. Bunların yetmemesi halinde, diğer tüzel ve gerçek kişilere mal yükümlülüğü getirilecektir.

Maddenin bu özelliği de yiyecek ve giyecek ile diğer zarurî maddelerin olağanüstü hal ilan edilen illerde, il sınırları içinde sağlanamadığı takdirde, valilerin başvurusu üzerine yakın ildeki valilerde bu kanun hükümlerini uygulayarak kendi il sınırları içinde istenilen maddeleri yükümlülük yoluyla sağlayabileceklerdir.

Genel prensibe uygun olarak mal yükümlülüğünün uygulanmasında da yükümlülerin hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 11. — Bu maddede, İş Kanunlarında ve bu konu ile ilgili milletlerarası sözleşmelerde yer alan hükümlere uygun olarak düzenlemeye gidilmiştir.

Genel gerekçede de açıklandığı üzere 10 Mart 1954 tarih ve 6366 sayılı Kanunla İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Koruma Sözleşmesi ve Buna Ek Protokolün Tasdiki Hakkında Kanun ile yürürlüğe giren sözleşmenin 4 üncü maddesinde açıkça, toplumun hayat ve refahını tehdit eden buhran ve afet hallerinde talep olunan her hizmetin yapılacağı bunun ise kesinlikle zorla çalıştırma veya mecburî çalışmadan sayılamayacağı vurgulanmıştır.

Görevlendirmede; iş mevzuatının çalıştırma yasağı ile ilgili hükümleri, çalıştırılacak kişilerin yaş, cinsiyet, sağlık, aile ve bakıma muhtaç yakınları göz önünde bulundurulacaktır. İşçi ihtiyacının karşılanmasında iş ve işçi bulma kurumu teşkilatından yararlanılacaktır.

Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar ve ağır ekonomik bunalım hallerinde işlerin mahiyetine ve ihtiyaç derecesine göre çalışma saatleri artırılabilir gibi, Hafta Tatili Kanunu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Öğle Dinlenme Kanunu hükümleri kısmen veya tamamen uygulanabilecektir.

Çalışma yükümlülüğü söz konusu olduğu hallerde çalışanların ücreti iş mevzuatına göre ödenecektir. Aynen para ve mal yükümlülüğünde olduğu gibi çalışma yükümlülüğünün uygulanmasında da kuruluşların görev ve hizmetlerinin aksatılmaması göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 12. — Para, mal ve çalışma yükümlülükleri genel kapsamlı olması halinde buna ilişkin kararlar her çeşit yayın araçlarıyla ilan edilecek ve yurttaşlara duyurulacaktır. Bunun dışında belli yükümlülükler için ilgililere genelde yazılı olarak, acil hallerde ise daha sonra yazı ile teyid edilmek üzere sözlü olarak duyuru yapılacaktır. Duyuru üzerine yükümlüler kendilerinden istenilen hususları yerine getirmek zorundadırlar.

Madde 13. — Yukarıda da işaret edildiği gibi mal ve çalışma yükümlülükleri karşılıklı ödenmek suretiyle yerine getirilmektedir. Ancak zamanında yükümlülüğün karşılığının ödenmemesi halinde, ödemeler bilahare kanunî faizi ile birlikte yerine getirilecektir. Taldir olunacak bedel, kira, ücret veya tazminata karşı ilgililer genel hükümlere göre adli yargıya başvurabileceklerdir. Bu madde ile ilgili yükümlerin uygulanmasına ilişkin bir yönetmelikte kanunun yayımını izleyen üç ay içinde çıkarılarak yürürlüğe konulacaktır.

Madde 14. — Mal yükümlülüğü sonunda geçici süre için alınan mallar, yüküm sona erdiğinde ilgililere geri verilecektir. Aynen 13 üncü maddede olduğu gibi bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar da yönetmelikte tespit edilecektir.

Madde 15. — 14 üncü madde gereğince geri verilme işlemi genel ve katma bütçeli dairelerle mahallî idareler ve sermayesinin yarısından çoğu bu idarelere ait kuruluşlar içinde geçerlidir. Bu halde de kullanılan taşınır ve taşınmaz mallar ile tüketilmeyen maddeler bu kuruluşlara iade edilecektir. Ancak, bunlar için herhangi bir bedel, ücret, kira veya tazminat ödenmeyecektir.

Madde 16. — 3 Kasım 1980 tarihinde kabul edilen 2330 sayılı «Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun»un 1 inci maddesine göre barışta güven ve asayişini korumak, kaçakçılığın men, takip ve tahkikle görevli olanların bu görevlerinden dolayı ya da görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle derhal veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde nakdi tazminat ile birlikte aylık bağlanmaktadır.

Kanunun 2 nci maddesinde kapsam belirlenmekte ve iç güvenlik ve asayişin korunması veya kaçakçılığın men, takip ve tahkiki konularında görevlendirilen kişilerle, güven ve asayişini ihlal eden eylemlere ve kaçakçılığa ilişkin olayların soruşturma ve kovuşturma işlemlerini yürüten adli ve askerî hâkimler, Cumhuriyet savcısı ve yardımcılarıyla askerî savcı ve yardımcıları; güven ve asayişini ihlal eden eylemlerin önlenmesi esnasında güvenlik kuvvetleriyle birlikte olay mahallinde bizzat görev yapan mülki idare amirleri; ceza ve tutuk evlerinin iç ve dış güvenliğini sağlamakla görevli personel; güven ve asayişin korunmasında hizmetlerinden yararlanılması zorunlu olan ve yetkililerce kendilerine bu amaca yönelik görev verilen kamu görevlileri ve sivil kanun kapsamına alınmaktadır.

2330 sayılı Kanunun yukarıya özet şeklinde alınan hükümleri göz önünde bulundurularak, bu Kanuna göre ilan edilecek olağanüstü hallerde de, şartlar varsa anılan Kanunun uygulanacağı tabiidir.

Ancak, bunun dışında, bu kanunun getirdiği yükümlülükler Anayasanın 119 uncu maddesine göre sebebiyle meydana gelen yaralanma, sakatlanma ve ölüm halleri bu maddede düzenlenmiştir. Madde ile ilgili Yönetmelik kanunun yayımı tarihinden itibaren üç ay içerisinde çıkarılacaktır.

Madde 17. — Tasarının 5 inci maddesinin gerekçesinde de açıklandığı üzere; illerinde olağanüstü hal ilan edilen valiler, meydana gelen olayları mahallî kolluk kuvvetleriyle önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri ya da aldıkları tedbirleri uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde İller Kanununun kendilerine verdiği yetkiyi de kullanmak suretiyle civar ile kolluk kuvvetlerinden, bu da yeterli olmadığı takdirde bölgelerindeki jandarma birliklerinden ve nihayet en yakın veya süratle intikali mümkün askerî birlik komutanlarından yardım isteyebileceklerdir.

Görülüyor ki, maddenin düzenlenmesinde bu tür olayların kolluk kuvvetleriyle önlenmesi ilk planda tutulmuştur, bundan sonra bölgedeki jandarma birliklerinden yardım istenebilecektir. Fakat bunlar da yeterli görülmediği takdirde o zaman askerî birlik harekete geçirilecektir. Bu düzenleme ile askerî birlik son çare olarak düşünülmüştür. Maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları yukarıda da işaret edildiği gibi İller Kanununa uygun bir mahiyet arz etmektedir.

Madde 18. — Bugün mevzuatımızda Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda, Polis Vazife ve Salahiyet Kanununda, 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununda ve bu Kanunlarla ilgili nizamname ve yönetmeliklerde kolluk kuvvetleri için veya bu görevleri yerine getiren silahlı kuvvetler yönünden hangi hallerde silah kullanabilecekleri ayrıntılarıyla tespit edilmiştir. Örneğin 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 2301 sayılı Kanunla değişik 4 üncü maddesinde; «Sıkıyönetim Komutanlığı emrinde görevli silahlı kuvvetler mensupları, emniyet ve asayişe ilişkin zabıta kuvvetleriyle diğer güvenlik görevlileri kendilerine verilen görevlerin yerine getirilmesi sırasında tabi oldukları Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanun ve Yönetmeliği, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat ve Vazife Nizamnamesinde silah kullanmayı icap ettiren hal ve şartlardan herhangi birinin tahakkuku halinde silah kullanma yetkisini haizdirler.

Silah kullanma yetkisine sahip güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleye yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meşru müdafaa durumuna düşmeleri halinde görevli güvenlik kuvvetleri mensupları doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler.

Silah kullanan bütün personel hakkında 211 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununun 87 nci maddesinin V ve VI ncı fıkraları hükümleriyle 1481 sayılı Asayişe Müessir Bazı Fiillerin Önlenmesi Hakkındaki Kanunun 3 üncü maddesi hükümleri uygulanır. Ayrıca haklarındaki soruşturma işlemi tutuksuz olarak yapılır.

Yukarda belirtilen görevlilerin; Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini korumak için silah kullanmalarına ilişkin, Sıkıyönetim Komutanlarının önceden düzenledikleri emirler uygun araçlarla ilan edilir.»

Tasarının 18 inci maddesi de büyük ölçüde 1402 sayılı Kanunun yukarıya aynen alınan 4 üncü maddesinden esinlenerek düzenlenmiştir.

Madde 19. — Tasarının 6 ncı maddesi olağanüstü hal ilan edilen illerde valilere verilen görev ve yetkileri düzenlemektedir. Bu maddenin (2) fıkrasının (H) bendinde, «Bölgelerinde genel güvenlik, asayiş, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından çalışmaları sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu personelinin statülerine göre atanması veya işine son verilmesi, yerel yönetimde çalışanların görevden uzaklaştırılması veya işlerine son verilmesi konularında yetkisi dahilinde olanları hakkında bizzat karar vermek, diğerleri için ise ilgili kurum, merci veya organlardan istemde bulunmak» hükmü yer almaktadır.

Bu hükme paralel olarak düzenlenen tasarının 19 uncu maddesinde de yukarıdaki bent gereğince yapılan istemlerin, adli ve askerî teşkilat mensupları hakkında yetkili kurul ve mercilerce özel kanunlarındaki usule göre değerlendirilerek, yerine getirilip getirilmemesi hususunda karar verilecektir. Buna karşılık adli ve askerî teşkilat mensupları dışında kalan personel hakkındaki istemler ise ilgili kurum, merci ve organlarca geciktirilmeksizin yerine getirilecektir. Aynı hüküm değişik şekliyle 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 3 üncü maddesinin (p) bendinde de mevcuttur.

Madde 20. — Olağanüstü halin Anayasanın 119 ve 120 nci maddelerine göre ilan edilmesi halinde bu ilan bir bölgeyi, bölgeleri veya yurdun bütünü kapsayabilir. Bu halde olağanüstü halin birden fazla ilde bir Bakanlıkta ilgilendiren nedenlerle ilan edilmesi halinde iller arasında koordinasyon o Bakanlıkta yapılacaktır. Örneğin salgın hastalıklar nedeniyle olağanüstü hal ilanında bu görev Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığınca yerine getirilecektir. Bunun gibi tabii afetlerde tek başına İmar ve İskân Bakanlıkta da bu görevi sağlayabilecektir. Ancak olağanüstü halin bir veya birden fazla Bakanlıkta ilgilendiren nedenlerle veya tüm yurttan ilan edilmesi halinde de koordinasyon Başbakanlıkta sağlanacaktır.

Bilindiği gibi tasarının 7 nci maddesinde ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü halin ilan edilmesi durumunda görev Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kuruluna verilmiştir.

Bu madde ile ilgili düzenleme ayrıntılarıyla kanunun yayımını izleyen üç ay içinde çıkarılacak yönetmelikte düzenlenecektir.

Madde 21. — İllerde olağanüstü halin yürütülmesiyle görevli bulunan vali gerekli gördüğü takdirde mahallî idarelerin organlarca alınacak kararlar ile tesis edilecek tasarrufların tamamının veya belli konulara ilişkin olanların, il merkezinde kendisinin, ilçelerde kaymakamların onayı ile yürürlük kazanmasını kararlaştırabilecektir. Bu suretle mahallî idarelerin her türlü olanaklarından olağanüstü hal süresince istifade etmek ve onları kanalize etmek mümkün hale gelecektir.

Madde 22. — Olağanüstü halin devamı süresince, olağanüstü hal ilan edilen il merkezlerinde «Olağanüstü Hal Kurulu», ilçelerde ise «Olağanüstü hal büroları» kurulacaktır.

İllerdeki kurulan il idare şube başkanları ile diğer kamu kuruluşları yöneticileri, garnizon komutanı ve ya görevlendireceği bir temsilci katılacaktır. İlçelerde kurulan bürolar ise kaymakamın başkanlığında ilgili ünite temsilcilerinin katılmasıyla oluşacaktır. Gerek olağanüstü hal kurulları ve gerekse büroları kuruluş, toplanma, karar verme, çalışma usulü ve esasları, yönetmelikte tespit edilecektir.

Madde 23. — Olağanüstü hal nedeniyle özel bir mahkeme oluşturulmamıştır. Bu bölgelerde işlenen suçlar mahiyeti itibariyle yetkili ve görevli mahkemelerde bakılacaktır. Örneğin olağanüstü hal ilan edilen yerde; Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğü, hür demokratik düzen ve nitelikleri Anayasada belirtilen Cumhuriyet aleyhine işlenen ve doğrudan doğruya Devletin iç ve dış güvenliğini ilgilendiren suçlar o ilin bağlı olduğu Devlet güvenlik mahkemesinde bakılacak ve karara bağlanacaktır. Bunun dışındaki suçlar ise genel mahkemelerde bakılacaktır. Açıklamak gerekir ki, askerî mahkemelerin her halükarda görevleri saklı tutulmaktadır.

Bundan ayrı olarak bu Kanunda müeyyide altına alınan suçlara ilişkin davalar ise asliye mahkemesinde görülecektir. Bu suçlar ve cezalar tasarının 24 üncü maddesinde sıralanmıştır. Bu suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmalar 3005 sayılı Kanunun 1 inci maddesinin (A) bendindeki yer ve aynı Kanunun 4 üncü maddesinde yazılı zaman kaydına bakılmaksızın, anılan Kanun hükümlerine göre yapılacaktır. Soruşturma ve kovuşturma yapılmasını izne bağlayan, özel kanunlardaki hükümler saklı tutulmuştur.

Bu düzenleme ile 24 üncü maddede yer alan cezalar mahiyeti itibariyle sulh ceza mahkemesinin görev alanına girse dahi davalara asliye ceza mahkemesinde bakılacaktır. Tasarıda belirlenen suç ve cezaların da Devlet güvenlik mahkemesinde bakılmasında bir yarar görülmemiş, bilakis soruşturma ve kovuşturmanın uzamasına neden olacağı kabul edilmiştir.

Madde 24. — 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun, 2301 sayılı Kanunla değişik 16 ncı maddesinde; sıkı yönetim ilan edilen yerlerde Sıkıyönetim Komutanlığı tarafından alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasden gerçeğe uymayan bilgi verenler veya bilgi vermektan çekinenler hakkında cezaî yaptırımlar getirilmiştir.

Tasarıda da Sıkıyönetim Kanununun bu maddesinden yararlanarak düzenlemeye gidilmiş bu kerre de vali tarafından bu Kanun ve diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasden gerçeğe uymayan bilgiler verenler veya bilgi vermektan çekinenler hakkında aynı oranda bir ceza getirilmiştir.

Maddenin diğer fıkraları da 16 ncı maddeye uygun bir düzenleme içindedir.

Madde 25. — 1402 sayılı Kanunda Sıkıyönetim hizmet zammı kabul edilmiş ve kamu görevlilerine verilecek miktar belirlenmiştir. Ancak olağanüstü hal durumunda, olağanüstü hizmet tazminatı konusu tamamen Bakanlar Kurulunun alacağı karara bırakılmıştır. Görevlendirilenlere böyle bir hizmet zammı verilmesi kabul edildiğinden her gün için 6245 sayılı Harcırah Kanununa göre müstahak oldukları yurt içi gündelik tutarının 1/4'ü ödenecektir. Bu ödemeler; damga vergisi hariç, herhangi bir vergiye tabi tutulmayacaktır.

Madde 26. Olağanüstü halin Anayasanın 119 uncu maddesinde belirtilen nedenlerle ilan edilmesi halinde gerekli harcamaları karşılamak üzere genel bütçe ödeneklerinin % 5'e kadar artırma yetkisi Bakanlar Kuruluna verilmiştir. Ayrıca bu ödeneklerin ilgili genel bütçeye dahil idarelerle, katma bütçeli daireler bütçelerinin mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine kaydetmeye ve ödeneklerin ivedi olarak kullanımını sağlayacak önerileri almaya, Maliye Bakanlığı yetkili kılınmıştır.

Madde 27. — Tasarının 3 üncü maddesinde açıklandığı üzere yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde olağanüstü hal ilan edilmesi üzerine, bu kararın hangi sebeple alındığı, bölgesi ve süresinin Türkiye radyo ve televizyonu ile Bakanlar Kurulunca gerekli görülen hallerde diğer araçlarla ilan edileceği belirtilmiştir.

Maddede ilan keyfiyeti daha detaylı olarak ele alınmış, basın ve yayın araçlarıyla yapılan ilan ve duyuruların ücretsiz olarak yapılacağı, yetkili mercilerin bu isteklerinin öncelikle ve geciktirilmeksizin yerine getirileceği belirlenmiştir.

Madde 28. — 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 2670 sayılı Kanunla değişik 124 ve 125 inci maddelerinde, disiplin amirleri ve disiplin cezaları ile disiplin cezalarının çeşitleri ve ayrıca ceza uygulanacak fiil ve haller ayrı ayrı sayılmıştır. Bugün için disiplin cezaları uyarma, kınama, aylıktan kesme, kademe ilerleme-

sinin durdurulması, Devlet memurluğundan çıkarma şeklinde sıralanmaktadır. Aynı Kanunun 126 ncı maddesinde ise uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezalarının disiplin amirleri tarafından; kademe ilerlemesinin durdurulması cezası, memurun bağlı olduğu kurumdaki disiplin kurulunun kararı alındıktan sonra, atamaya yetkili amirler tarafından verileceği hükmüne bağlanmıştır.

Devlet Memurları Kanununda yer alan ve yukarıda da açıklandığı gibi doğrudan doğruya disiplin amirlerinin yetkisi içinde kalan uyarma, kınama ve aylıktan kesme cezaları bu maddeye göre doğrudan doğruya valiler tarafından da verilebilecektir. Aylıktan kesme cezası 657 sayılı Kanunun 125 inci maddesinin (C) bendinde olduğu gibi brüt aylığın 1/30-1/8 arasında bir ücret olarak belirlenmiştir.

Madde 29. — Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları dolayısıyla kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması nedeniyle olağanüstü halin ilan edilmesi halinde valiler, tutum ve davranışları ve faaliyetleriyle Devletin, kamu düzeni ve kamu güvenliğini sağlaması konusundaki nüfus ve etkinliğini tehlikeye düşürdükleri ve bu amaçla alınan tedbirlerin uygulanmasına engel teşkil ettikleri tespit edilen kişileri, İçişleri Bakanlığına bildirecek, bu Bakanlığın da onayını almak suretiyle il sınırları dışına çıkarılabilecektir. Bu gibi kişilerin gideceği yerler İçişleri Bakanlığınca belirlenecektir. Bu hal olağanüstü hal süresince devam edecek ve buna aykırı hareket edilmesi halinde ilgili, yerleştirildiği yere geri gönderilmekle beraber ayrıca altı aydan iki yıla kadar da hapis cezasına çarptırılacaktır.

Anayasanın 14 üncü maddesinde temel hak ve hürriyetlerin kötüye kullanılması halinde yapılacak işlemler vurgulandığı gibi 15 inci maddesinde ise; «savaş, seferberlik, sıkıyönetim veya olağanüstü hallerde, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülükler ihlal edilmemek kaydıyla, durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin kullanılması kısmen veya tamamen durdurulabilir veya bunlar için Anayasada öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilir.» hükmü yer almaktadır.

Ayrıca yine Anayasanın 23 üncü maddesinde, «Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir.

Yerleşme hürriyeti, suç işlenmesini önlemek, sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak, sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek ve kamu mallarını korumak;

Seyahat hürriyeti, suç soruşturma ve kovuşturması sebebiyle ve suç işlenmesini önlemek;

Amaçlarıyla kanunla sınırlanabilir.»

Hükmünü taşımaktadır.

Anayasanın yukarıya alınan hükümleri, Tasarının genel yapısı değerlendirilerek böyle bir hükmün düzenlenmesi yoluna gidilmiştir.

Madde 30. — Tasarının muhtelif maddelerinde çıkarılması öngörülen yönetmelikler, İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, ilgili Bakanlıkların görüşleri de alınarak Kanunun yayımını izleyen üç ay içinde Resmî Gazetede yayınlanacaktır. Madde Anayasanın yönetmeliklerle ilgili 124 üncü maddesine uygun bir şekilde düzenlenmiş ve yönetmeliklerin Resmî Gazetede yayımlanacağı kanunla belirlenmiştir.

Madde 31. — Yürürlükle ilgilidir ve kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girecektir.

Madde 32. — Yürütme ile ilgilidir. Maddeye göre bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütecektir.

Adalet Komisyonu Raporu

T. C.

Millî Güvenlik Konseyi

Adalet Komisyonu

Esas No. : 1/579

Karar No. : 122

19 Ekim 1983

MILLÎ GÜVENLİK KONSEYİ BAŞKANLIĞINA

Danışma Meclisi Genel Kurulunun 29 AĞUSTOS 1983 tarihli 153 üncü Birleşiminde görüşülerek işaret oyu ile kabul edilen (Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı) Komisyonumuza havale edilmiş olmakla yetkili temsilcilerin iştirakiyle bir seri toplantı sonunda tasarı incelenmiş ve tasarının yeni bir esas ve düzenleme içerisinde ele alınması uygun görülmüştür.

Şöyleki; Danışma Meclisi Genel Kurulunca kabul edilen tasarı beş bölüm altında ve sırasıyla genel hükümler, yükümlülükler, olağanüstü hal uygulaması, yargı görevi, usul ve ceza hükümleri ile çeşitli hükümlerden oluşurken; bu defa tasarı kısımlara; kısımlar da bölümlere ayrılarak düzenlenmiştir.

Komisyonumuzun kabul ettiği tasarının birinci kısmını genel hükümler; ikinci kısmını yükümlülükler ve alınacak tedbirler; üçüncü kısmını organlar ve uygulama; dördüncü kısmını yardım istemi; beşinci kısmını yargı görevi, usul ve ceza hükümleri; altıncı kısmını ise, çeşitli hükümler oluşturmaktadır.

Maddelere ait değişiklikler ise, aşağıdaki bölümde ayrı ayrı açıklanacaktır.

Madde 1. — Tasarının da birinci maddesini oluşturan amaç maddesi, esasta Danışma Meclisi Genel Kurulunda aynen kabul ettiği Hükümet tasarısının birinci maddesine göre düzenlenmiş ise de, maddenin son bendi (durumlarında olağanüstü hal ilan edilmesi ve usulleriyle olağanüstü hallerde uygulanacak yükümleri belirlemektir.) şekline dönüştürülmüştür.

Madde 2. — Kapsama ilişkin bu madde düzenlenirken, esas itibariyle Danışma Meclisinin de aynen kabul ettiği Hükümet tasarısının ikinci maddesi esas alınmakla beraber, redaksiyon yönünden madde yeniden düzenlemeye gidilmiştir.

Madde 3. — Olağanüstü hal ilanı Anayasanın 119 - 121 inci maddelerinde düzenlenmiştir. Anayasada yer alan bu hükümlere uygun olarak tasarının üçüncü maddesi de nazara alınarak, yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve Bakanlar Kurulunun olağanüstü halin şiddet sebebiyle ilanından sonra; süreyi uzatmaya, kapsamını değiştirmeye veya olağanüstü halin kaldırmaya ilişkin hususlarda da karar almadan önce Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alması konusu yeni bir fıkra olarak maddeye dahil edilmiştir.

Madde 4. — Danışma Meclisi, Tasarının dördüncü maddesini değiştirerek kabul etmiştir. Kabul edilen metin de, Cumhurbaşkanlığının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun sadece olağanüstü hal ilanını gerektiren nedenlerin ortadan kaldırılması amacı ile kanun hükmünde kararname çıkarabileceği belirtilmiştir. Ayrıca, maddenin ikinci fıkrasında çıkarılacak kararnamenin şekil unsurlarıyla ilgili yeni bir fıkrada maddeye ilave edilmiştir.

Komisyonumuz çıkarılacak kararnamenin sadece olağanüstü hal ilanını gerektiren nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik olmayıp, daha geniş kapsamlı olması gerekeceğini düşünerek ve Anayasanın 91 inci maddesindeki kısıtlamalara ve usule bağlı olmaksızın olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının Başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulunun olağanüstü halin gerekli kıldığı her konuda kararname çıkarabilmesine olanak sağlayan düzenlemeye gitmiştir.

Madde 5. — Yükümlülüklerle ilişkin düzenleme, tasarının 8 inci maddesinde düzenlenmiştir. Ancak bu düzenlemede ağır ekonomik bunalımdan da söz edilmektedir. Komisyonumuz yükümlülükler ve alınacak tedbirlerin üç ana başlık altında düzenlediğinden, bu kısmın birinci bölümünü tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklarda yükümlülükler ve alınacak tedbirler; ikinci bölümde ağır ekonomik bunalım hallerinde yükümlülükler ve alınacak tedbirler; üçüncü bölümde şiddet hareketlerinde alınacak tedbirlere ilişkin maddeler oluşturmaktadır.

Yükümlülüklerle ilişkin bu maddede yukarıda açıklandığı gibi, ağır ekonomik duruma ilişkin düzenleme çıkarılmış, bu husus ayrı bir madde olarak 10 uncu maddede düzenlenmiştir.

Madde 6. — Para yükümlülüğüne ilişkin bu madde tasarının 9 uncu maddesinin karşılığıdır. Ancak, maddenin 2 nci fıkrasında değişikliğe gidilmiş ve (satın alınması zorunlu görülen) deyimleri madde metninden çıkarılmıştır. Keza, ağır ekonomik bunalımla ilgili son fıkra da madde metninden keza çıkarılmıştır.

Madde 7. — Mal yükümlülüğü tasarının 10 uncu maddesinde düzenlenmiştir.

Komisyonumuz tarafından yapılan yeni düzenlemede de bu maddeden istifade edilmiştir. Ancak maddenin 2 nci fıkrasına açıklık getirilmiş ve genel ve katma bütçeli dairelere, Kamu İktisadî Devlet Teşekkülleri ve kuruluşları ile ve bunlara bağlı müesseselere ve mahallî idarelere başvurulacağı açıklanmıştır.

Ayrıca, gerek Hükümet tasarısında ve gerekse Danışma Meclisi Genel Kurulunca kabul edilen tasarıda olağanüstü hallerde görev, yetki ve sorumluluk il valilerine verilmiştir. Komisyonumuzda ise çıkarılan bölge valiliği kararnamesi esas alınarak sorumluluk genelde bu valilere verilmiştir. Bu düşünce altında maddede geçen il vali deyimini metinden çıkarılmıştır.

Madde 8. — Tasarının 11 inci maddesi çalışma yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu kere bu düzenleme 8 inci maddede yapılmıştır. İki metin arasındaki fark; bu defa ağır ekonomik bunalımdan maddede sözü edilmemesi ve çalışma yükümlülüğü uygulamasına geçildiğinde, çalıştırılacak kişilerin yaş, cinsiyet vs. gibi meslekleri, meşguliyetleri ve sosyal durumlarının da göz önünde tutulması esasları getirilmiştir.

Madde 9. — Gerek Hükümet tasarısında ve gerekse Danışma Meclisinin kabul ettiği şekilde alınacak tedbirler 6 ncı maddede düzenlenmiştir. Bu maddede bir ayırıma gidilmemiş tüm olağanüstü hallerde alınacak tedbirler alt alta sayılmak suretiyle düzenlenmiştir. Bütün yetki il valilerine verilmiştir.

Komisyonumuz alınacak tedbirleri ayrı ayrı düzenlemiştir. Ve bu yetkileri il valileri yanında bölge valileri tarafından da kullanılabilceğini kabul etmiştir.

Ayrıca Komisyonumuzca düzenlenen metinde Danışma Meclisince kabul edilen 6 ncı maddenin (d), (e), (m) ve (n) bentleri metinden çıkarılmıştır. Bu düzenlemeye gidilirken olağanüstü halin sıkıyönetimden daha alt düzeyde alınacak tedbirlerle geçirilmesi gerektiği düşüncesinden hareket edilmiştir.

Bundan ayrı olarak tasarının 6 ncı maddesi (k) bendi bu kere (i) bendi olarak ve T.C. Kanununda yapılan son değişiklik de göz önünde bulundurularak yeniden kaleme alınmıştır.

Madde 10. — Ağır ekonomik bunalım hallerinde yükümlülükler ve alınacak tedbirler, tasarının 7 nci maddesinde düzenlenmiştir.

Komisyonumuz bu maddeyi düzenlerken genelde tasarı metnine uymakla beraber maddeye bölge valiliğini de dahil etmiştir.

Madde 11. — Şiddet hareketlerinde alınacak tedbirler, yukarıdada açıklandığı gibi bu defa ayrı bir maddede düzenlenmiştir. Bu husus tasarının 6 ncı maddesinde 2 nci bölümde ele alınmıştır.

Düzenleme esas itibarıyla Danışma Meclisinin kabul ettiği metne de uygun olmakla beraber tasarının 6 ncı maddesinin 2 nci bölümünde yer alan (d), (f), (h) ve (j) bentleri maddeden çıkarılmış ve tasarının tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar hallerinde alınması gereken tedbirlerden bir bölümü buraya aktarılmıştır.

Madde 12. — Koordinasyon konusu tasarının 20 nci maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonumuzca yapılan düzenlemede olağanüstü hal ilanında koordinasyon görevi Başbakanlığa verilmiştir. Bununla ilgili Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Diğer düzenlemelere paralel olarak ağır ekonomik hal sebebiyle olağanüstü hal ilanında ayrı bir düzenlemeye gidilmiş ve düzenleme 10 uncu maddede yapılmıştır.

Madde 13. — Olağanüstü Hal Kurulu ve Bürolarına ilişkin düzenleme tasarısının 22 nci maddesini oluşturmaktadır. Bu defaki düzenlemede bölge valiliği teşkilat ve birimlerinin görevleri de nazara alınarak madde yeni baştan oluşturulmuştur.

Madde 14. — Olağanüstü halin uygulanması tasarının 5 inci maddesini oluşturmaktadır. Bu defa yapılan düzenlemede; olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa görev ve yetki il valisine, bunun dışında ise bölge valilerine verilmiştir.

Madde 15. — Yükümlülüğün duyurulması ve yerine getirilmesine ilişkin düzenleme tasarının 12 nci maddesini oluşturmaktadır. Bu kerre yapılan düzenlemede, bu maddeden büyük ölçüde istifade edilmekle beraber, ayrıca çalışma yükümlülüğünde yükümlülerin, belirtilen gün ve saatte iş başında hazır bulunmalarının zorunlu olduğuna dair yeni bir düzenlemeye gidilmiştir.

Madde 16. — Yükümlünün karşılığının tespiti ve ödenmesi, tasarının 13 üncü maddesini oluşturmaktadır. Düzenleme bu maddeye uygun olmakla beraber yönetmelikle ilgili son fıkra buradan çıkarılarak 17 nci maddeye aktarılmıştır.

Madde 17. — Geçici süre için alınacak mallar, tasarının 14 üncü maddesini oluşturmaktadır. Düzenleme esas itibariyle Hükümet metnine uygundur. Ancak, yönetmelikle ilgili son fıkra, iki maddeyi kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

Madde 18. — Kamu kuruluşlarına ait malların iadesine ilişkin düzenleme tasarının 15 inci maddesini oluşturmaktadır. Bu defaki düzenlemede maddeye açıklık getirilmiş ve düzenleme mal yükümlülüğüne ilişkin 7 inci maddenin 2 nci fıkrası esas alınarak yeni baştan düzenlenmiştir.

Madde 19. — İstisnalara ilişkin tasarıda müstakil bir madde yoktur. Bu düzenleme tasarının 6 ncı maddesinin sonunda bir fıkra olarak ele alınmıştır. Açıklık getirilmesi ve herhangi bir karışıklığa meydan verilmemesi için istisnalarla ilgili müstakil bir madde düzenleme yoluna gidilmiştir.

Madde 20. — Tabii afet ve salgın hastalıklarda yardım istemine ilişkin tasarıda bir madde bulunmamaktadır. Bu husus mevcut kanunlarda örneğin 7269 sayılı Umumî Hayata Müessir Afetler Dolayısıyla Alınacak Tedbirlerle Yapılacak Yardımlara Dair Kanunda ve diğerlerinde yer almaktadır. Bu defa tasarıya bununla ilgili bir madde getirilmek suretiyle bir boşluk giderilmiş olmaktadır.

Madde 21. — Kuvvet istemi, tasarının 17 nci maddesini oluşturmaktadır. Tasarıda tüm görev ve yetkiler il valilerine verildiğinden bu defa düzenleme farklı olarak oluşturulmuş ve başlangıçta bölge valilerine, 22 nci maddede de il valilerine ait görev ve yetkiler ayrı ayrı düzenlenmiştir. Keza düzenlemeye gidilirken, bölge valiliği kararnamesindeki hükümlerden de yararlanılmıştır.

Madde 22. — İl valilerine yardım ve kuvvet istemi, yukarıda da açıklandığı üzere yeni bir madde olarak düzenlenmiştir. Yardım ve kuvvet istemi olağanüstü halin ilan ediliş sebeplerine göre iki fıkrada ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Madde 23. — Silah kullanma yetkisine ilişkin düzenleme tasarının 18 inci maddesini oluşturmaktadır. Bu maddede bazı kanunlardan söz edilmiştir. Komisyonumuz kanun isimlerinin belirtilmesi yerine ileride bu konuda çıkabilecek kanunları da düşünerek, (görevini yerine getirirken kanunlarda silah kullanmayı icabettiren hal ve şartlardan herhangi birinin tahakkuku halinde, silah kullanma yetkisini haizdirler.) şeklinde düzenlemeye gitmiştir. Ayrıca madde, bölge ve il valilerine göre oluşturmuştur.

Madde 24. — Olağanüstü halde yargı görevi ve usul, tasarının 23 üncü maddesini oluşturmaktadır. Komisyonumuzda düzenleme, yürürlüğe giren Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununa uygun olarak yapılmıştır.

Madde 25. — Ceza hükümleri tasarının 24 üncü maddesini oluşturmaktadır. Bu defa tabii âfet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen yerlerde uygulanacak hükümler ile şiddet olayları sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen yerlerde uygulanacak ceza hükümleri ayrı ayrı düzenlenmiştir.

Madde 26. — Gözaltında bulundurma süresinin uzatılmasına ilişkin tasarıda ve Danışma Meclisinin kabul ettiği metinde bir hüküm bulunmamaktadır. Ancak, Anayasanın 19 uncu maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği düzenlenirken, gözaltında bulundurma süresinin olağanüstü hal, sıkıyönetim ve savaş hallerinde uzatılacağı hüküm altına alınmıştır.

Anayasada yer alan bu hüküm nazara alınarak Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde yazılı sürelerin, Cumhuriyet Savcıları veya tehirinde zarar umulan hallerde sulh veya sorgu hâkiminin yazılı emri ile bir misline kadar uzatılabileceği yeni bir madde olarak düzenlenmiştir.

Madde 27. — Mahallî idarelere ait yetkilere ilişkin düzenleme Tasarının 21 inci maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye bölge valileri de dahil edilmiştir.

Madde 28. — Yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerine ilişkin düzenleme Tasarının 16 ncı maddesinde düzenlenmiştir.

Komisyonumuzda madde yeni baştan ele alınmış ve 31.10.1980 tarih 2330 sayılı Nakdi Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun göz önünde bulundurulmak suretiyle olağanüstü hal ilanından sonra görevlendirilenler ile, çalışma yükümlülüğüne tabi tutulanların yaralanma, sakatlanma ve ölüm hallerinde bu Kanun hükümlerinin uygulanacağına ilişkin düzenleme getirilmiştir.

Madde 29. — Fazla çalışma ücreti tasarının 25 inci maddesinde düzenlenmiştir. Komisyonumuz sadece olağanüstü hal ilan edilen yerlerde değil, bu işler için görevlendirilenleri bir bütün olarak düşünmüş ve bu şekilde görevlendirilenlere Bakanlar Kurulu kararı ile kadro derecelerine bakılmaksızın fazla çalışma ücreti verilmesi hükmünü getirmiştir.

Madde 30. — Ödenek ile ilgili Danışma Meclisinin 26 ncı maddesini 30 uncu madde olarak aynen kabul etmiştir.

Madde 31. — Danışma Meclisi metninin kararların ilanına ilişkin 27 nci maddesini, 31 inci madde olarak aynen kabul etmiştir.

Madde 32. — Disiplin cezası uygulamasına ilişkin düzenleme tasarının 28 inci maddesinde ele alınmıştır. Komisyonumuz maddeye bölge valilerini de dahil etmek suretiyle düzenlemiştir.

Madde 33. — Yürütmenin durdurulması kararı veremeyeceğine ilişkin Danışma Meclisinin kabul ettiği 30 uncu madde 33 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Madde 34. — Yönetmeliğe ilişkin Danışma Meclisinin 31 inci maddesi 34 üncü madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Geçici Madde — 4 Ekim 1983 tarih ve 18181 sayılı Resmî Gazetede yayınlanan (Bölge Valiliği Hakkında Kanun Hükmünde Kararname) nin yürürlük tarihi nazara alınarak tasarıya geçici madde ilave edilmiştir.

Madde 35. — Yürürlükle ilgili Danışma Meclisinin 32 ncı maddesi 35 inci madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Madde 36. — Yürütme ile ilgili Danışma Meclisinin 33 üncü maddesi 36 ncı madde olarak aynen kabul edilmiştir.

Raporumuz Millî Güvenlik Konseyinin onayına saygı ile arz olunur.

Kemalettin ALİKAŞIYOĞLU
Başkan

Gürtekin ÖZDEMİR
Üye
Gen. Kur. Başkanlığı Temsilcisi

A. Necmi ÖZLER
Üye
Gen. Kur. Başkanlığı Temsilcisi

Ahmet GÖĞÜŞ
Üye
Adalet Bakanlığı Temsilcisi

Bahattin ABLUM
Üye
İçişleri Bakanlığı Temsilcisi

Nihat GÜRSEL
Üye
Millî Savunma Bakanlığı Temsilcisi

Çetin AKINCI
Üye
Maliye Bakanlığı Temsilcisi

Mehmet ALTISEL
Üye
Maliye Bakanlığı Temsilcisi

Kâzım PAKSOY
Üye
Ticaret Bakanlığı Temsilcisi

Dr. Nilüfer ÜNVER
Üye
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı
Temsilcisi

Nail TANRIVERDİ
Üye
Çalışma Bakanlığı Temsilcisi

Taylan ATAÖĞLU
Üye
İmar ve İskân Bakanlığı Temsilcisi

HÜKÜMETİN TEKLİFİ

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı :

1. Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım;
2. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması;

Durumlarında ilan edilecek olağanüstü hallerde uygulanacak hükümleri belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun, olağanüstü hal ilanına, Anayasanın 119 uncu maddesi uyarınca ilan edilecek olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile Anayasanın 119 ve 120 inci maddeleri uyarınca ilan edilecek olağanüstü hallerde ayrı ayrı geçerli olmak üzere; durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlanacağı veya nasıl durdurulacağına, hafin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağına, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceğine, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağına ve olağanüstü yönetim usulüne ilişkin hükümleri kapsar.

Olağanüstü halin ilanı

MADDE 3. — Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu :

1. Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinden birinin veya birden fazlasının görülmesi durumunda;

2. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması halinde, Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü de aldıktan sonra;

Yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edilebilir.

Olağanüstü halin ilanına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir. Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Olağanüstü hal kararının hangi sebeple alındığı, bölgesi ve süresi, Türkiye radyo ve televizyonuyla ve Bakanlar Kurulunca gerekli görülen hallerde diğer araçlarla ilan edilir.

Kanun Hükümünde Kararname

MADDE 4. — Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda kanun hükümünde kararname çıkarabilir. Bu kararname Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

Olağanüstü hal kararlarının yürütülmesi

MADDE 5. — Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin dayandığı sebepleri göz önünde bulundurarak, kamu düzeninin yeniden sağlanması bakımından olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde ekonominin düzenlenmesi ve

(Hükümetin Teklifi)

iyileştirilmesi amacı ile mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici, vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir ve yükümlülüklerin tespiti, tanzimi ve takibi ile bu bölgelere yeterli araç ve gereçle kolluk kuvvetlerinin gönderilmesi için gerekli gördüğü önlemlerin alınmasına ve bunların uygulanmasına ilişkin belirlemeleri yapabilir.

Bakanlar Kurulunca belirlenen hususların il sınırları içerisinde uygulanması görev ve sorumluluğu valiye aittir. Vali bu görevlerini bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen yetkileri kullanarak yerine getirir.

Vali, kendisine verilen görev ve yetkileri 17 nci maddede gösterilen şekilde ve ayrıca ilgili kamu kurum ve kuruluşları eliyle yerine getirir.

Olağanüstü halin tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım sebeplerine dayanılarak ilan edilmesi durumlarında Bakanlar Kurulu, tespit edeceği önlemlerin bir bölümünü veya tümünün uygulanmasını, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların iştiraklerine veya özel hukuk hükümlerine tabi tüzelkişilere de verebilir.

Görev ve yetki

MADDE 6. — Olağanüstü hal ilan edilen il'de vali, olağanüstü halin dayandığı sebepleri göz önünde bulundurarak aşağıda yazılı tedbirleri almaya yetkilidir.

1. Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalık hallerinde:

A) Bölgenin belirli yerlerinde yerleşimi yasaklamak, belirli yerleşim yerlerine girişi ve buralardan çıkışı sınırlamak, belli yerleşim yerlerini boşaltmak ve başka yerlere nakletmek;

B) Resmî ve özel her derecedeki öğretim ve eğitim kurumlarında öğrenime ara vermek ve öğrenci yurtlarını süreli veya süresiz olarak kapatmak;

C) Gazino, lokanta, birahane, meyhane, lokal, taverna, diskotek, bar, dansing, sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri ile klüp ve sair oyun salonlarını, otel, motel, kamping, tatil köyü ve benzeri konaklama tesislerini denetlemek ve bunların açılma ve kapanma zamanını tayin etmek, sınırlamak, gerektiğinde kapatmak ve bu yerleri olağanüstü halin icaplarına göre kullanmak;

D) Tüm kamu kuruluşlarına, özel idareye ve belediyelere ait bina, araç ve personelden yararlanmak;

E) Grev ve lokavt uygulamalarını izne bağlamak veya yasaklamak;

F) Bölgede olağanüstü halin yürütülmesi ile görevli personelin yıllık izinlerini sınırlamak veya kaldırmak;

G) İl sınırları içerisindeki tüm haberleşme araç ve gereçlerinden yararlanmak ve gerektiğinde bu amaçla geçici olarak bunlara el koymak;

H) Tehlike arz eden binaları yıkmak; toplum sağlığını tehdit ettiği tespit olunan taşınır ve taşınmaz mallar ile sağlığa zararlı gıda maddelerini ve mahsullerini imha etmek;

I) Belli gıda maddeleri ile hayvan, hayvan yemi ve hayvan ürünlerinin bölge dışına çıkarılmalarını veya bölgeye sokulmalarını kontrol etmek, sınırlamak veya gerektiğinde yasaklamak;

J) Gerekli görülen zarurî ihtiyaç maddelerinin dağıtımını düzenlemek;

K) Zarurî ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden, satan, ticarî ve sanayi müesseselerini lüzumu halinde kontrol etmek ve bu maddeleri stok eden, fahiş fiyatla satan, imalatını durduran veya yavaşlatan veya nakletmeyenler hakkında her türlü işlemi yapmak ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak veya aldırarak, tedbir alınmayan yerleri kapatmak;

L) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak;

M) Olağanüstü halin gerektirdiği para, mal ve çalışma yükümlülüklerinin ne suretle yerine getirileceğine ilişkin esasları belirlemek;

N) Kapalı veya açık yerlerde yapılacak toplantı veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, ertelemek, izne bağlamak veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanı tayin, tespit ve tahsis etmek, izne bağladığı her türlü toplantıyı izlemek, gözetim altında tutmak veya gerekiyorsa dağıtmak;

(Hükümetin Teklifi)

2. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde yukarıdaki (1) numaralı fıkrada öngörülen tedbirleri, bunlarla birlikte veya ayrı olarak aşağıdaki tedbirleri almaya yetkilidir;

A) Sokağa çıkmayı sınırlamak veya yasaklamak;

B) Kişilerin veya araçların belli yerlerde veya belli saatlerde dolaşmalarını, seyirlerini ve toplanmalarını yasaklamak;

C) Kişilerin üstünü, araçlarını, eşyalarını ve özel kâğıtlarını aratmak ve bulunacak suç aracı veya delil niteliğinde olanlarına el koymak;

D) Gerçek veya tüzelkişilerin, hangi maksatla olursa olsun, kullandığı bütün yapılarda ve eklentilerinde gece veya gündüz arama yapmak, bulunacak suç aracı veya suç delili niteliğinde olan eşyalara el koymak;

E) Olağanüstü hal ilan edilen bölge sakinleriyle bu bölgeye hariçten girecek kişiler için kimlik belirleyici belge taşıma mecburiyeti koymak;

F) Derneklerin, vakıfların, sendikaların ve meslekî kuruluşların faaliyetlerini izne bağlamak, durdurmak veya yasaklamak;

G) Gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin basılmasını, çoğaltılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını, bunlardan olağanüstü hal bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış olanların bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklamak veya izne bağlamak; valilikçe basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş ve benzeri matbuayı toplatmak;

H) Bölgelerinde genel güvenlik, asayiş, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından çalışmalarını sakıncalı görülen veya hizmetleri yararlı olmayan kamu personelinin statülerine göre atanması veya işine son verilmesi, yerel yönetimde çalışanların görevden uzaklaştırılması veya işlerine son verilmesi konularında yetkisi dahilinde olanları hakkında bizzat karar vermek, diğerleri için ise ilgili kurum, merci veya organlardan istemde bulunmak;

I) Söz, yazı, resim, film, plak, ses ve görüntü bantları ve sesle yapılan her türlü yayımı denetlemek, gerektiğinde kayıtlamak veya yasaklamak;

J) Dışişleri Bakanlığı, askerî ve adli makamlar ile yabancı Devlet temsilciliklerine ait olanlar hariç olmak üzere kamu, kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzelkişilerin sahip olduğu telsiz, telefon ve diğer haberleşme sistemlerini denetlemek, hizmet için bunlardan öncelikle yararlanmak, gerektiğinde faaliyetlerini durdurmak veya el koymak;

K) Hassasiyet taşıyan kamuya ve özel kişilere ait kuruluşlara ve bankalara kendi iç güvenliklerini sağlamak için özel koruma tedbirleri aldırarak veya önlemlerin artırılmasını istemek;

L) Tiyatro, piyes gibi temsilî oyunları ve sinemalarda halka gösterilen filmleri denetlemek, gerektiğinde durdurmak veya yasaklamak;

M) Ruhsatlı da olsa her türlü silah veya mermilerin bulundurulmasını, taşınmasını veya naklini izne bağlamak, yasaklamak;

N) Her türlü cephaneye, bomba, tahrip maddesi, patlayıcı maddeler, radyoaktif maddeler veya gazların ya da benzeri maddelerin bulundurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanmasına veya yapılmasına yarayan eşya, alet veya araçların teslimini istemek veya toplatmak;

O) Kamu düzeni veya kamu güvenliğini bozabileceği kanısını uyandıran kişi veya toplulukların il'e girişini yasaklamak;

P) Kamu düzeni veya kamu güvenliğini bozabileceği kanısını uyandıran kişileri gerekirse il dışına çıkarmak veya il içersinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak;

R) Bölge dahilinde güvenliklerinin sağlanması gerekli görülen tesis veya teşekküllerin bulunduğu alanlara giriş - çıkışı veya buralarda yerleşmeyi düzenlemek, kayıtlamak veya yasaklamak.

Vali ayrıca, Bakanlar Kurulunun olağanüstü halle ilgili olarak alacağı kararları yürütür.

(Hükümetin Teklifi)

Bu maddenin (1) ve (2) nci fıkralarının (D) bentleri; adli ve askerî kurumlar ile hâkim, savcı ve bu meslekten sayılanlar ve askerî personele ait bina ve araçlar hakkında; (2) nci fıkranın (C) bendi ise hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar ve askerî personel hakkında uygulanmaz.

Bu maddede sayılan yetkilerin kullanılması sırasında milletlerarası hukukun diplomatik temsilciliklere ve mensuplarına tanıdığı ayrıcalık ve dokunulmazlık ile T. C. Anayasasının yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümleri saklıdır.

Ağır ekonomik bunalım hallerinde alınacak tedbirler

MADDE 7. — Ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü halin ilanı durumunda, ekonominin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amacı ile mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici; vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir ve yükümlülüklerin tespiti, tanzimi ve takibi konularında kanun hükmünde kararname çıkartılabilir.

Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararnamelerle kendisine verilen yetkiler doğrultusunda alınacak kararların yürütülmesini aşağıdaki fıkra uyarınca oluşturulacak Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kuruluna veya ilgili Bakanlıklara bırakabilir.

Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu, Başbakanın başkanlığında ekonomik işlerden sorumlu Devlet Bakanı ile Maliye, Ticaret, Tarım ve Orman, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Gümrük ve Tekel, Çalışma Bakanlıklarından oluşur.

Kurul belirli kararların yerine getirilmesi için illerde valileri görevlendirebileceği gibi, gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarına da görev verebilir.

Bakanlar Kurulunun aldığı kararlar ile Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun bu kararların uygulanmasına ilişkin belirlemeleri Resmî Gazete ile ilan edilir veya ilgililerine yazılı olarak tebliğ edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Yükümlülükler

Olağanüstü hal yükümlülüğü

MADDE 8. — Bu Kanuna göre tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar ya da ağır ekonomik bunalım nedeniyle olağanüstü halin ilan edilmesi durumunda; felakete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın telafisi, bunalımlardan çıkılması için ihtiyaç duyulan ve hemen sağlanamayan para ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallar ve yapılması gereken işler; para, mal ve çalışma yükümü yoluyla sağlanır.

Para yükümlülüğü

MADDE 9. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar nedeniyle olağanüstü hallerin ilan edilmesi durumunda gerekli harcamalar öncelikle kamu kaynaklarından sağlanır.

Satın alınması zorunlu görülen acil ve hayati ihtiyaç maddeleri için harcamaya yeterli para kamu kaynaklarından zamanında sağlanamadığı takdirde, bölgedeki kredi kuruluşlarının olanaklarından yararlanır.

Para yükümünün uygulanmasında, kuruluşların hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması göz önünde tutulur.

Ağır ekonomik bunalım sebebiyle ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlara getirilecek para yükümlülüğü bu Kanunun 7 nci maddesine göre çıkarılacak olan Kanun Hükmünde Kararnamelerle tayin edilir.

Mal yükümlülüğü

MADDE 10. — Tabii afet, tehlikeli salgın hastalık sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen bölge içindeki kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzelkişiler, kendilerinden istenecek veya yükümlülük konulacak

(Hükümetin Teklifi)

arazi, arsa, bina, tesis, araç, gereç, yiyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile giyecek ve diğer maddeleri vermek zorundadırlar.

Bu amaçla; öncelikle o bölgedeki Devlete, mahallî idarelere, katma bütçeli dairelerle, sermayesinin yarısından çoğu Devlete ait kuruluşlara başvurulur. Bunların yetmemesi halinde, imkân ve kaynakları da dikkate alınarak diğer tüzel ve gerçek kişilere ait olanlara yükümlülük konulur.

Yiyecek ve giyecek ile diğer zarurî maddeler il sınırları içinde sağlanamadığı takdirde valinin başvurması üzerine bu Kanun hükümleri uygulanmak suretiyle yakın illerden yükümlülük yolu ile sağlanır.

Mal yükümünün uygulanmasında, yükümlülerin hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulur.

Çalışma yükümlülüğü

MADDE 11. — Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar ve ağır ekonomik bunalım nedenleriyle olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde bulunan 18 - 60 yaşları arasındaki bütün vatandaşlar olağanüstü hal sebebiyle kendilerine verilecek işleri yapmakla yükümlüdürler.

Görevlendirmelerde; iş mevzuatının çalıştırma yasağı ile ilgili hükümleri, çalıştırılacak kişilerin yaş, cinsiyet, sağlık, aile ve bakıma muhtaç yakınları göz önünde bulundurulur.

İşçi ihtiyacının karşılanması ve kuruluşlar arasındaki işçi naklinde İş ve İşçi Bulma Kurumu Teşkilatından yararlanılır.

Gerekli görülen hallerde çalışılan iş yerlerinde gündüz ve gece çalışmalarında günlük iş saatleri, işlerin mahiyetine ve ihtiyaç derecesine göre artırılabilir. Hafta Tatili Kanunu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Öğle Dinlenmesi Kanunu hükümleri kısmen veya tamamen uygulanmayabilir.

Yükümlülük yoluyla çalıştırılanların ücretleri iş mevzuatına göre ödenir, kamu personeli hakkında tabi oldukları mevzuat hükümleri uygulanır.

Çalışma yükümünün uygulanmasında kuruluşların görev ve hizmetlerinin aksatılmaması ve yükümlülerin mesleki faaliyetleri göz önünde bulundurulur.

Yükümlülüğün duyurulması ve yerine getirilmesi

MADDE 12. — Genel kapsamlı yükümlülükler için her çeşit yayın araçlarıyla ilan, gerektiğinde belirli yükümlüler için ilgililere yazılı olarak ve acil hallerde daha sonra yazı ile teyit edilmek üzere sözlü olarak duyuru yapılır.

Bu duyuru üzerine yükümlüler, yükümlülük konuları para, taşınır ve taşınmaz mallarını verilen süre içinde ve istenilen şekilde görevlilere teslim etmek, çalışma yükümlülüğüne tabi tutulmuşlarsa iş başında hazır bulunmak zorundadırlar.

Yükümün karşılığının tespiti ve ödenmesi

MADDE 13. — Teslim alınan veya kullanılan mallarla yaptırılan çalışmalara karşılık ilgililere birer belge verilir.

Mal ve çalışma yükümlülerinin bu belgelerle vali veya kaymakama başvurmaları üzerine alınan malların veya yaptırılan çalışmaların bedeli, kirası, ücreti veya tazminatı mahallî raice veya satış fiyatına göre Olağanüstü Hal Kurulunca tespit ve takdir olunarak, usulü dairesinde ödenir.

Ödemelerin gecikme ile yapılması veya taksitle bağlanması hallerinde, bu alacaklar, kanunî faizleri ile birlikte ödenir.

Takdir olunacak bedel, kira, ücret veya tazminata karşı ilgililer, genel hükümlere göre adli yargıya başvurabilirler.

(Hükümetin Teklifi)

Mal ve çalışma yükümlülükleri ile bu maddedeki diğer hükümlerin uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Geçici süre için alınacak mallar

MADDE 14. — Yüküm konulan taşınmaz mallar ile kira veya ücret karşılığı geçici süre için alınan taşıt araçları ve diğer mallar, yüküm sona erdiğinde ilgililere geri verilir.

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikte gösterilir.

Kamu kuruluşlarına ait malların iadesi

MADDE 15. — Genel ve katma bütçeli dairelerle mahallî idarelerin ve sermayesinin yarısından çoğu bu idarelere ait kuruluşların geçici olarak kullanılan taşınır ve taşınmaz malları ile tüketilmeyen maddeleri geri verilir. Bunlar için herhangi bir bedel, ücret, kira veya tazminat ödenmez.

Yaralanma, sakatlanma ve ölüm halleri

MADDE 16. — Bu Kanuna göre çalışma yükümlülüğüne tabi tutululardan herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayanların bu yükümlülükleri nedeniyle, yaralanmaları sakatlanmaları veya ölümleri hallerinde verilecek tazminat ve yapılabilecek diğer ödemeler konusunda sigortalı işçiler hakkındaki mevzuat hükümleri kıyasen uygulanır. Ayrıca bunların muayene ve tedavileri kamu kurumlarına ait sağlık kuruluşlarında ücretsiz olarak yapılır.

Diğer yükümlüler hakkında ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Bu maddedeki hükümlerin uygulanması ile ilgili diğer hususlar yönetmelikte düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Olağanüstü Halin Uygulanması

Kuvvet istemi

MADDE 17. — İllerinde olağanüstü hal ilan edilen valiler meydana gelen olayları mahallî kolluk kuvvetleriyle önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri ya da aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, civar il kolluk kuvvetleri için ilgili valilerden; bölgelerindeki jandarma birlikleri için komutanlarından, bunların da yeterli görülmemesi halinde en yakın veya süratle intikali mümkün olan askerî birlik komutanlarından yardım isteyebilirler. Bu istek geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Civar illerden gönderilen kolluk kuvvetleri valinin emrine girer.

İstek üzerine gönderilen askerî kuvvet ise, vali tarafından verilen görevleri kendi komutanının sorumluluğu altında, onun emir ve direktiflerine göre ve Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkilerle kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri de kullanarak yerine getirir.

Kolluk kuvvetleriyle yardıma gelen askerî kuvvet arasındaki koordinasyon vali tarafından sağlanır.

Silah kullanma yetkisi

MADDE 18. — Olağanüstü hal ilan edilen illerde görev yapan polis ve jandarma ile söz konusu illerde kendilerine bu Kanuna göre görev verilen silahlı kuvvetler mensupları ve genel kolluğun emrine verilen özel kolluk personeli; verilen görevlerin yerine getirilmesi sırasında Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu, Jandarma, Teşkilat ve Vazife Nizamnamesinde ve diğer kanunlarda silah kullanmayı icap ettiren hal ve şartlardan herhangi birinin tahakkuku halinde, silah kullanma yetkisini haizdir.

(Hükümetin Teklifi)

Olağanüstü halin Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddibelirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebeplerine dayanılarak ilan edilmesi halinde silah kullanma yetkisine sahip güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleye yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meşru müdafaa durumuna düşmeleri halinde görevli güvenlik kuvvetleri mensupları doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler.

Yukarıda belirtilen görevlilerin Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini korumak için silah kullanmalarına ilişkin, valinin bu madde kapsamında önceden düzenlediği emirler, uygun araçlarla ilan edilir.

Görevliler hakkında önlem

MADDE 19. — Bu Kanunun 6 ncı maddesinin (2) fıkrasının (H) bendi uyarınca yapılan istemler, adli ve idari yargı ile askerî teşkilat mensupları hakkında yetkili kurul ve mercilerce özel kanunlardaki usule göre değerlendirilerek, yerine getirilip getirilmemesi hususunda karar verilir. Diğer personel hakkındaki istemler, ilgili kurum, merci ve organlarca geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Koordinasyon

MADDE 20. — Olağanüstü halin bir veya birden fazla il'de bir Bakanlıkta ilgilendiren nedenlerle ilan edilmesi halinde iller arası da koordinasyon o Bakanlıkça bir veya birden fazla ilde birden fazla Bakanlıkta ilgilendiren nedenlerle veya tüm yurttan ilan edilmesi halinde de Başbakanlıkça sağlanır.

Koordinasyon sağlamakla görevli Bakanlıklarda merkez kuruluş içinden bir ünite görevlendirilebileceği gibi, özel bir ünite kurulabilir. Koordinasyonun Başbakanlıkça sağlanması halinde ise bir üst düzey yöneticisinin başkanlığında konu ile ilgili Bakanlıklar temsilcilerinden oluşan «Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu» kurulur. Kurula Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi de katılır.

Ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanına ilişkin 7 nci madde hükümleri saklıdır.

Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun kuruluş, görev ve çalışma usulleri yönetmelikte gösterilir.

Mahallî idarelere ait yetkiler

MADDE 21. — Vali gerekli gördüğü takdirde mahallî idarelerin organlarıncı alınacak kararlar ile tesis edilecek tasarruflarının tamamının veya belli konulara ilişkin olanlarının, il merkezinde kendisinin, ilçelerde kaymakamların onayı ile yürürlük kazanması kararla tırılabilir.

Olağanüstü Hal Kurulu ve bürosu

MADDE 22. — Olağanüstü hal ilan edilen il merkezinde; olağanüstü hal ilanını gerektiren olayları ve tedbirlerin uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bunlarla ilgili önerilerde bulunmak ve bu kanunda gösterilen diğer iş ve hizmetleri yapmak üzere valinin başkanlığında, vali tarafından görevlendirilecek il idare şube başkanları ile diğer kamu kuruluşları yöneticilerinin, garnizon komutanı veya görevlendireceği bir temsilcinin üye olarak katılacağı bir «Olağanüstü Hal Kurulu» kurulur.

Olağanüstü hal ilan edilen il merkezinde ve valinin gerekli gördüğü ilçelerde «Olağanüstü Hal Büroları» kurulur. İl bürolarına valinin görevlendireceği bir vali muavini, ilçe bürolarına da kaymakamlar başkanlık eder.

Bu bürolarda, adli ve idari yargı ile askerî teşkilatta çalışan personel ayrık olmak üzere, başkanlarının uygun göreceği kamu görevlileri olağanüstü hal süresince kendi kadrolarıyla çalıştırılabilirler.

Olağanüstü hal kurulu ve bürolarının kuruluş, toplanma, karar verme, çalışma usul ve esasları yönetmelikte belirlenir.

(Hükümetin Teklifi)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yargı Görevi, Usul ve Ceza Hükümleri

Olağanüstü halde yargı görevi ve usul

MADDE 23. — Devlet güvenlik mahkemeleri ile askerî mahkemelerin görevine giren suçlar hariç olmak üzere, olağanüstü hal ilan edilen yerlerde işlenen suçlara ilişkin davalara genel mahkemelerde bakılır.

Bu Kanunda müeyyide altına alınan suçlara ilişkin davalara asliye ceza mahkemelerinde bakılır. Soruşturma ve kovuşturmalar 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkında Kanununun 1 inci maddesinin (A) bendindeki yer ve aynı kanunun 4 üncü maddesinde yazılı zaman kayıtlarına bakılmaksızın, anılan kanun hükümlerine göre yapılır.

Soruşturma ve kovuşturma yapılmasını izne bağlayan, özel kanunlardaki hükümler saklıdır

Suçlar ve cezalar

MADDE 24. — Olağanüstü hal ilan edilen yerlerde vali tarafından bu Kanun ve diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe uymayan bilgi verenler veya bilgi vermekten çekinenler fiilleri daha ağır bir cezayı gerektiren suç teşkil etmediği takdirde üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılırlar.

Bu illerde özel maksatla kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalâğalı havadis ve haber yayan veya nakledenler altı aydan iki yıla kadar hapis ve beşbin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası onbin liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları vasıtasıyla işlenirse fail ve mesulleri hakkında verilecek asıl cezalar iki misli artırılır.

Olağanüstü hal bölgesinden çıkarılanlardan veya bölge içinde belirli bir yerde yerleşmesi yasaklananlardan olağanüstü hal bölgesine veya yerleşmesi yasaklanan mahale izinsiz girenler iki aydan dört aya kadar tekkerrüründe dört aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Olağanüstü hal görevlileri aleyhine görevleri sebebiyle veya görevleri sırasında işlenen suçlar için verilecek cezalar bir misli artırılarak hükmolunur. Ancak, bu suretle hükmolunacak cezalar o fiil için kanunda belirlenen cezanın üst sınırını aşamaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Çeşitli Hükümler

Olağanüstü hal hizmet zammı

MADDE 25. — Olağanüstü hal ilan edilen yerlerde olağanüstü halin yürütülmesi ile görevlendirilen kamu personelinin Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenecek görevlerde çalışanlara görevli buldukları her gün için 6245 sayılı Harcırah Kanununa göre müstahak oldukları yurt içi gündelik tutarlarının 1/4'ü «Olağanüstü Hal Hizmet Zammı» olarak ödenir. Bu ödemeler, damga vergisi hariç, herhangi bir vergiye tâbi tutulmaz.

Ödenek

MADDE 26. — İlan edilen olağanüstü halin gerektirdiği harcamaları karşılamak üzere genel bütçe ödeneklerini % 5'e kadar artırmaya Bakanlar Kurulu, bu ödenekleri ilgili genel bütçeye dahil idarelerle, katma bütçeli daireler bütçelerinin mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine kaydetmeye ve ödeneklerin ivedi olarak kullanılmasını sağlayacak önlemleri almaya, Maliye Bakanı yetkilidir.

(Hükümetin Teklifi)

Kararların ilanı

MADDE 27. — Bu Kanuna göre alınan kararlardan yayınlanması zorunlu olanların veya yetkili mercilerce yayınlanması istenenlerin, Türkiye Radyo ve Televizyonu ile Resmî Gazete ve mahallî idarelere ait basın ve yayın araçlarıyla ilanı ve halka duyurulması ücretsiz olarak yapılır. Yetkili mercilerin yayın istekleri öncelikle ve geciktirilmeden yerine getirilir.

Disiplin cezası uygulaması

MADDE 28. — Vali, adli ve askerî personel hariç olmak üzere il teşkilatında çalışan ve Devlet Memurları Kanunu kapsamına giren bütün personele, bu Kanun uyarınca verilen görevleri yapmamaları veya savsaklamaları ya da alınan tedbirlere uymamaları halinde, tabi oldukları disiplin mevzuatında bu fiillerin disiplin cezasını gerektirip gerektirmediğine bakmaksızın durumun ağırlığını dikkate alarak uyarma, kınama ve aylıktan kesme disiplin cezalarını doğrudan doğruya vermeye ve uygulamaya yetkilidir.

Vali, adli ve askerî personel hariç olmak üzere birinci fıkra kapsamı dışında kalan kamu görevlileri ile diğer görevliler hakkında da yukarıda belirtilen eylemlerden dolayı brüt aylık ücretlerinin 1/30 — 1/8'i arasında belirleyeceği miktarda ücret kesme cezası uygulayabilir.

Olağanüstü hal bölgesi dışında ikamete mecbur etme

MADDE 29. — Olağanüstü halin şiddet olaylarının yaygınlaştırılması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle ilan edilmesi durumunda vali, tutum ve davranışları ve faaliyetleriyle Devletin, kamu düzeni ve kamu güvenliğini sağlaması konusundaki nüfuz ve etkinliğini tehlikeye düşürdükleri veya bu amaçla alınan tedbirlerin uygulanmasına engel teşkil ettikleri tespit edilen kişileri, İçişleri Bakanlığının da onayını alarak il sınırları dışına çıkarabilir. Bu suretle il dışına çıkarılanlar, olağanüstü hal süresince ikamet etmek ve izinsiz olarak buralardan ayrılmamak üzere İçişleri Bakanlığının tayin edeceği bir yere yerleştirilirler.

Yerleştirildikleri yerleri İçişleri Bakanlığından izin almaksızın terkedenler, bu yerlere geri gönderilmekle beraber ayrıca altı aydan iki yıla kadar hays cezasına mahkûm edilirler.

Yönetmelik

MADDE 30. — Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelik, İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, ilgili Bakanlıkların iştiraki ile hazırlanarak kanunun yayımını izleyen üç ay içinde, Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konur.

(Hükümetin Teklifi)

Yürürlük

MADDE 31. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 32. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

24.12.1982

Başbakan
B. Ulusu

Devlet Bakanı
Başbakan Yardımcısı
Z. Baykara

Devlet Bakanı
Prof. Dr. İ. Öztürk

Devlet Bakanı
M. Özgüneş

Devlet Bakanı
Prof. Dr. M. N. Özdaş

Devlet Bakanı V.
A. B. Kafaoglu

Adalet Bakanı
C. Mentek

Millî Savunma Bakanı
Ü. H. Bayülken

İçişleri Bakanı
S. Çetiner

Dışişleri Bakanı V.
İ. Öztürk

Maliye Bakanı
A. B. Kafaoglu

Millî Eğitim Bakanı
H. Sağlam

Bayındırlık Bakanı
Dr. T. Önalp

Ticaret Bakanı
K. Cantürk

Sağlık ve Sos. Yrd. Bakanı
Prof. Dr. K. Kılıçturgay

Gümrük ve Tekel Bakanı
Prof. Dr. A. Bozer

Ulaştırma Bakanı
Prof. Dr. M. Aysan

Tarım ve Orman Bakanı
Prof. Dr. S. Özbek

Çalışma Bakanı
Prof. Dr. T. Esener

Sanayi ve Tek. Bakanı
M. Turgut

Enerji ve Tabii Kay. Bakanı
F. İlkel

Kültür ve Turizm Bakanı
İ. Evliyaoğlu

İmar ve İskân Bakanı
Prof. Dr. A. Samsunlu

Köy İş. ve Koop. Bakanı
M. R. Güney

Gençlik ve Spor Bakanı
V. Özgül

Sosyal Güvenlik Bakanı
S. Şide

DANIŞMA MECLİSİNİN KABUL ETTİĞİ METİN

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ BÖLÜM Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı :

1. Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım;
2. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması;

Durumlarında ilan edilecek olağanüstü hallerde uygulanacak hükümleri belirlemek.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun, olağanüstü hal ilanına, Anayasanın 119 uncu maddesi uyarınca ilan edilecek olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile Anayasanın 119 ve 120 inci maddeleri uyarınca ilan edilecek olağanüstü hallerde ayrı ayrı geçerli olmak üzere; durumun gerektirdiği ölçüde temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandıracağı veya nasıl durdurulacağına halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağına, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceğine, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağına ve olağanüstü yönetim usullerine ilişkin hükümleri kapsar.

Olağanüstü halin ilanı

MADDE 3. — Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu :

1. Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinden birinin veya birden fazlasının görülmesi durumunda;
2. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması halinde, Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü de aldıktan sonra;

Yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü halin ilanına karar verilmesi durumunda, bu karar Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağırılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir. Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Olağanüstü hal kararının hangi sebeple alındığı, bölgesi ve süresi, Türkiye radyo ve televizyonuyla ve Bakanlar Kurulunca gerekli görülen hallerde diğer araçlarla ilan edilir.

Kanun Hükümünde Kararname

MADDE 4. — Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü hal ilanını gerektiren nedenlerin ortadan kaldırılması amacıyla, durumun gerektirdiği konularda Kanun hükümünde kararnameler çıkartabilir. Bu kararnameler Resmî Gazete'de yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

MİLLÎ GÜVENLİK KONSEYİ ADALET KOMİSYONUNUN KABUL ETTİĞİ METİN

Olağanüstü Hal Kanunu Tasarısı

BİRİNCİ KISIM

Genel Hükümler

Amaç

MADDE 1. — Bu Kanunun amacı;

- a) Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım,
- b) Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması,

Durumlarında olağanüstü hal ilan edilmesi ve usulleriyle olağanüstü hallerde uygulanacak hükümleri belirlemektir.

Kapsam

MADDE 2. — Bu Kanun; Olağanüstü hal ilanına tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinde ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlar için getirilecek para, mal ve çalışma yükümlülükleri ile olağanüstü hallerin her türü için ayrı ayrı geçerli olmak üzere, temel hak ve hürriyetlerin nasıl sınırlandırılacağı veya nasıl durdurulacağına, halin gerektirdiği tedbirlerin nasıl ve ne suretle alınacağına, kamu hizmeti görevlilerine ne gibi yetkiler verileceğine, görevlilerin durumlarında ne gibi değişiklikler yapılacağına ve olağanüstü yönetim usullerine ilişkin hükümlerini kapsar.

Olağanüstü halin ilanı

MADDE 3. — Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu :

- a) Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım hallerinden birinin veya birden fazlasının görülmesi durumunda;
- b) Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde, Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü de aldıktan sonra;

Yurdun bir veya birden fazla bölgesinde veya bütününde altı ayı geçmemek üzere olağanüstü hal ilan edebilir.

Olağanüstü hal kararı Resmî Gazetede yayımlanır ve hemen Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur. Türkiye Büyük Millet Meclisi tatilde ise derhal toplantıya çağrılır. Meclis, olağanüstü hal süresini değiştirebilir. Bakanlar Kurulunun istemi üzerine, her defasında dört ayı geçmemek üzere, süreyi uzatabilir veya olağanüstü hali kaldırabilir.

Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin bu maddenin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince ilanından sonra; süreyi uzatmaya, kapsamını değiştirmeye veya olağanüstü hali kaldırmaya ilişkin hususlarda da karar almadan önce Millî Güvenlik Kurulunun görüşünü alır.

Olağanüstü hal kararının hangi sebeplerle alındığı, bölgesi ve süresi, Türkiye radyo ve televizyonuyla ve Bakanlar Kurulunca gerekli görülen hallerde diğer araçlarla ilan edilir.

Kanun Hükmünde Kararname

MADDE 4. — Olağanüstü hal süresince, Cumhurbaşkanının başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin gerekli kıldığı konularda Anayasanın 91 inci maddesindeki kısıtlamalara ve usule bağlı olmaksızın, kanun hükmünde kararnameler çıkarabilir. Bu kararnameler Resmî Gazetede yayımlanır ve aynı gün Türkiye Büyük Millet Meclisinin onayına sunulur.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Kanun hükmünde kararname, yürürlük süresi belirtilmişse bu sürenin bitiminde, daha önce başka bir Kanun hükmünde kararname ile kaldırılmamışsa olağanüstü halin sona ermesiyle kendiliğinden yürürlükten kalkar. Bu süre içinde yürürlükteki mevzuatın Kanun hükmünde kararnameye aykırı hükümleri uygulanmaz.

Olağanüstü hal kararlarının yürütülmesi

MADDE 5. — Bakanlar Kurulu, olağanüstü halin ilanını gerektiren sebepleri göz önünde bulundurarak, kamu düzeninin yeniden sağlanması bakımından olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde ekonominin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amacı ile mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici, vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir ve yükümlülüklerin tespiti, tanzimi ve takibi ile bu bölgelere yeterli araç ve gereçlerle kolluk kuvvetlerinin gönderilmesi için gerekli önlemlerin alınmasına ve bunların uygulanmasına ilişkin kararları alabilir.

Bakanlar Kurulunca belirlenen hususların il sınırları içerisinde uygulanması görev ve sorumluluğu valiye aittir. Vali bu görevlerini bu Kanunla ve diğer kanunlarla verilen yetkileri kullanarak yerine getirir.

Vali, kendisine verilen görev ve yetkileri 17 nci maddede gösterilen şekilde ve ayrıca ilgili kamu kurum ve kuruluşları eliyle yerine getirir.

Olağanüstü halin tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım sebeplerine dayanarak ilan edilmesi durumlarında Bakanlar Kurulu, tespit edeceği tedbirlerin bir bölümünün veya tümünün uygulanmasını, kamu kurum ve kuruluşları ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bunların iştiraklerine veya özel hukuk hükümlerine tabi tüzelkişilere de verebilir. Bu görevlendirilenler, il düzeyindeki uygulamalarını valiye karşı sorumlu olarak yürütürler.

Valinin görev ve yetkileri

MADDE 6. — Olağanüstü hal ilan edilen ilde vali, olağanüstü hal ilanını gerektiren sebepleri göz önünde bulundurarak aşağıda yazılı tedbirleri almaya yetkilidir:

1. Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalık hallerinde;

a) Bölgenin belirli yerlerinde yerleşimi yasaklamak, belirli yerleşim yerlerine girişi ve buralardan çıkışı sınırlamak, belli yerleşim yerlerini boşaltmak veya başka yerlere nakletmek,

b) Resmî ve özel her derecedeki öğretim ve eğitim kurumlarında öğrenime ara vermek ve öğrenci yurtlarını süreli veya süresiz olarak kapatmak,

c) Gazino, lokanta, birahane, meyhane, lokal, taverna, diskotek, bar, dansing, sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri ile kulüp ve sair oyun salonlarını, otel, motel, kamping, tatil köyü ve benzeri konaklama tesislerini denetlemek ve bunların açılma ve kapanma zamanını tayin etmek, sınırlamak, gerektiğinde kapatmak ve bu yerleri olağanüstü halin icaplarına göre kullanmak,

d) Tüm kamu kuruluşlarına, özel idareye ve belediyelere ait bina, araç ve personelden yararlanmak,

e) Grev ve lokavt uygulamalarını izne bağlamak veya yasaklamak,

f) Bölgede olağanüstü halin yürütülmesi ile görevli personelin yıllık izinlerini sınırlamak veya kaldırmak,

g) İl sınırları içerisindeki tüm haberleşme araç ve gereçlerinden yararlanmak ve gerektiğinde bu amaçla geçici olarak bunlara el koymak,

h) Tehlike arzeden binaları yıkmak; sağlığı tehdit ettiği tespit olunan taşınır ve taşınmaz mallar ile sağlığa zararlı gıda maddelerini ve mahsullerini imha etmek,

i) Belli gıda maddeleri ile hayvan, hayvan yemi ve hayvan ürünlerinin bölge dışına çıkarılmasını veya bölgeye sokulmalarını kontrol etmek, sınırlamak veya gerektiğinde yasaklamak,

j) Gerekli görülen zarurî ihtiyaç maddelerinin dağıtımını düzenlemek,

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ KISIM

Yükümlülükler ve Alınacak Tedbirler

BİRİNCİ BÖLÜM

Tabii Afet ve Tehlikeli Salgın Hastalıklarda Yükümlülükler ve Alınacak Tedbirler

Yükümlülükler

MADDE 5. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebepleriyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda; felakete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın telafisi için ihtiyaç duyulan ve hemen sağlanamayan para ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallar ve yapılması gereken işler; para, mal ve çalışma yükümü yoluyla sağlanır.

Para yükümlülüğü

MADDE 6. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda gerekli harcamalar öncelikle kamu kaynakları ile yardımlardan sağlanır.

Acil ve hayati ihtiyaç maddeleri için harcamaya yeterli para kamu kaynaklarından zamanında sağlanmadığı takdirde, bölgedeki kredi kuruluşlarının olanaklarından yararlanır.

Para yükümünün uygulanmasında, kuruluşların hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması göz önünde tutulur.

Mal yükümlülüğü

MADDE 7. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen bölge içindeki kamu kurum ve kuruluşlarıyla tüzel ve gerçek kişiler, kendilerinden istenecek veya yükümlülük konulacak arazi, arsa, bina, tesis, araç, gereç, yiyecek, ilaç ve tıbbi malzeme ile giyecek ve diğer maddeleri vermek zorundadırlar.

Bu amaçla; öncelikle o bölgedeki genel ve katma bütçeli dairelere, kamu iktisadi Devlet Teşekkülleri ve kuruluşları ile bunlara bağlı müesseselere ve mahalli idarelere başvurulur. İhtiyaçların bu kaynaklardan zamanında ve yeterince karşılanmaması halinde, imkân ve kaynakları da dikkate alınarak, bölgedeki özel kuruluşlara ve gerçek kişilere ait olanlara yükümlülük konulur.

Yiyecek, giyecek, araç, gereç, ilaç ve tıbbi malzemeler gibi zaruri maddeler bölge sınırları içinde sağlanmadığı takdirde, bu kanun hükümleri uygulanmak suretiyle en yakın bölgelerden yükümlülük yolu ile sağlanır.

Çalışma yükümlülüğü

MADDE 8. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebepleriyle olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde bulunan 18 - 60 yaşları arasındaki bütün vatandaşlar, olağanüstü hal sebebiyle kendilerine verilecek işleri yapmakla yükümlüdürler.

Görevlendirmelerde; iş mevzuatının çalıştırma yasağı ile ilgili hükümleri, çalıştırılacak kişilerin yaş, cinsiyet, sağlık, meslekleri, meşguliyetleri ve sosyal durumları ile aile ve bakıma muhtaç yakınları göz önünde bulundurulur.

İşçi ihtiyaçlarının karşılanmasında ve kuruluşlar arasındaki işçi naklinde, İş ve İşçi Bulma Kurumu Teşkilatından yararlanır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

k) Zarurî ihtiyaç maddelerini yapan, üreten, depolayan, nakleden, satan, ticaret ve sanayi müesseselerini lüzumu halinde kontrol etmek ve bu maddeleri stok eden, fahiş fiyatla satan imalatını durduran veya yaşılatan veya nakletmeyenler hakkında her türlü kanunî işlem yapmak ve ihtiyaçların gerektirdiği tedbirleri almak veya aldirmek, tedbir almayan yerleri kapatmak,

l) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak,

m) Olağanüstü halin gerektirdiği para, mal ve çalışma yükümlülüklerinin ne suretle yerine getirileceğine ilişkin esasları belirlemek,

n) Kapalı veya açık yerlerde yapılacak toplantı veya gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, ertelemek, izne bağlamak veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanı tayin, tespit ve tahsis etmek, izne bağladığı her türlü toplantıyı izlemek, gözetim altında tutmak veya gerekiyorsa dağıtmak,

2. Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenini ve/ya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması hallerinde yukarıdaki (1) numaralı fıkrada öngörülen tedbirleri, bunlarla birlikte veya ayrı olarak aşağıdaki tedbirleri almaya yetkilidir.

a) Sokağa çıkmayı sınırlamak veya yasaklamak,

b) Kişilerin veya araçların belli yerlerde veya belli saatlerde dolaşmalarını, seyirlerini ve toplanmalarını yasaklamak,

c) Kişilerin üstünü, araçlarını, eşyalarını ve özel kâğıtlarını aratmak ve bulunacak suç aracı veya delili niteliğinde olanlarına el koymak,

d) Gerçek veya tüzelkişilerin, hangi maksatla olursa olsun, kullandığı bütün yapılarda ve eklentilerinde gece veya gündüz arama yapmak, bulunacak suç aracı veya suç delili niteliğinde olan eşyalara elkoymak,

e) Olağanüstü hal ilan edilen bölge sakinleriyle bu bölgeye hariçten girecek kişiler için kimlik belirleyici belge taşıma mecburiyeti koymak,

f) Derneklerin, vakıfların, sendikaların ve meslek kuruluşlarının faaliyetlerini izne bağlamak, durdurmak veya yasaklamak,

g) Gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin basılmasını, çoğaltılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını, bunlardan olağanüstü hal bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış olanların bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklamak veya izne bağlamak; valilikçe basılması veya neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş ve benzeri matbuayı toplatmak,

h) Bölgelerindeki kamu kurum ve kuruluşlarında veya mahallî idarelerde çalışan kamu personelinin, genel güvenlik asayiş veya kamu düzeni açısından görevde kalmaları sakıncalı görülen kamu personelinin, statülerine göre atanmaları veya görevden uzaklaştırılmaları konularında yetkisi dahilinde olanlar hakkında bizzat karar vermek, diğerleri için ise ilgili kurum, merci veya organlardan istemde bulunmak,

i) Söz, yazı, resim, film, plak, ses ve görüntü bantları ve sesle yapılan her türlü yayımı denetlemek, gerektiğinde kayıtlamak veya yasaklamak,

j) Dışişleri Bakanlığı, askerî ve adli makamlar ile yabancı Devlet temsilciliklerine ait olanlar hariç olmak üzere kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzelkişilerin sahip olduğu telsiz, telefon ve diğer haberleşme sistemlerini denetlemek, hizmet için bunlardan öncelikle yararlanmak, gerektiğinde faaliyetlerini durdurmak veya elkoymak,

k) Hassasiyet taşıyan kamuya ve özel kişilere ait kuruluşlara ve bankalara kendi iç güvenliklerini sağlamak için özel koruma tedbirleri aldirmek veya bunların artırılmasını istemek,

l) Tiyatro, piyes gibi temsili oyunları ve sinemalarda halka gösterilen filmleri denetlemek, gerektiğinde durdurmak veya yasaklamak,

m) Ruhsatlı da olsa, hertürlü silah ve mermilerin taşınmasını veya naklini izne bağlamak veya yasaklamak veya geçici olarak teslimini istemek,

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

Gerekli görülen hallerde çalışılan işyerlerinde gündüz ve gece çalışmalarında günlük iş saatleri, işlerin niteliğine ve ihtiyaç derecesine göre artırılabilir. Hafta Tatili Kanunu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Öğle Dinlenmesi Kanunu, hükümleri kısmen veya tamamen uygulanmayabilir.

Çalışma yükümünün uygulanmasında kuruluşların görev ve hizmetlerinin aksatılmaması ve yükümlülerin meslekî faaliyetleri göz önünde bulundurulur.

Alınacak tedbirler

MADDE 9. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilanında, olağanüstü hal ilanını gerektiren hususlar göz önünde bulundurularak aşağıda yazılı tedbirler alınabilir :

a) Bölgenin belirli yerlerinde yerleşimi yasaklamak, belirli yerleşim yerlerine girişi ve buralardan çıkışı sınırlamak, belli yerleşim yerlerini boşaltmak veya başka yerlere nakletmek,

b) Resmî ve özel her derecedeki öğretim ve eğitim kurumlarında öğrenime ara vermek ve öğrenci yurtlarını süreli veya süresiz olarak kapatmak,

c) Gazino, lokanta, birahane, meyhane, lokal, taverna, diskotek, bar, dansing, sinema, tiyatro ve benzeri eğlence yerleri ile kulüp vesair oyun salonlarını, otel, motel, kamping, tatil köyü ve benzeri konaklama tesislerini denetlemek ve bunların açılma ve kapanma zamanını tayin etmek, sınırlamak, gerektiğinde kapatmak ve bu yerleri olağanüstü halin icaplarına göre kullanmak,

d) Bölgede olağanüstü hal hizmetlerinin yürütülmesi ile görevli personelin yıllık izinlerini sınırlamak veya kaldırmak,

e) Bölge sınırları içerisindeki tüm haberleşme araç ve gereçlerinden yararlanmak ve gerektiğinde bu amaçla geçici olarak bunlara elkoymak,

f) Tehlike arz eden binaları yıkmak; sağlığı tehdit ettiği tespit olunan taşınır ve taşınmaz mallar ile sağlığa zararlı gıda maddelerini ve mahsullerini imha etmek,

g) Belli gıda maddeleri ile hayvan ve hayvan yemi ve hayvan ürünlerinin bölge dışına çıkarılmasını veya bölgeye sokulmalarını kontrol etmek, sınırlamak veya gerektiğinde yasaklamak,

h) Gerekli görülen zarurî ihtiyaç maddelerinin dağıtımını düzenlemek,

i) Halkın beslenmesi, ısınması, temizliği ve aydınlanması için gerekli gıda madde ve eşyalarla her türlü yakıtın, sağlığın korunmasında, tedavide ve tıpta kullanılan ilaç, kimyevî madde, alet ve diğer şeylerin, inşaat, sanayi, ulaşım ve tarımda kullanılan eşya ve maddelerin, kamu için gerekli diğer mal, eşya, araç, gereç ve her türlü maddelerin, imali, satımı, dağıtımını, depolanması ve ticareti konularında gerekli tedbirleri almak, bu yerlere gerektiğinde elkoymak, kontrol etmek ve bu malları satıştan kaçırarak, saklayan, kaçırarak, fazla fiyatla satan, imalatını durduran veya yavaşlatanlar hakkında, fiilin işleniş şekli veya niteliği de nazara alınarak işyeri bulunduğu mahal için hayati önem taşımadığı takdirde işyerini kapatmak,

j) Kara, deniz ve hava trafik düzenine ilişkin tedbirleri almak, ulaştırma araçlarının bölgeye giriş ve çıkışlarını kayıtlamak veya yasaklamak.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

n) Her türlü cephane, bomba, tahrip maddesi, patlayıcı maddeler, radyoaktif maddeler veya gazların ya da benzeri maddelerin bulundurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanmasına yarayan eşya, alet veya araçların teslimini istemek veya toplatmak,

o) Kamu düzenini veya kamu güvenliğini bozabileceği kuvvetle muhtemel bulunan kişi veya toplulukların il'e girişini yasaklamak,

p) Kamu düzenini veya kamu güvenliğini bozabileceği kanısını uyandıran kişileri gerekirse il dışına çıkarmak veya bunların il içerisinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak,

r) Bölge dahilinde güvenliklerinin sağlanması gerekli görülen tesis veya teşekküllerin bulunduğu alanlara giriş - çıkışı veya buralarda yerleşmeyi düzenlemek, kayıtlamak veya yasaklamak.

Vali ayrıca, Bakanlar Kurulunun olağanüstü halle ilgili olarak alacağı kararları yürütür.

Bu maddenin (1) ve (2) nci fıkralarının (d) bentleri; adli ve askerî kurumlar ile hâkim, savcı ve bu meslekten sayılanlar ve askerî personele ait bina ve araçlar hakkında; (2) nci fıkranın (c) ve (p) bendinde ise hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar ve askerî personel hakkında uygulanmaz.

Bu maddede sayılan yetkilerin kullanılması sırasında milletlerarası hukukun diplomatik temsilciliklere ve mensuplarına tanıdığı ayrıcalık ve dokunulmazlık ile Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümler saklıdır.

MADDE 7. — Ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü halin ilanı durumunda, ekonominin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amacı ile mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici; vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir ve yükümlülüklerin tespiti, tanzimi ve takibi konularında Bakanlar Kurulunca kanun hükmünde kararname çıkartılabilir.

Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararnemelerdeki yetkiler doğrultusunda alınacak kararların yürütülmesini aşağıdaki fıkra uyarınca oluşturulacak Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kuruluna veya ilgili Bakanlıklara bırakabilir.

Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu, Başbakanın başkanlığında ekonomik işlerden sorumlu Devlet Bakanı ile Maliye, Ticaret, Tarım ve Orman, Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Gümrük ve Tekel, Çalışma bakanlarından oluşur.

Kurul belirli kararların yerine getirilmesi için illerde valileri görevlendirebileceği gibi, gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarına da görev verebilir.

Bakanlar Kurulunun aldığı kararlar ile Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun bu kararların uygulanmasına ilişkin belirlemeleri Resmî Gazete ile ilan edilir veya ilgililere yazılı olarak tebliğ edilir.

İKİNCİ BÖLÜM

Yükümlülükler

Olağanüstü hallerde yükümlülük

MADDE 8. — Bu Kanuna göre tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım nedenleriyle olağanüstü halin ilan edilmesi durumunda; felakete uğrayanların kurtarılması, meydana gelen hasar ve zararın telafisi, bunalımlardan çıkılması için ihtiyaç duyulan ve hemen sağlanamayan para ve her türlü taşınır ve taşınmaz mallar ve yapılması gereken işler; para, mal ve çalışma yükümü yoluyla sağlanır.

Para yükümlülüğü

MADDE 9. — Tabii afet ve tehlikeli salgın hastalıklar sebebiyle olağanüstü hal ilan edilmesi durumunda gerekli harcamalar öncelikle kamu kaynaklarından sağlanır.

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ BÖLÜM

Ağır Ekonomik Bunalım Hallerinde Yükümlülükler ve Alınacak Tedbirler

Ağır ekonomik bunalım hallerinde yükümlülükler ve alınacak tedbirler

MADDE 10. — Ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanı durumunda, ekonominin düzenlenmesi ve iyileştirilmesi amacı ile mal, sermaye ve hizmet piyasalarını yönlendirici; vergi, para, kredi, kira, ücret ve fiyat politikalarını belirleyici ve çalışmaya ilişkin her türlü tedbir ve yükümlülüklerin tespiti, tanzimi ve takibi konularında Bakanlar Kurulunca kanun hükmünde kararname çıkarılabilir.

Bakanlar Kurulu, kanun hükmünde kararnamelerle kendisine verilen yetkiler doğrultusunda alınacak kararların yürütülmesini aşağıdaki fıkra uyarınca oluşturulacak Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kuruluna veya ilgili bakanlıklara bırakabilir.

Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu, Başbakanın başkanlığında, ekonomik işlerden sorumlu Devlet Bakanı ile Maliye, Ticaret, Tarım ve Orman Sanayi ve Teknoloji, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Gümrük ve Tekel ve Çalışma bakanlarından oluşur.

Kurul, belirli kararların yerine getirilmesi için bölge veya il valilerini görevlendirebileceği gibi, gerektiğinde diğer kamu kurum ve kuruluşlarına da görev verebilir.

Bakanlar Kurulunun aldığı kararlar ile Ekonomik İşler Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun kararlarının uygulanmasına ilişkin belirlemeleri Resmî Gazete ile ilan edilir ve ilgililere tebliğ olunur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Şiddet Hareketlerinde Alınacak Tedbirler

Tedbirler

MADDE 11. — Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilanında; genel güvenlik, asayiş ve kamu düzenini korumak, şiddet olaylarının yaygınlaşmasını önlemek amacıyla 9 uncu maddede öngörülen tedbirlere ek olarak aşağıdaki tedbirler de alınabilir :

a) Sokağa çıkmayı sınırlamak veya yasaklamak,

b) Belli yerlerde veya belli saatlerde kişilerin dolaşmalarını ve toplanmalarını, araçların seyirlerini yasaklamak,

c) Kişilerin; üstünü, araçlarını, eşyalarını aratmak ve bulunacak suç eşyası ve delil niteliğinde olanlarına el koymak,

d) Olağanüstü hal ilan edilen bölge sakinleri ile bu bölgeye hariçten girecek kişiler için kimlik belirleyici belge taşıma mecburiyeti koymak,

e) Gazete, dergi, broşür, kitap, el ve duvar ilanı ve benzerlerinin basılmasını, çoğaltılmasını, yayımlanmasını ve dağıtılmasını, bunlardan olağanüstü hal bölgesi dışında basılmış veya çoğaltılmış olanların bölgeye sokulmasını ve dağıtılmasını yasaklamak veya izne bağlamak; basılması ve neşri yasaklanan kitap, dergi, gazete, broşür, afiş ve benzeri matbuayı toplatmak,

f) Söz, yazı, resim, film, plak, ses ve görüntü bantlarını ve sesle yapılan her türlü yayımı denetlemek, gerektiğinde kayıtlamak veya yasaklamak,

g) Hassasiyet taşıyan kamuya veya kişilere ait kuruluşlara ve bankalara, kendi iç güvenliklerini sağlamak için özel koruma tedbirleri aldirmek veya bunların artırılmasını istemek,

h) Her nevi sahne oyunlarını ve gösterilen filmleri denetlemek, gerektiğinde durdurmak veya yasaklamak,

i) Ruhsatlı da olsa her nevi silah ve mermilerin taşınmasını veya naklini yasaklamak,

j) Her türlü cephaneler, bombalar, tahrip maddeleri, patlayıcı maddeler, radyoaktif maddeler veya yarı, aşındırıcı, yaralayıcı eczalar veya diğer her türlü zehirler ve boğucu gazlar veya benzeri maddelerin bu-

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Satın alınması zorunlu görülen acil ve hayatî ihtiyaç maddeleri için harcamaya yeterli para kamu kaynaklarından zamanında sağlanamadığı takdirde, bölgedeki kredi kuruluşlarının olanaklarından yararlanılır.

Para yükümünün uygulanmasında, kuruluşların hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması gözönünde tutulur.

Ağır ekonomik bunalım sebebiyle ilan edilen olağanüstü hallerde vatandaşlara getirilecek para yükümlülüğü bu Kanunun yedinci maddesine göre çıkarılacak olan Kanun Hükmünde Kararnamelerle tayin edilir.

Mal yükümlülüğü

MADDE 10. — Tabii afet, tehlikeli salgın hastalık sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen bölge içindeki kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzelkişiler, kendilerinden istenecek veya yükümlülük konulacak arazi, arsa, bina, tesis, araç, gereç, yiyecek, ilaç ve tıbbî malzeme ile giyecek ve diğer maddeleri vermek zorundadırlar.

Bu amaçla; öncelikle o bölgedeki Devlete, mahallî idarelere, katma bütçeli dairelerle, sermayesinin yarısından çoğu Devlete ait kuruluşlara başvurulur. Bunların yetmemesi halinde, imkân ve kaynakları da dikkate alınarak diğer gerçek ve tüzelkişilere ait olanlara yükümlülük konulur.

Yiyecek ve giyecek ile diğer zarurî maddeler il sınırları içinde sağlanamadığı takdirde valinin başvurusu üzerine bu Kanun hükümleri uygulanmak suretiyle yakın illerden yükümlülük yolu ile sağlanır.

Mal yükümünün uygulanmasında, yükümlülerin hizmet ve faaliyetlerinin aksatılmaması ve ihtiyaçları gözönünde bulundurulur.

Çalışma yükümlülüğü

MADDE 11. — Tabii afet, tehlikeli salgın hastalıklar ve ağır ekonomik bunalım sebepleriyle olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde bulunan 18-60 yaşları arasındaki bütün vatandaşlar olağanüstü hal sebebiyle kendilerine verilecek işleri yapmakla yükümlüdürler.

Görevlendirmelerde; iş mevzuatının çalıştırma yasağı ile ilgili hükümleri, çalıştırılacak kişilerin yaş, cinsiyet, sağlık, aile ve bakıma muhtaç yakınları göz önünde bulundurulur.

İşçi ihtiyacının karşılanmasında ve kuruluşlar arasındaki işçi naklinde İş ve İşçi Bulma Kurumu Teşkilatından yararlanılır.

Gerekli görülen hallerde çalışılan iş yerlerinde gündüz ve gece çalışmalarında günlük iş saatleri, işlerin niteliğine ve ihtiyaç derecesine göre artırılabilir. Hafta Tatili Kanunu, Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanun, Öğle Dinlenmesi Kanunu hükümleri kısmen veya tamamen uygulanmayabilir.

Yükümlülük yoluyla çalıştırılanların ücretleri iş mevzuatına göre ödenir, kamu görevlileri hakkında tabii oldukları mevzuat hükümleri uygulanır.

Çalışma yükümünün uygulanmasında kuruluşların görev ve hizmetlerinin aksatılmaması ve yükümlülerin meslekî faaliyetleri göz önünde bulundurulur.

Yükümlülüğün duyurulması ve yerine getirilmesi

MADDE 12. — Genel kapsamlı yükümlülükler için her çeşit yayın araçlarıyla ilan edilen, gerektiğinde belirli yükümlüler için ilgililere yazılı olarak ve acil hallerde daha sonra yazı ile teyit edilmek üzere sözlü olarak duyuru yapılır.

Bu duyuru üzerine yükümlüler, yükümlülük konusu para, taşınır ve taşınmaz mallarını verilen süre içinde ve istenilen şekilde görevlilere teslim etmek, çalışma yükümlülüğüne tabii tutulmuşlarsa iş başında hazır bulunmak zorundadırlar.

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

ludurulmasını, hazırlanmasını, yapılmasını veya naklini izne bağlamak veya yasaklamak ve bunlar ile bunların hazırlanmasına veya yapılmasına yarayan eşya, alet veya araçların teslimini istemek veya toplatmak,

k) Kamu düzeni veya kamu güvenliğini bozabileceği kanısını uyandıran kişi ve toplulukların bölgeye girişini yasaklamak, bölge dışına çıkarmak veya bölge içerisinde belirli yerlere girmesini veya yerleşmesini yasaklamak,

l) Bölge dahilinde güvenliklerinin sağlanması gerekli görülen tesis veya teşekküllerin bulunduğu alanlara giriş ve çıkışı düzenlemek, kayıtlamak veya yasaklamak,

m) Kapalı ve açık yerlerde yapılacak toplantı ve gösteri yürüyüşlerini yasaklamak, ertelemek, izne bağlamak veya toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapılacağı yer ve zamanı tayin, tespit ve tahsis etmek, izne bağladığı her türlü toplantıyı izletmek, gözetim altında tutmak veya gerekiyorsa dağıtmak.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Organlar ve Uygulama

BİRİNCİ BÖLÜM

Organlar

Koordinasyon

MADDE 12. — Olağanüstü hal ilanında koordinasyon Başbakanlıkça sağlanır.

Başbakanlıkta bunun için, olağanüstü hal ilanına sebep olan konu ile ilgili bakanlıklar temsilcilerinden oluşan Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu kurulur. Bundan ayrı olarak Kurula katılan bakanlıklarda da merkez kuruluş içinde bir ünite görevlendirilebileceği gibi özel bir ünite de kurulabilir.

Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun, kuruluş ve çalışma esasları çıkarılacak yönetmelikte gösterilir.

Ağır ekonomik hal sebebiyle olağanüstü hal ilanında 10 uncu madde hükümleri saklıdır.

Olağanüstü hal kurulu ve büroları

MADDE 13. — Bölge valiliği teşkilat ve birimlerinin görevleri saklı kalmak üzere, olağanüstü hal ilan edilen bölgelerde; olağanüstü hal ilanını gerektiren olayları ve tedbirlerin uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bunlarla ilgili önerilerde bulunmak üzere bölge valisinin başkanlığında, görevlendireceği il valileri ile diğer kamu kuruluşları yöneticilerinin, garnizon komutanı veya görevlendireceği bir temsilcinin üye olarak katıldığı Bölge Olağanüstü Hal Kurulu kurulur.

Bölge valisinin gerek görmesi veya olağanüstü halin bir ilde ilanı halinde, il merkezlerinde ve ilçelerde birer Olağanüstü Hal Büroları oluşturulur. İl bürolarına il valisi veya görevlendireceği vali muavini, ilçe bürolarına kaymakamlar başkanlık eder.

Adli ve idari yargı ile askerî teşkilatta çalışan personel hariç olmak üzere, başkanlarının uygun göreceği kamu görevlileri, olağanüstü hal süresince, bu kurul ve bürolarda kendi kadroları ile çalıştırılabilir.

Olağanüstü hal kurul ve bürolarının kuruluş, toplanma, karar alma, çalışma usul ve esasları yönetmelikte belirlenir.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Yükümün karşılığının tespiti ve ödenmesi

MADDE 13. — Teslim alınan veya kullanılan mallarla yaptırılan çalışmalara karşılık ilgililere birer belge verilir.

Mal ve çalışma yükümlülerinin bu belgelerle vali veya kaymakama başvurmaları üzerine alınan malların veya yaptırılan çalışmaların bedeli, kirası, ücreti veya tazminatı mahallî rayice veya satış fiyatına göre Olağanüstü Hal Kurulunca tespit ve takdir olunarak, usulü dairesinde ödenir.

Ödemelerin gecikme ile yapılması veya taksitle bağlanması hallerinde, bu alacaklar, kanunî faizleri ile birlikte ödenir.

Takdir olunacak bedel, kira, ücret veya tazminata karşı ilgililer, genel hükümlere göre adli yargıya başvurabilirler.

Mal ve çalışma yükümlülükleri ile bu maddedeki diğer hükümlerin uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.

Geçici süre için alınacak mallar

MADDE 14. — Yüküm konulan taşınmaz mallar ile kira veya ücret karşılığı geçici süre için alınan taşıt araçları ve diğer mallar, yüküm sona erdiğinde ilgililere geri verilir,

Bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikte gösterilir.

Kamu kuruluşlarına ait malların iadesi

MADDE 15. — Genel ve katma bütçeli dairelerle mahallî idarelerin ve sermayesinin yarısından çoğu bu idarelere ait kuruluşların geçici olarak kullanılan taşınır ve taşınmaz malları ile tüketilmeyen maddeleri geri verilir. Bunlar için herhangi bir bedel, ücret, kira veya tazminat ödenmez.

Yaralanma, sakatlanma ve ölüm halleri

MADDE 16. — Bu Kanuna göre çalışma yükümlülüğüne tabi tutulandan herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna tabi olmayanların bu yükümlülükleri sebebiyle yaralanmaları, sakatlanmaları veya ölümleri hallerinde verilecek tazminat ve yapılabilecek diğer ödemeler konusunda sigortalı işçiler hakkındaki mevzuat hükümleri kıyasen uygulanır. Ayrıca bunların muayene ve tedavileri kamu kurumlarına ait sağlık kuruluşlarında ücretsiz olarak yapılır.

Diğer yükümlüler hakkında ilgili mevzuat hükümleri uygulanır.

Bu maddedeki hükümlerin uygulanması ile ilgili diğer hususlar yönetmelikte düzenlenir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
Olağanüstü Hal Uygulaması

Kuvvet istemi

MADDE 17. — İllerinde olağanüstü hal ilan edilen valiler, meydana gelebilecek olayları mahallî kolluk kuvvetiyle önleyemeyecekleri kanısına vardıkları veya mahallî kolluk kuvvetiyle bastırılamayacak ani ve olağanüstü olayların cereyanı karşısında kaldıkları takdirde civar il valilerinden veya en yakın askerî birlik komutanlarından yardım isteyebilirler. İvedi olarak yapılan istem sonradan yazılı biçime dönüştürülür. Bu istek başvuru valilik veya komutanlıkça gecikmeksizin yerine getirilerek muhtemel olaylar için istenen kuvvet, olaylara hızla el koymaya elverişli yerde, cereyan eden olaylar için ise olay yerinde hazır bulundurulur.

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

İKİNCİ BÖLÜM Olağanüstü Halin Uygulanması

Olağanüstü halin uygulanması

MADDE 14. — Olağanüstü halin uygulanmasında görev ve yetki :

- a) Olağanüstü hal bir ili kapsıyorsa il valisine,
 - b) Bir bölge valiliğine bağlı birden çok ilde ilan edilmesi halinde bölge valisine,
 - c) Birden fazla bölge valisinin görev alanına giren illerde veya bütün yurttan ilan edilmesi halinde, koordine ve işbirliği Başbakanlıkça sağlanmak suretiyle bölge valilerine, Aittir. Gerekli işlemler onlar tarafından yürütülür.
- Bölge valileri; kendilerine ait görev ve yetkilerin bir kısmını veya tamamını, illerinde olağanüstü hal ilan edilen il valilerine devredebilirler.

Yükümlülüğün duyurulması ve yerine getirilmesi

MADDE 15. — Genel kapsamlı yükümlülükler için her çeşit yayın araçlarıyla ilan, gerektiğinde belirli yükümler için ilgililere yazılı olarak ve acil hallerde daha sonra yazı ile teyid edilmek üzere sözlü olarak duyuru yapılır.

Bu duyuru üzerine yükümlüler, yükümlülük konusu para, taşınır ve taşınmaz mallarını verilen süre içinde ve istenilen şekilde görevlilere teslim etmek, çalışma yükümlülüğüne tabi tutulmuşlarsa belirtilen gün ve saatte işbaşında hazır bulundurmaya zorundadırlar.

Yükümün karşılığının tespiti ve ödenmesi

MADDE 16. — Teslim alınan veya kullanılan mallarla yaptırılan çalışmalara karşılık ilgililere birer belge verilir.

Mal ve çalışma yükümlülerinin bu belgelerle ilgili makamlara başvurmaları üzerine alınan malların veya yaptırılan çalışmaların bedeli, kirası, ücreti veya tazminatı mahallî rayice veya satış fiyatına göre Olağanüstü Hal Kurulu veya bürolarınca tespit ve takdir olunarak, usulü dairesinde ödenir.

Ödemelerin gecikme ile yapılması veya taksitli bağlanması hallerinde, bu alacaklar, kanunî faizleri ile birlikte ödenir.

Takdir olunacak bedel, kira, ücret veya tazminata karşı ilgililer, genel hükümlere göre adli yargıya başvurabilirler.

Geçici süre için alınacak mallar

MADDE 17. — Geçici süre için alınan taşıt araçları ve diğer mallar, yüküm sona erdiğinde ilgililere geri verilir.

16 ncı madde ile bu maddenin uygulanmasına ilişkin hususlar yönetmelikte gösterilir.

Kamu kuruluşlarına ait malların iadesi

MADDE 18. — Genel ve katma bütçeli dairelerle Kamu İktisadî Devlet Teşekkülleri ve kuruluşları ile bunlara bağlı müesseselere ve mahallî idarelere ait kuruluşların geçici olarak kullanılan taşınır ve taşınmaz malları ile tüketilmeyen maddeleri geri verilir. Bunlar için herhangi bir bedel, ücret, kira veya tazminat ödenmez.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Yardım üzerine gönderilen kuvvetler valinin emrine girer. Ancak istek üzerine gönderilen askerî kuvvet, vali tarafından verilen görevleri kendi komutanının sorumluluğu altında, onun emir ve direktifine göre ve Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkilerle kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri de kullanarak yerine getirir.

Kolluk kuvvetleri ile yardıma gelen askerî kuvvet arasındaki işbirliği ve koordinasyon vali tarafından sağlanır.

Silah kullanma yetkisi

MADDE 18. — Olağanüstü hal ilan edilen illerde görev yapan polis ve jandarma ile söz konusu illerde kendilerine bu Kanuna göre görev verilen silahlı kuvvetler mensupları ve genel kolluğun emrine verilen özel kolluk personeli verilen görevlerin yerine getirilmesi sırasında Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanunu ve Yönetmeliği, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu, Jandarma Teşkilat Görev ve Yetkileri Kanunu ile diğer kanunlarda silah kullanmayı icap ettiren hal ve şartlardan herhangi birinin tahakkuku halinde, silah kullanma yetkisini haizdir.

Olağanüstü halin, Anayasa ile kurulan hür demokrasi düzenine veya temel hak ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik yaygın şiddet hareketlerine ait ciddi belirtilerin ortaya çıkması veya şiddet olayları sebebiyle kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebeplerine dayanılarak ilan edilmesi halinde, silah kullanma yetkisine sahip güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleye yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meşru müdafaa durumuna düşmeleri halinde görevli güvenlik kuvvetleri mensupları doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler.

Yukarıda belirtilen görevlilerin, Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini korumak için silah kullanmalarına ilişkin olarak, valinin bu maddeye göre verdiği emirler, uygun araçlarla ilan edilir.

Görevliler hakkında önlem

MADDE 19. — Bu Kanunun 6 ncı maddesinin (2) fıkrasının (H) bendi uyarınca yapılan istemler, adli ve idarî yargıda görevli hâkimler, savcılar ve bu sınıftan sayılanlar ile askerî teşkilat mensupları hakkında yetkili kurul ve mercilerce özel kanunlarındaki usule göre değerlendirilerek, yerine getirilip getirilmemesi hususunda karar verilir. Diğer kamu görevlileri hakkındaki istemler, ilgili kurum, merci ve organlarca geciktirilmeksizin yerine getirilir.

Görevlerinden uzaklaştırılanlar hakkında ilgili valilikçe bir ay içinde adli ve idarî yönden soruşturma açılır. Soruşturma süresince ve haklarında kesin karar verilinceye kadar kendilerine aylık veya ücretlerinin üçte ikisi ödenir ve ilgili kanunların öngördüğü sosyal hak ve yardımlardan faydalanmaya devam ederler.

Soruşturma sonunda, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun değişik 48 inci maddesinin A/5 bendinde sayılan suçlardan biriyle hükümlü olanlar ya da aynı Kanunun değişik 125 inci maddesinin (E) bendine göre kamu görevinden çıkarılma cezası verilenlere, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 1 inci maddesinin 1 ve 2 nci fıkralarıyla 87 nci maddesinde sayılan kurum ve kuruluşlarda görev verilmez.

Soruşturma ve yargılama sonunda suçsuzluğu anlaşılan ve durumları 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun 143 üncü maddesi kapsamına girenler hakkında görevden uzaklaştırma işlemi kaldırılır. Ancak ilgili vali bu kişilerin göreve başlamalarını, gerektiğinde olağanüstü hal süresinin sonuna kadar erteleyebilir.

Koordinasyon

MADDE 20. — Olağanüstü halin bir veya birden fazla ilde bir Bakanlık ilgilendiren sebeplerle ilan edilmesi halinde iller arasında koordinasyon o Bakanlıkça; bir veya birden fazla ilde birden fazla Bakanlık ilgilendiren sebeplerle veya tüm yurttan ilan edilmesi halinde de Başbakanlıkça sağlanır.

İstisnalar

MADDE 19. — Bu Kanunun 9 uncu maddesinin (b), (d) ve (e) bentleri ile 11 inci maddenin (c) bendi adli ve askerî kurumlar ile hâkim, savcı ve askerî personel hakkında uygulanmaz.

Yükümlülüklerin konulmasında ve tedbirlerin alınmasında milletlerarası hukukun diplomatik temsilciliklere ve mensuplarına tanıdığı ayrıcalıklar ile yasama dokunulmazlığına ilişkin hükümler saklıdır.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Yardım İstemi

Tabii afet ve salgın hastalıklarda yardım istemi

MADDE 20. — Bölgelerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölge valileri, kendi mülkî idare bölümlerindeki «Acil Kurtarma ve Yardım Örgütlerinin» ihtiyacı karşılayamayacağını anlaşılmaması üzerine, çevredeki bölge valiliklerine başvurulur.

Bölge valileri, ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşmaları veya yakın bölge valiliklerinin göndereceği yardım gelinceye kadar, bölgedeki en büyük askerî komutanlıktan yardım isteyebilir.

Bölge valisinin yukarıda açıklanan istekleri, ilgililerce derhal yerine getirilir.

Kuvvet istemi

MADDE 21. — Bölgelerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen bölge valileri; bölgelerinde çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kuvvetler ve bu iş için tahsis edilen kolluk kuvvetleriyle önlemeye ve bastırmaya çalışırlar.

Ancak, bu olayları bu şekilde önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri veya aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, çevredeki bölge valiliklerine müracaatla, o bölgenin kolluk kuvvetleri ve bu iş için tahsis edilen kuvvetlerden yararlanmak için yardım isterler. Bu halde durum; ayrıca İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Bütün bu önlemlerin de yeterli görülmemesi veya ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşılması halinde bölge valisi, bölgedeki en büyük askerî komutanlıktan yardım isteyebilir.

Bölge valisinin yukarıda açıklanan istekleri, ilgililerce geciktirilmeksizin yerine getirilir :

Bölge valisinin askerî birliklerden yardım istemesi halinde, aşağıdaki hükümlere göre hareket edilir;

a) Acil durumlarda bu istek, sonradan yazılı şekle dönüştürülmek kaydıyla sözlü olarak yapılabilir.

b) Çapı askerî komutanlık tarafından tayin edilen ve muhtemel olaylar için istenen askerî kuvvet, ilgili il valisinin de görüşleri alınarak, olaylara hızla el koymaya uygun yerde hazır bulundurulur.

Ani ve olağanüstü olaylar için istenen askerî kuvvet ise, derhal bölge valisi tarafından verilen görevleri kendi komutanının sorumluluğu altında ve onun emir ve talimatına göre, Türk Silahlı Kuvvetleri İç Hizmet Kanununda belirtilen yetkiler ile kolluk kuvvetlerinin genel güvenliği sağlamada sahip olduğu yetkileri kullanarak yerine getirir.

c) Güvenlik Kuvvetleri ile yardıma gelen askerî kuvvet arasındaki işbirliği ve koordinasyon, emir ve komutaya ilişkin esaslar, Bölge valisi ile bölgedeki en üst askerî komutan tarafından tespit edilir. Ancak, güvenlik kuvvetleri ile yardıma gelen askerî birliğin belirli görevleri beraber yapmaları halinde komuta, sevk ve idare, görev verilen askerî birliğin komutanı veya askerî birliklerin en kıdemli komutanı tarafından üstlenilir.

d) Askerî kuvvet kullanılan durumların gerektirdiği harcamalar İçişleri Bakanlığı bütçesine konulan ödenekten, ödeme emri beklenmeksizin yapılır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Koordinasyon sağlamakla görevli bakanlıklarda merkez kuruluş içinden bir birim görevlendirilebileceği gibi, özel bir birim de kurulabilir. Koordinasyonun Başbakanlıkça sağlanması halinde ise bir üst düzey yöneticisinin başkanlığında konu ile ilgili bakanlıklar temsilcilerinden oluşan «Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulu» kurulur. Kurula Genelkurmay Başkanlığı temsilcisi de katılır.

Ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilanına ilişkin yedinci madde hükümleri saklıdır.

Başbakanlık Olağanüstü Hal Koordinasyon Kurulunun kuruluş görev, yetki ve çalışma usulleri yönetmelikte gösterilir.

Mahallî idarelere ait yetkiler

MADDE 21. — Vali, gerekli gördüğü takdirde, mahallî idarelerin organlarıncı alınacak kararlar ile yapılacak tasarrufların tamamının veya belli konulara ilişkin olanlarının, il merkezinde kendisinin, ilçelerde kaymakamların onayı ile yürürlük kazanmasını kararlaştırılabilir.

Olağanüstü Hal Kurulu ve bürosu

MADDE 22. — Olağanüstü hal ilan edilen il merkezinde; olağanüstü hal ilanını gerektiren olayları ve tedbirlerin uygulanmasını izlemek, değerlendirmek, bunlarla ilgili önerilerde bulunmak ve bu Kanunda gösterilen diğer iş ve hizmetleri yapmak üzere valinin başkanlığında, vali tarafından görevlendirilecek il idare şube başkanları ile diğer kamu kuruluşları yöneticilerinin, garnizon komutanı veya görevlendireceği bir temsilcinin üye olarak katılacağı bir «Olağanüstü Hal Kurulu» kurulur.

Olağanüstü hal ilan edilen il merkezinde ve valinin gerekli gördüğü ilçelerde «Olağanüstü Hal Büroları» kurulur. İl bürolarına valinin görevlendireceği bir vali muavini, ilçe bürolarına da kaymakamlar başkanlık eder.

Bu bürolarda, adli ve idarî yargı ile askerî teşkilatta çalışan personel ayrık olmak üzere, başkanlarının uygun göreceği kamu görevlileri olağanüstü hal süresince kendi kadrolarıyla çalıştırılabilirler.

Olağanüstü hal kurulu ve bürolarının kuruluş, toplanma, karar verme, çalışma usul ve esasları, yönetmelikte belirlenir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Yargı Görevi, Usul ve Ceza Hükümleri

Olağanüstü halde yargı görevi ve usul

MADDE 23. — Devlet güvenlik mahkemeleri ile askerî mahkemelerin görevine giren suçlar hariç olmak üzere, olağanüstü hal ilan edilen yerlerde işlenen suçlara ilişkin davalara genel mahkemelerde bakılır.

Bu Kanunda müeyyide altına alınan suçlara ilişkin davalara asliye ceza mahkemelerinde bakılır. Soruşturma ve kovuşturmalar 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Hakkında Kanunun 1 inci maddesinin (A) bendindeki yer ve aynı kanunun 4 üncü maddesinde yazılı zaman kayıtlarına bakılmaksızın, anılan kanun hükümlerine göre yapılır.

Soruşturma ve kovuşturma yapılmasını izne bağlayan, özel kanunlardaki hükümler saklıdır.

Suçlar ve cezalar

MADDE 24. — Olağanüstü hal ilan edilen yerlerde vali tarafından bu Kanun ve diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe uymayan bilgi verenler veya bilgi vermekten çekinenler fiilleri daha ağır bir cezayı gerektiren suç teşkil etmediği takdirde altı aydan aşağı olmamak üzere hapis cezası ile cezalandırılırlar.

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

İl valilerinin yardım ve kuvvet istemi

MADDE 22. — a) İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri, bu konularda mevcut kanunların kendilerine verdiği yetkileri kullanarak yardım isteminde bulunurlar.

b) İllerinde bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilan edilen il valileri çıkabilecek toplumsal olaylarla meydana gelen olayları, emrindeki kolluk kuvvetleri ile önlemeye ve bastırmaya çalışırlar. Olayları önleyemedikleri veya önlenmesini mümkün görmedikleri veya aldıkları tedbirleri bu kuvvetlerle uygulayamadıkları veya uygulanmasını mümkün görmedikleri takdirde, bağlı oldukları Bölge Valisine başvururlar.

İl Valisi, ani ve olağanüstü olaylarla karşılaşması halinde veya Bölge Valisinin göndereceği güçler gelinceye kadar görev yapmak üzere en yakın askerî komutanlıktan yardım gönderilmesini isteyebilir. İl Valisi ayrıca bu durumu Bölge Valisi ve İçişleri Bakanlığına bildirir.

Yardım üzerine gönderilen kolluk kuvvetleri İl Valisinin emrine girer.

İl Valisinin yukarıda açıklanan istekleri, ilgililerce gecikmeksizin yerine getirilir.

İl Valisinin askerî birliklerden yardım istemesi halinde 21 inci madde hükümleri uygulanır. Bu halde, Bölge Valisine ait görev ve yetkiler, İl valilerince yerine getirilir.

Silah kullanma yetkisi:

MADDE 23. — Olağanüstü hal ilanından sonra kolluk kuvvetleri ile kendilerine görev verilen özel kolluk kuvvetleri ve silahlı kuvvetler mensupları, görevlerini yerine getirirken kanunlarda silah kullanmayı icap ettiren hal ve şartlardan herhangi birinin tahakkuku halinde, silah kullanma yetkisini haizdirler.

Olağanüstü halin, bu Kanunun 3 üncü maddesinin (b) bendi gereğince ilan edilmesi halinde, silah kullanma yetkisine sahip bulunan güvenlik kuvvetlerinin teslim ol emrine itaat edilmemesi veya silahla mukabeleye yeltenilmesi veya güvenlik kuvvetlerinin meşru müdafaa durumuna düşmeleri halinde görevli güvenlik kuvvetleri mensupları doğruca ve duraksamadan hedefe ateş edebilirler.

Yukarıda belirtilen görevlilerin Devlet otoritesini, can ve mal güvenliğini korumak için silah kullanmalarına ilişkin olarak Bölge Valisi ve İl Valisinin bu maddeye göre verdiği emirler, uygun araçlarla ilan edilir.

BEŞİNCİ KISIM

Yargı Görevi, Usul ve Ceza Hükümleri

Olağanüstü halde yargı görevi ve usul

MADDE 24. — Olağanüstü hal ilan edilen yerlerde, devlet güvenlik mahkemeleri ile askerî mahkemelerin görevlerine giren suçlar dışındaki davalara adli yargıda bakılır.

Bu Kanunda belirtilen suçları işleyenler hakkında yapılacak soruşturma ve kovuşturma, yer ve zaman kaydına bakılmaksızın, 3005 sayılı Meşhut Suçların Muhakeme Usulü Kanununa göre yapılır.

Ceza hükümleri

MADDE 25. — a) Tabii âfet, tehlikeli salgın hastalıklar veya ağır ekonomik bunalım sebebiyle olağanüstü hal ilan edilen yerlerde;

1. Bölge valisi veya il valisi tarafından, bu Kanun veya diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten gerçeğe aykırı bilgi verenler veya bilgi vermekten çekinenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca üç aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Bu illerde özel maksatla kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalağalı havadis ve haber yayan veya nakledenler altı aydan aşağı olmamak üzere hapis ve onbin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası yirmibin liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları vasıtasıyla işlenirse fail ve mesulleri hakkında verilecek asıl cezalar iki misli artırılır.

Olağanüstü hal bölgesinden çıkarılanlardan veya bölge içinde belirli bir yerde yerleşmesi yasaklananlardan olağanüstü hal bölgesine veya yerleşmesi yasaklanan yere izinsiz girenler üç aydan altı aya kadar, tekrerründe altı aydan bir yıla kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

Olağanüstü hal görevlileri aleyhine görevleri sebebiyle veya görevleri sırasında işlenen suçlar için verilecek cezalar bir misli artırılarak hükümlenir. Ancak, bu suretle hükümlenilecek cezalar o fiil için kanunda belirlenen cezanın üst sınırını aşamaz.

BEŞİNCİ BÖLÜM
Çeşitli Hükümler

Olağanüstü hal hizmet zammı

MADDE 25. — Olağanüstü hal ilan edilen yerlerde olağanüstü halin yürütülmesi ile görevlendirilen kamu personelinin Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenecek görevlerde çalışanlara görevli buldukları her gün için 6245 sayılı Harcırah Kanununa göre müstahak oldukları yurt içi gündelik tutarlarının 1/4'ü «Olağanüstü Hal Hizmet Zammı» olarak ödenir. Bu ödemeler, damga vergisi hariç, herhangi bir vergiye tabi tutulmaz.

Ödenek

MADDE 26. — İlan edilen olağanüstü halin gerektirdiği harcamaları karşılamak üzere genel bütçe ödeneklerini % 5'e kadar artırmaya Bakanlar Kurulu, bu ödenekleri ilgili genel bütçeye dahil idarelerle, katma bütçeli daireler bütçelerinin mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine kaydetmeye ve ödeneklerin ivedi olarak kullanımını sağlayacak önlemleri almaya, Maliye Bakanı yetkilidir.

Kararların ilanı

MADDE 27. — Bu Kanuna göre alınan kararlardan yayınlanması zorunlu olanların veya yetkili mercilerce yayınlanması istenenlerin, Türkiye Radyo ve Televizyonu ile Resmî Gazete ve mahallî idarelere ait basın ve yayın araçlarıyla ilanı ve halka duyurulması ücretsiz olarak yapılır. Yetkili mercilerin yayın istekleri öncelikle ve geciktirilmeden yerine getirilir.

Disiplin cezası uygulaması

MADDE 28. — Vali, adlî ve askerî personel hariç olmak üzere il teşkilatında çalışan ve Devlet Memurları Kanunu kapsamına giren bütün personele, bu Kanun uyarınca verilen görevleri yapmamaları veya savsaklamaları ya da alınan tedbirlere uymamaları halinde, tabi oldukları disiplin mevzuatında bu fiillerin disiplin cezasını gerektirip gerektirmediğine bakmaksızın durumun ağırlığını dikkate alarak uyarma, kınama ve aylıktan kesme disiplin cezalarını doğrudan doğruya vermeye ve uygulamaya yetkilidir.

Vali, adlî ve askerî personel hariç olmak üzere birinci fıkra kapsamı dışında kalan kamu görevlileri ile diğer görevliler hakkında da yukarıda belirtilen eylemlerden dolayı brüt aylık ücretinin 1/30-1/8 i oranında belirleyeceği miktarda ücret kesme cezası uygulayabilir.

(M. G. K.)

(Adalet Komisyonunun Kabul Ettiği Metin)

2. Özel maksatla kamunun telaş ve heyecanını doğuracak şekilde asılsız, mübalağalı havadis ve haber yayan veya nakledenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca üç aydan bir yıla kadar hapis ve beşbin liradan az olmamak üzere ağır para cezasıyla cezalandırılırlar. Eğer fiil, fail tarafından bir yabancı ile anlaşma sonucu işlenmiş ise hapis cezası bir yıldan ve ağır para cezası otuzbin liradan aşağı olamaz. Bu suçlar basın ve yayın organları vasıtasıyla işlenirse fail ve mesulleri hakkında verilecek cezalar bir misli artırılarak hükmolunur.

b) Olağanüstü hal bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince ilan edilmesi hallerinde bu yerlerde;

1. Bölge valisi veya il valisi tarafından, bu Kanun veya diğer kanunlarla verilen yetkilere dayanılarak alınan tedbirlere aykırı hareket edenler, emirleri dinlemeyenler veya istekleri yerine getirmeyenler veya kimliklerine dair kasten veya gerçeğe aykırı bilgi verenler veya bilgi vermektan çekinenler, fiilleri başka bir suç oluştursa bile ayrıca bir aydan altı aya kadar hapis cezasıyla cezalandırılırlar.

2. Bu maddenin (a) fıkrasının (2) nci bendine aykırı hareket edenler hakkında, verilecek cezalar bir misli artırılarak hükmolunur.

Gözetiminde bulundurma süresinin uzatılması

MADDE 26. — Bu Kanunun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi gereğince olağanüstü hal ilanında; Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununun 128 inci maddesinde açıklanan gözetiminde bulundurma süreleri, Cumhuriyet savcısının veya tehirinde zarar umulan hallerde sulh veya sorgu hâkiminin yazılı emriyle bir misline kadar uzatılabilir.

ALTINCI KISIM Çeşitli Hükümler

Mahallî idarelere ait yetkiler

MADDE 27. — Bölge valisi, olağanüstü halin gerektirdiği durumlarda mahallî idarelerin organlarının alınacak kararlar ile tesis edilecek tasarrufların tamamının veya belli konulara ilişkin olanlarının; il merkezinde kendisinin, görevlendirilmesi halinde il valisinin ve ilçelerde kaymakamların onayı ile yürürlük kazanmasını kararlaştırabilir.

Olağanüstü halin bir ilde ilanı halinde, bu yolda karar alma yetkisi il valisine aittir.

Yaralanma, sakatlanma ve ölüm halleri

MADDE 28. — Bu Kanun gereğince görevlendirilenler ile çalışma yükümlülüğüne tabi tutulanlar bu görevlerinden dolayı veya görevleri sona ermiş olsa bile yaptıkları hizmet nedeniyle veya bu yüzden maruz kaldıkları yaralanma veya hastalık sonucu ölmeleri veya sakat kalmaları halinde ödenecek nakdî tazminat ile birlikte bağlanacak aylığın ve bu yüzden yaralanmaları halinde ödenecek nakdî tazminatın esas ve yöntemleri, 3.11.1980 tarih ve 2330 sayılı Nakdî Tazminat ve Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümlerine göre hesaplanır ve ödenir.

Fazla çalışma ücreti

MADDE 29. — Olağanüstü hal ilanından sonra, bu işlerde görevlendirilen kamu hizmetlilerine, görev alanların kadro derecelerine bakılmaksızın ve saat tahdidi gözetilmeden, olayın özelliği ile görevin mahiyeti nazara alınarak, normal çalışma saatini geçen her saat için, Bakanlar Kurulunca belirlenecek esas ve miktarda fazla çalışma ücreti ödenir. Bu ödemeler, damga vergisi hariç, herhangi bir vergiye tabi değildir.

6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümleri saklıdır.

(Danışma Meclisinin Kabul Ettiği Metin)

Olağanüstü hal bölgesi dışında ikamete mecbur etme

MADDE 29. — Olağanüstü halin şiddet olaylarının yaygınlaştırılması ve kamu düzeninin ciddi şekilde bozulması sebepleriyle ilan edilmesi durumunda vali, tutum ve davranışları ve faaliyetleriyle Devletin, kamu düzeni ve kamu güvenliğini sağlaması konusundaki nüfuz ve etkinliğini tehlikeye düşürdükleri veya bu amaçla alınan tedbirlerin uygulanmasına engel teşkil ettikleri tespit edilen kişileri, İçişleri Bakanlığının da onayını alarak il sınırları dışına çıkarabilir. Bu suretle il dışına çıkarılanlar, olağanüstü hal süresince ikamet etmek ve izinsiz olarak buralardan ayrılmamak üzere İçişleri Bakanlığının tayin edeceği bir yere yerleştirilirler.

Yerleştirildikleri yerleri İçişleri Bakanlığından izin almaksızın terkedenler, bu yerlere geri gönderilmekle beraber ayrıca altı aydan iki yıla kadar hapis cezasına mahkûm edilirler.

Yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceği

MADDE 30. — Valilerin bu kanunun verdiği yetkileri kullanarak yapacakları idarî işlemlere karşı açılacak davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

Yönetmelik

MADDE 31. — Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelik, İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, ilgili Bakanlıkların iştiraki ile hazırlanarak kanunun yayımını izleyen üç ay içinde, Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konur.

Yürürlük

MADDE 32. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 33. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Ödenek

MADDE 30. — İlan edilen olağanüstü halin gerek tirdiği harcamaları karşılamak üzere genel bütçe ödeneklerini % 5'e kadar artırmaya Bakanlar Kurulu, bu ödenekleri ilgili genel bütçeye dahil idarelerle, katma bütçeli daireler bütçelerinin mevcut veya yeniden açılacak tertiplerine kaydetmeye ve ödeneklerin ivedi olarak kullanımını sağlayacak önlemleri almaya, Maliye Bakanı yetkilidir.

Kararların ilanı

MADDE 31. — Bu Kanuna göre alınan kararlardan yayınlanması zorunlu olanların veya yetkili mercilerce yayınlanması istenenlerin, Türkiye Radyo ve Televizyonu ile Resmî Gazete ve mahallî idarelere ait basın ve yayın araçlarıyla ilanı ve halka duyurulması ücretsiz olarak yapılır. Yetkili mercilerin yayın istekleri öncelikle ve geciktirilmeden yerine getirilir.

Disiplin cezası uygulanması

MADDE 32. — Bölge valisi ve görevlendirilmeleri veya görevli olmaları halinde il valisi, adli ve askerî personel hariç olmak üzere bölgelerinde çalışan ve Devlet Memurları Kanunu kapsamına giren bütün personele bu Kanun uyarınca verilen görevleri yapma maları veya savsaklamaları veya alınan tedbirlere uymamaları halinde, tabii oldukları disiplin mevzuatında bu fiillerin disiplin cezasını gerektirip gerektirmediğine bakılmaksızın, durumun ağırlığını dikkate alarak uyarma, kınama, ve aylıktan kesme disiplin cezalarını doğrudan doğruya vermeye ve uygulamaya yetkilidirler.

Bölge ve il valisi, adli ve askerî personel hariç olmak üzere birinci fıkra kapsamı dışında kalan kamu görevlileri ile diğer görevliler hakkında da, yukarıda belirtilen eylemlerinden dolayı brüt aylık ücretlerinin 1/30-1/8 arasında belirleyeceği miktarda ücret kesme cezası uygulayabilirler.

Yürütmenin durdurulması kararı verilemeyeceği

MADDE 33. — Valilerin bu Kanunun verdiği yetkileri kullanarak yapacakları idarî işlemlere karşı açılacak davalarda yürütmenin durdurulmasına karar verilemez.

Yönetmelik

MADDE 34. — Bu Kanuna göre çıkarılacak yönetmelik, İçişleri Bakanlığının koordinatörlüğünde, ilgili Bakanlıkların iştiraki ile hazırlanarak Kanunun yayımını izleyen üç ay içinde, Resmî Gazetede yayımlanmak suretiyle Bakanlar Kurulunca yürürlüğe konur.

GEÇİCİ MADDE — Bölge valiliği teşkilatı kurulup göreve başlayıncaya kadar, bu Kanunla bölge valilerine verilen görev ve yetkiler, il valilerince yerine getirilir.

Yürürlük

MADDE 35. — Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 36. — Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

